

GUILLERMO EDUARDO PILÍA
CĂLĂTORIE ÎN ȚARA HESPERIDELOR
ȘI ALTE POVESTIRI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PILÍA, GUILLERMO EDUARDO

Călătorie în Țara Hesperidelor și alte povestiri / Guillermo

Eduardo Pilía. - Timișoara: Editura Waldpress, 2023 ISBN

978-606-614-375-2

© Eugen Dorcescu și Mirela-Ioana Dorcescu, 2023.

GUILLERMO EDUARDO PILÍA

CĂLĂTORIE ÎN ȚARA
HESPERIDELOR
ȘI ALTE POVESTIRI

Ediție critică, prefață, note, biobibliografie
de Mirela-Ioana Dorcescu

Traducere de Eugen Dorcescu și Mirela-Ioana Dorcescu

Editura Waldpress

Timișoara, 2023

Nepoțelei noastre adorate

ESTERA-ECATERINA BORCHIN-TORNOREANU

M.-I. D. și E. D.

PREFAȚĂ

Acest volum, intitulat *Călătorie în Țara Hesperidelor și alte povestiri*, tradus după *Viaje al Pais de las Hespérides y otros cuentos*, Ediciones Al Morgen, La Plata, 2002, este adresat de Guillermo Eduardo Píla copiilor și tinerilor de astăzi, pentru a le redeschide o altă cale decât desenele, jocurile video și filmele de succes spre marile povești ale umanității. Ideea diriguitoare este aceea că splendoarea istoriilor antice sau medievale se poate revărsa asupra celor mici sau mari, în orice loc de pe glob s-ar afla, și atunci când iau o carte în mână și parcurg, pagină cu pagină, pe nerăsuflăte sau încet, cu zăbavă, itinerariile zeilor, ale eroilor sau ale monștrilor din lumile de odinioară, imaginându-se, clipă de clipă, acolo, în miezul faptelor ce le sunt relatate. Așa a accesat autorul însuși miturile în copilăria sa, pe când le descoperea, rând pe rând, în biblioteca tatălui: pe calea lecturii. Și tot pentru lectură le recrează acum, repovestindu-le în funcție de reperele axiologice ale contemporaneității, dar și de „eternul” din om.

Cine nu a crescut într-o bibliotecă, precum Guillermo Eduardo Píla, nu știe, nu-și poate închipui, cât mister planează asupra ei în ochii unui copil, câtă fascinație exercită asupra acestuia obiectele tipografice, cu câtă seriozitate se îndreaptă către ele și câtă fabulație hrănesc în mintea sa textele tipărite, mai ales atunci când nu sunt ilustrate. În taină, prin nebănuite fire, micul cititor își împletește, în felul său, copilăria cu cea a întregii umanități.

Primii izvoditori de povești, primii povestitori ai omenirii nu aveau știință de existența cărții. Lor le erau suficiente prinderea din zbor a narațiunii, imaginația și harul creației, memoria colosală și plăcerea de a nara întâmplări excepționale în fața unor ascultători avizi de fantastic, fermecați de evenimente spectaculoase, de personaje inubliabile și de încheierile morale ale istoriilor, dar sensibili și la talentul cu care acestea sunt prezentate. Râvna povestitorilor, precum și cea a ascultătorilor, de a „zice” poveștile mai departe, pentru a le face cunoscute și altora, ca pe niște secrete pe care nu le puteau păstra sub lacăt, au împânzit lumea antică și cea a Evului Mediu de mituri, epopei și legende. Laolaltă, acestea depuneau mărturie, oricare va fi fost momentul rostirii, despre „alte” realități decât cea curentă: despre călătorii îndelungate și foarte primejdioase peste mări și țări, despre peisaje feerice, ființe fabuloase, războaie crâncene, ajutoare miraculoase, iubiri intense și dramatice, poțiuni și filtre magice, în fine, despre nemuritori și eroi ai omenirii cu virtuți cum nu mai sunt.

În calitatea sa de Profesor de literatură greacă la Universitatea din La Plata, Argentina, Guillermo Eduardo Pilía a experimentat deliciale oralității în prezentarea miturilor: „Am cunoscut miturile în versiunea lor literară, înțelegând prin «literar», în sens larg, textul scris. Cu toate acestea, într-un pasaj din Homer, precum povestea pe care Ulise o spune feacilor, puteam să văd că aceste istorisiri mitologice sau legendare erau, sau fuseseră, de fapt, altceva: narațiuni care nu se puteau desprinde de un moment și de un loc, de un ton al vocii, de un auditoriu.

Când am început să lucrez ca profesor de literatură, am încercat de multe ori să le întorc la oralitate. În aceeași zi, am reușit să repet de patru sau de cinci ori, la cursuri distincte, istoria lui Midas sau cea a lui Filemon și Baucis, ori cea a lui Daphne și Apollo; și, în fiecare dintre aceste cursuri, narațiunea a fost minunat de diferită”.

Oralitatea obligă și, în aceeași măsură, permite ca povestitorul să se raporteze direct la situația de comunicare. Să-și supravegheze timbrul vocal, postura, gestica, mimica; să perceapă feedbackul ascultătorilor, direct sau aluziv, însă întotdeauna franc și în timp real; să se angajeze într-un dialog cu publicul pe parcursul relatării; să se lanseze în digresiuni, explicații și analogii; să insiste asupra unor aspecte, ce se cer reliefate din rațiuni diverse; să gestioneze timpul de care dispune, revenind, după un ocol sau mai multe, în momentul oportun, la firul epic, pentru a-l duce la bun sfârșit etc. În comparație cu discursurile orale, niciodată identice, un discurs scris, cum este cel pe care îl oferă Guillermo Eduardo Piliá cititorilor săi de pretutindeni, inclusiv celor români, grație traducerii noastre, presupune reducerea posibilităților de a genera discursuri pe o anumită temă la o singură variantă. Textul scris este fixat odată pentru totdeauna, este stabil, destinat, în forma decisă de autor, unor auditorii variate, dar abstracte, a căror receptare scapă de sub controlul scriitorului. De aici, o anumită formalizare a discursului (în spiritul formației clasice a autorului), bazată pe rigoare, coerență, claritate și parcimonie în furnizarea de detalii. De aici, și mărturisita „nostalgie a oralității”...

Dincolo de vivacitatea și fluența povestirilor, apar, în varianta scrisă, conceptualizări (se rețin miteme fundamentale, referitoare la realități ușor de imaginat), interpretări deschise, în preambururi scurte și limpezi la fiecare istorioară, mesaje clare ce fac loc unei anumite viziuni și unui anumit stil.

Linile de forță ale construcției literare sunt, pe de o parte, strategiile puterii și ale dorinței, ce animă, mobilizând spre o finalitate eroică, învingătorii și învinșii, dictând, în același timp, și configurația întâmplărilor; pe de altă parte, strategiile rostirii și ale creației, ce țin de libertatea scriitorului de a-și cristaliza propriul discurs literar.

Vocația didactică a lui Guillermo Eduardo Piliá explică subsidiara atenție a autorului de a reda și accentua caracterul instructiv, formativ și estetic al miturilor. Scriitorul evidențiază comportamente morale exemplare, a căror forță arhetipală este augmentată în Antichitate de protecția zeilor. Puterea fizică, eroismul, patriotismul, măreția, supraviețuirea miraculoasă a eroilor antici se datorează unui sprijin semnificativ din partea ființelor supranaturale, care intervin în desfășurarea evenimentelor, pentru a respecta întocmai linia destinului orb al personajelor. Aceleași valori morale caracterizează, în general, și eroii medievali, cu diferența că, în cazul acestora, ele emană din propriile lor puteri, iar modul în care se manifestă în plan axiologic pare a li se datora integral, deși mulți poartă însemnele religiozității. Întoarcerea tinerilor spre asemenea valori are valențe educative, din care autorul și-a stabilit un obiectiv: „Elevii noștri sunt dornici de lecturi valoroase: o dovedește succesul unor opere precum *Stăpânul inelelor* sau *Cronicile din Narnia*, inspirate în mare parte din legendele care, din gură în gură, au ajuns la noi încă din Evul Mediu. Dacă, ai domă scutierilor eroilor antici, îi vom face pe tineri să reconsidere teme atât de disprețuite, precum onoarea, patriotismul și sacrificiul pentru ceilalți, sarcina noastră de scriitori și educatori ar fi, în mare măsură, justificată”.

În textele literare – texte lingvistice cu valoare estetică –, frumosul, prevalent asupra urâtului, are, de bună seamă, un rol educativ, subtil, mai degrabă implicit, dirijat de către Guillermo Eduardo Piliá spre cititorii săi. De exemplu, estetica poveștilor se sprijină, în mare parte, pe frumusețea toposurilor. Cele mai statornice și mai iubite dintre acestea sunt divinizate în Antichitate (v. Marea Mediterană-zeiță, râul-zeu Nil, zeul-râu Tibru etc.). Sacralizarea peisajului rezonază cu puritatea personajelor pozitive, întotdeauna memorabile (Zei Olimpului, eroii – Hercule, Hector, Eneas, Ulise –, dar și Zeii Egiptului – Osiris și Isis, biruitoare în conflictul

cu Seth etc.). Peisajele medievale, „ținuturi întunecate, dar pline de legende”, sunt inundate de vibrație. Ele găzduiesc adevărate povești de iubire nobilă, jertfelnică, de regulă, imposibilă, servind drept cadru pentru pilde imbatabile de frumusețe emoțională, morală și spirituală. Guillermo Eduardo Piliá armonizează mirificele cadre naturale în care viețuiesc sau pe care le traversează personajele sale cu indicibila frumusețe a sentimentelor acestora, deloc convenționale, total naturale, cum sunt cele erotice, în care personajele se angajează pe viață și pe moarte, indiferent care ar fi sacrificiile pentru dragostea eternă (v. „mâna de legende” intitulate *Zile de răgaz în țara lui Niam, Tristan și Isolda, Inelul Nibelungilor* etc., inspirate de romanțioasele scrieri ale Evului Mediu).

Libertatea scriitorului se manifestă predilect la nivelul strategiilor rostirii și ale creației, acestea din urmă constând în modificarea unor povești, cu deosebire în partea finală, întru aducerea lor mai aproape de înțelegerea, poate și de sensibilitatea, cititorului contemporan. Argumentul constant: impactul asupra sinelui, contribuția miturilor și a legendelor la îmbogățirea vieții profesionale și... sufletești a autorului: „... sper să nu fiu cenzurat pentru unele variante pe care le-am introdus eu însumi. Cine poate spune că nu Hercule a plantat livezile de portocali din Andaluzia? De ce nu a putut Ulise să rămână cu soția sa după douăzeci de ani de aventuri? Cum putem crede că Eneas nu avea niciodată timp să vorbească cu fiul său?” În aceeași ordine de idei, ne întrebăm, la rându-ne, dacă nu cumva ar fi fost chiar de așteptat ca Amadís, cavalerul rătăcitor, să ajungă și în Țara Românească, cum afirmă povestitorul de *romancero viejo*, adică însuși Guillermo Eduardo Piliá: „A călătorit prin Germania, Boemia și Țara Românească, înfruntând mereu cele mai crunte primejdii și săvârșind enorme bravuri. Pe toate aceste meleaguri a fost cunoscut sub numele de «Cavalerul Spadei Verzi»”.

În privința strategiilor rostirii, intervenția scriitoricească în matricea textuală foarte rezistentă a miturilor este și mai rafinată, devoalând condeiul unui specialist în teoria literaturii de talia lui Guillermo Eduardo Piliá. Între modificări, iese în relief un artificiu creator: narațiunea nu este realizată de un narator omniprezent și omniscient, nici de un narator-personaj care să coincidă cu autorul, ci de către un personaj celebru, ce percepe evenimentele din unghi propriu și le relatează subiectiv, încălzind, prin flama participativității, tonurile sau accelerând, adeseori, tempoul, în deplin acord cu ritmul său cardiac. Cine sunt, deci, naratorii? Miturile sunt povestite fie de un zeu (Poseidon sau Apollo), fie de un animal-simbol (Lupoica romană sau Sfînxul), ori de un erou (Eneas) sau de rude apropiate ale eroilor (Yolao, nepotul lui Hercule; Penelopa, soția lui Ulise; Hamilcar, tatăl lui Hannibal). Din perspectiva lor, sunt aduse în prezent, parțial și selectiv, o parte însemnată dintre miturile Mediteranei. Autorul se îngrijește de reorganizarea contextelor, în special a celor fizice și psihologice, astfel încât acestea să fie cât mai persuasive prin vocile naratorilor preschimbați, din participanți la evenimente, în participanți la alcătuirea noii povești. Ei sunt, deci, aduși din... nemoarte, treziți în momentul de față, ca să istorisească faptele în proximitatea cărora se află (într-un timp sacru, care este prezentul etern). Povestesc nu ca și cum întâmplările ar fi fost stocate în memorie, ci de parcă s-ar fi repetat, doar cu câteva clipe în urmă, sub ochii lor redeschiși *ad-hoc*. Cu acești ochi, naratorii lui Guillermo Eduardo Piliá își privesc și ascultătorii. Beneficiind de un contact direct cu destinatarii povestirilor, ei îi provoacă adesea la dialog, ca pe niște naratori intradiegetici: „Sunteți pregătiți de drum?”, „A obosit careva? Pentru că această călătorie abia începe” (Poseidon); „Crede cineva că această poveste s-a dovedit a fi oarecum înfricoșătoare? S-au simțit unii tulburați de blestemele divine, de actele de canibalism, de fratele rău, de cadavrul dezmembrat și, la sfârșit, de scena aceea

de mumificare?” (Sfinxul); „Așadar, vrei să devii un erou?”, „Ce crezi că a făcut unchiul meu atunci?” (Yolao) etc.

Interlocuția este marcată de deictice referitoare la destinatarul mesajelor: „Am vrut doar să-ți relatez călătoria noastră în Occident și ce ni s-a întâmplat în Hispania, în Galia și la întoarcerea noastră prin Italia. Dar între atâtea minunății am uitat să-ți spun finalul poveștii lui Atlas, dat fiind că l-am lăsat pe puternicul meu unchi susținând pe spatele său bolta Cerului. Trebuie să-ți spun că Atlas s-a întors cu celebrele fructe ale Hesperidelor. Nu erau de aur. Străluceau cu aceeași splendoare ca soarele, când se îndreaptă spre apus. Erau șapte portocale uriașe și foarte dulci, ale căror semințe le-am îngropat mai târziu aproape de Betis”, „O traversa un mare râu, care, peste secole, va purta numele de Betis, iar, mai târziu încă, în vremea *ta*, pe cel de Guadalquivir” (Yolao); „Este vreuna dintre *voi* care să nu fi auzit vorbindu-se despre celebrul cal de lemn? Ceea ce demonstrează că uneori, *suratelor*, se înfăptuiește mai mult cu mintea decât cu puterea armelor” (Penelopa); „Trebuie să-ți mărturisesc că mi-a fost greu să mă despart de copii, dar, în schimbul acestei pierderi, zeul mi-a îngăduit o viață lungă, mult mai lungă decât cea a semenilor mei, ca să contemp lu astfel roadele acelei adopții” (Lupoai ca romană) etc.

Apollo își îndreaptă povestea spre Homer: „Niciun zeu, *dragă Homer*, nu cunoaște ca mine aceste pământuri biciuite de vânturi, în ruine acum”; „Prin urmare, *Homer*, de multe veacuri le-am delegat poeziilor responsabilitatea de a spune această poveste. Prin cuvintele tale, *dragă rapsod*, totul recapătă viață”; Eneas, spre fiul său Ascanius: „Să nu uiți niciodată, *Ascanius*, că ești nepotul lui Anchises și al zeiței Afrodita, «cea cu plete de aur»; că aparții, dinspre partea mea, la stirpea lui Dardanus și, prin aceasta, la rasa tatălui zeilor, puternicul Zeus”; iar Hamilcar, spre mai renumitul său fiu Hannibal: „Noi, *Hannibal*, ne-am născut în acest oraș din Africa, dar rasa noastră vine din celălalt capăt al Mediteranei” etc.

Nu numai naratorii-surpriză au parte de un tratament special de resuscitare. Autorul refuză să accepte „certificate de deces” pentru zei și le dă șansa să se perinde pe dinaintea noastră, aureolându-le trecerea prin câte o formulă rezumativă de caracterizare, ca pentru a ni-i (re)implanta în conștiință (dacă i-am uitat cândva): Hefaiostos, „cel șchiop de amândouă picioarele”; Hermes, „cel cu picioarele înaripate”; Hera, „cea cu ochi de vițel”; Atena, „cea cu ochi de bufniță”; Afrodita, „cea cu plete de aur”; Ares, „cel care iubește bățăliile”; Zeus, „cel care poartă fulgerele”; Poseidon, „cel care încinge pământul”; Apollo, „cel care lovește de departe” etc.

Așadar, *Călătoria în Țara Hesperidelor* sau *alte povestiri* medievale nu reproduc mituri și legende din vremuri de mult apuse, ci constituie scrieri originale, de dată recentă, inspirate de litera și spiritul acelor prețioase moșteniri ale umanității. Guillermo Eduardo Pilía, conectat intelectual și psihic la universul miturilor și al legendelor, timp de decenii, se raportează permanent, în parametri intertextuali, la izvoarele sale orale sau scrise, complet apropiate, făcând de mult parte din ființa sa. Autorul izbuteste să le imprime acestora un nou curs, neașteptat de modern, neașteptat de firesc, adecvând povestirile unor contexte transculturale ale contemporaneității, la care reflectează în metatextele ce însoțesc povestirile.

Palpitanta anecdotică, enorma densitate informațională, splendida arhitectonică, impecabila retorică, magistrala geografie mitică și legendară, atmosfera „de poveste” creată și, nu în ultimul rând, talentul uriaș de povestitor al lui Guillermo Eduardo Pilía fac, împreună, saltul de la *mimesis* la *poiesis* și, comunicând cu cititorul de acum, cu o remarcabilă forță perlocuționară, ajung la *catharsis*. Ceea ce ni se dăruiește în această carte este artă de cea mai mare calitate. Să-i spun, deci, cărții *capodoperă*?...

MIRELA-IOANA DORCESCU

I.

CĂLĂTORIE ÎN ȚARA
HESPERIDELOR

COPILĂRIE ÎN ȚARA MUZEI

Cel care a scris aceste istorisiri a fost cu mulți ani în urmă. Un copil pasionat de poveștile despre zei, eroi și monștri. Scriitorul sunt eu și acele povești sunt mituri. Mi-au hrănit imaginația și mi-au format deprinderea de a citi. Acele povestiri din copilărie aveau să mă conducă, probabil, ceva timp mai târziu, la studiul literaturii. Ele mi-au permis să înțeleg multe opere de literatură universală și chiar să interpretez anumite tablouri și piese muzicale. Fără ele, cu siguranță, viața mea nu ar fi avut modesta bogăție de care a ajuns să se bucure.

Am să vorbesc despre o copilărie, despre copilăria mea și despre copilăria umanității. Și, fiind vorba de texte care se referă la origini, a reveni la originile mele înseamnă a reveni, parafrazându-l pe Borges, la biblioteca tatălui meu. Acolo am luat contact, încă de foarte timpuriu, cu primele cărți despre mituri și povești legendare. Îmi amintesc că, printre cărțile tatălui meu, am descoperit odată *Iliada* și *Odiseea*, într-o ediție foarte greu de citit, cu litere mici și vocabular arhaic. De la acea primă abordare a miturilor și, totodată, a literaturii clasice, mi-a rămas în memorie un singur cuvânt, pe care l-am văzut repetat în cele două volume: cuvântul „rapsodie”; poate și alte două, cu care m-am ciocnit de fiecare dată când deschideam acele cărți: cuvintele „zeiță” și „muză”.

După ani, dar fără să fi ieșit din copilărie, mână în mână cu acele texte dificile, am început să accesez alte cărți și enciclopedii, care

aveau să-mi descopere lumea pestriță a miturilor. Îmi amintesc că, într-o anumită împrejurare, mi-au fost dăruite două lucrări de format mare, cu coperti rigide, publicate în Spania, care se numeau *Cartea mării* și *Popoarele navigatoare*. Erau, presupun, două lucrări pregătite pentru un public tânăr. Dar cât de diferite de cele pe care le găsim astăzi destinate copiilor noștri...

În aceste cărți am dat de mituri grecești pe care le cunoșteam deja, dar și de altele, pe care le citeam pentru prima dată. Și am descoperit, cu surprindere, că miturile nu erau doar patrimoniul grecilor, ci și al popoarelor nordice, al egiptenilor și fenicienilor. De atunci, și în aproape toată copilăria mea, miturile diferitelor popoare au fost una dintre lecturile mele preferate.

M-am considerat mereu cu un fel de datorie spirituală față de mitologii și de literaturile antice, îndeosebi față de cele grecești. Întotdeauna am crezut, ca Charles Picard, că numai spiritele aride disprețuiesc poveștile care ne-au ajuns din generație în generație și că este o enormă nedreptate să-i batjocorești, din falsa securitate științifică a timpului nostru, pe acei strămoși ai noștri care au crezut că viața era inacceptabilă fără fabulații.

Datoria mea față de mituri nu se limitează la recunoașterea lor ca parte fundamentală a moștenirii noastre culturale: le recunosc și ca declanșatori ai vocației mele literare. Într-adevăr, am identificat în mituri stâlpi fermi pe care mi-am putut clădi, rău sau bine, vocația mea poetică și vocația de profesor. Prin intermediul lor, am simțit impulsul de a reelabora și reistorisi poveștile eroilor și ale zeilor, ca și cum tot ce am citit de la o vârstă fragedă trebuia imperativ transmis, aidoma acelor secrete care ni se încredințează cu speranța ascunsă că, în realitate, le vom divulga. Multe dintre poemele mele juvenile au fost inspirate de personaje și situații din mituri. Multe dintre cele mai luminoase lecții pe care mi le amintesc din viața mea de profesor sunt și ele legate de astfel de narațiuni.

Un alt lucru pe care l-am găsit în mituri și legende a fost accesul spre o lume mai ordonată și mai puțin schimbătoare decât a noastră, dar și la o lume care multiplica la infinit posibilitățile acestei realități cotidiene. Poetul Paul Valéry se întreba: „Ce am fi noi fără ajutorul a ceea ce nu există?” Și adăuga imediat: „Miturile sunt sufletele acțiunilor și iubirilor noastre. Numai îndreptându-ne către o fantasmă putem acționa. Nu putem iubi decât ceea ce creăm”.

Miturile nu sunt și nu au fost niciodată o irealitate, ci, mai degrabă, „o altă” realitate, o „a doua” realitate, dacă vreți. De aceea, poetul spunea că „sunt atâtea mituri în noi și atât de familiare, că este aproape imposibil să dăm deoparte din spiritul nostru vreun lucru care să nu le aparțină”, că „orice origine, orice aurora a lucrurilor este de aceeași substanță ca și cântecele și poveștile care înconjoară leagănele”. Miturile, ca și arta și religia, ne permit să descoperim acele „alte” realități, care nu plutesc pe suprafața vieților noastre.

Am avut deseori intuiția, devenită mai târziu certitudine, că, în spatele relatărilor mitologice, se aflau modele universale și adevăruri eterne, că acei zei și eroi, cărora lumea modernă intenționa să le dea certificate de deces, erau încă vii și actuali în noi, poate ca un refugiu față de un prezent din ce în ce mai utilitarist, din ce în ce mai lipsit de valori, din ce în ce mai văduvit, și aceste cuvinte sunt ale lui Picard, de acea formă de „confort al sufletului”, care este fantezia.

Există, totuși, un aspect al poveștilor copilăriei mele care s-a convertit de-a lungul anilor într-o carență: nostalgia oralității. Am cunoscut miturile în versiunea lor literară, înțelegând prin „literar”, în sens larg, textul scris. Cu toate acestea, într-un pasaj din Homer, precum povestea pe care Ulise o spune feacilor, puteam să văd că aceste istorisiri mitologice sau legendare erau, sau fuseseră, de fapt, altceva: narațiuni care nu se puteau desprinde de un moment și de un loc, de un ton al vocii, de un auditoriu.

Când am început să lucrez ca profesor de literatură, am încercat de multe ori să mă întorc la oralitate. În aceeași zi, am reușit să repet de patru sau de cinci ori, la cursuri distincte, istoria lui Midas sau cea a lui Filemon și Baucis, ori cea a lui Daphne și Apollo; și, în fiecare dintre aceste cursuri, narațiunea a fost minunat de diferită.

Sunt de părere că miturile nu trebuie scoase din context, că trebuie să fie un reflex al culturilor ce le-au dat naștere. Pe lângă faptul că ne impresionează cu valorile lor morale și estetice, ele ne învață și lucruri despre un teritoriu, despre un popor, despre sentimentele și gândurile antichității. Pe măsură ce le-am citit, acestea m-au făcut să iubesc un tărâm mustind de poezie – tocmai ceea ce ne atrage astăzi. Miturile și, de asemenea, legendele străvechi, mi-au hrănit imaginația și mi-au format deprinderea de a citi. Poate că acele povești din copilărie aveau să mă determine, mai târziu, să studiez literatura și greaca clasică, acestea permițându-mi să înțeleg multe opere ale literaturii universale și chiar să interpretez anumite tablouri și piese muzicale, așa cum am spus. Și, când am devenit adult și am hotărât să povestesc cu propria-mi voce unele mituri ale popoarelor Mediteranei, mi-am dorit să o fac cu memoria concentrată pe acel copil și pe acel tânăr despre care am vorbit. Cu memoria concentrată pe istoriile descoperite în biblioteca tatălui meu, în care nu am aflat niciodată nimic rău pentru educația mea și unde, în schimb, am întâlnit stimulente pentru alte studii și am găsit modele de valori pentru a acționa în viață.

M-am simțit mereu recunoscător față de cărțile din care am aflat isprăvile lui Hercule, curajul lui Ahile, patriotismul lui Hector, evlavlia lui Eneas. În aventurile zeilor misterioși ai Egiptului și ai Feniciei, am întâlnit marile teme care aveau să fie repetate secol după secol în artă și literă. În povestea lui Ghilgameș, întrebări despre existență ce m-au însoțit până la maturitate. M-am simțit

marinar la citirea călătoriilor lui Ulise, soldat în războaiele din Italia, curtean la palatul Didonei, tovarăș de vâsle al argonauților. De sute de ori m-am întors la aceleași povești și le-am găsit mereu noi și interesante, exemplare și eterne.

Ca scriitor, spre a-mi împlini menirea, mi-am propus să le narez exact așa cum mi-aș fi dorit să le aud în copilărie: din gura martorilor sau a protagoniștilor. În *Yolao* și *Ascanio* am pus ceva din acel vis din copilărie de a putea ajuta eroii și de a împărtăși aventurile lor. Sunt convins, și vreau să le spun și tinerilor mei cititori, lor mai ales, că meșteșugul scrisului este minunat; pentru că, printre altele, mi-a permis să adopt vocea lui Poseidon sau pe cea a lui Apollo, pe cea a lui Eneas sau a Penelopei și să fac să vorbească chiar și Sfinxul și Lupoanca romană.

Există multe moduri de a povesti mituri și toate oferă ceva nou. De-a lungul secolelor și mileniilor, noi, oamenii, le-am modificat pe măsură ce le povesteam. Deci, sper să nu fiu cenzurat pentru unele variante pe care le-am introdus eu însumi. Cine poate spune că nu Hercule a plantat livezile de portocali din Andaluzia? De ce nu a putut Ulise să rămână cu soția sa după douăzeci de ani de aventuri? Cum putem crede că Eneas nu avea niciodată timp să vorbească cu fiul său?

În cele din urmă, aș dori să exprim și o dorință: ca această carte să fie pentru cititorii mei o lucrare de inițiere, tonicul care să le stârnească pofta de a se hrăni, de-a lungul anilor, cu *Iliada* sau *Eneida*, de a studia războaiele dintre Roma și Cartagina, monumentele Egiptului, orașele Greciei, religiile Mesopotamiei, rutele comerciale ale fenicienilor. Și, de asemenea, de ce nu?, să trezească în unii, poate în foarte puțini, nobila vocație de a povesti, ca și când ar fi noi, cu totul noi, istoriile antice.

POPOARELE DE CORĂBIERI

Romanii au numit Mediterana „Mare Nostrum” („Marea Noastră”), pentru că toate popoarele de pe țărmurile ei făceau parte din Imperiu. Cu toate acestea, romanii nu au fost singurul popor de navigatori și nici nu au fost întotdeauna singurii stăpâni ai acelei mări. Pe coastele și împrejurimile sale au înflorit mari civilizații, precum cea egipteană și cea greacă; puteri comerciale importante, ca fenicienii și cartaginezii; și popoare misterioase, despre care se știe puțin, cum ar fi etruscii și tartesienii. Toți aceștia au avut zeii și tradițiile lor, industriile și orașele lor, arta și literatura lor, iar Mediterana a fost, în mare parte, ceaunul în care s-a pregătit ceea ce numim astăzi „civilizație occidentală”. Pentru oamenii Mediteranei, marea însăși era un zeu. De aceea, nimic mai bun decât s-o cunoaștem, însoțiți de Poseidon sau Neptun, care, pe spatele unui delfin, ne va arăta în scurt timp harta vie a lumii antice.

Decid cómo nacieron en un principio los dioses, la tierra y los ríos, y el inmenso mar que bate furioso y los astros resplandecientes...

Hesíodo. *Teogonía*¹

¹ „Spuneți cum s-au născut la început zeii, pământul și râurile și imensa mare care se zbate furioasă și aștrii strălucitori...” (Hesiod, *Teogonia*) (trad.n.).

Întotdeauna am încercat să ne înțelegem, frații mei și cu mine. Când a venit rândul nostru să domnim, după două generații de nemuritori, ne-am străduit să o facem cât mai ordonat. Cum? Foarte ușor! Am stabilit că toată suprafața pământului și, în special, Muntele Olimp sunt proprietate comună. Apoi, ne-am împărțit stăpânirile: Zeus a rămas cu cerul, Hades, cu lumea subpământeană și eu, Poseidon, cu imensitatea mărilor și a oceanelor.

Nu invidiez ce au frații mei: îmi place mirosul mării, puterea cu care înconjoară pământul, culoarea ei, asemănătoare cu cea a vinului. Este adevărat că pe ea nu poți ara sau semăna, dar este bogată, pe de altă parte, în turme de pești, în comori ascunse, în pajiști de alge, în păduri de corali. S-ar putea spune că îmi lipsește compania oamenilor. Și asta este fals: pe spatele apelor, îi văd trecând de la coastă la coastă. Și, spre deosebire de pământ, care îi adăpostește deopotrivă pe cei virtuoși și pe cei mizerabili, marea îi acceptă doar pe cei curajoși.

Nimeni nu poate, deci, așa cum pot eu, să-l conducă pe cel ce dorește prin domeniile mele, ale căror valuri înspumate ajung în orașele celor patru țarmuri. Sunteți pregătiți de drum? Pentru ca nimeni să nu-și piardă direcția, va fi necesar ca fiecare marinar îndrăzneț din cortegiul meu să se agațe de spatele delfinului fanteziei și să deseneze, în închipuire, harta complicată a lumii antice.

Vom începe prin a ne-o reprezenta pe Gee, zeița pământului, mama părinților mei, precum un enorm disc plat, despicat la mijloc în jumătate de marea, ce, din acest motiv, a primit numele de Mediterana. Această mare se întinde de la Coloanele lui Hercule, la apus, până la Pontul Euxin sau Marea Neagră, care este continuarea sa estică. În această Mare Neagră se varsă marele râu Istru, căruia generațiile ulterioare i-au spus Dunăre. În ținuturile spălate de acest râu trăiesc amazoanele războinice. Și, în ceea ce privește

Coloanele, vom vedea într-o altă poveste despre ce este vorba. În jurul Pământului, curge râul Oceanos, pe care nu-l tulbură furtunile sau vijeliile și din care își primesc apele marea și toate râurile din care beau oamenii.

La capătul nordic al discului pământesc, departe de domeniile mele, trăiește poporul hiperboreenilor, inaccesibil de pe uscat și de pe mare. În această țară, clima este foarte dulce, căci domnește o primăvară veșnică. Totuși, din munții cavernoși care o împrejmuiesc, se ivește, când și când, vântul Boreas, care îngheață ținuturile Greciei. Hiperboreenii trăiesc în aer liber, pe câmpii sau în păduri sacre, și se bucură de o prodigioasă longevitate. Cunosc magia, pot zbura și ajunge la comori ascunse. Nu suferă niciodată din lipsă de hrană, deoarece solul lor produce două recolte pe an. Spre acest tărâm a pornit, în carul său tras de lebede, zeul Apollo, nepotul meu, la scurt timp după naștere. De atunci, se întoarce acolo la fiecare nouăsprezece ani; fiindcă acesta este timpul de care au nevoie astrele pentru a face o revoluție completă și a reveni la punctul lor de plecare. În fiecare noapte, între echinocțiul de primăvară și ridicarea Pleiadelor, în țara hiperboreenilor se aude cântând însuși zeul Apollo, acompaniindu-se cu lira lui.

A obosit careva? Pentru că această călătorie abia începe. Să mergem acum la capătul opus al pământului, spre sud, unde trăiesc etiopienii, un alt popor fericit și virtuos. Noi, zeii, obișnuim să-i vizităm, pentru a participa la banchetele și sacrificiile lor.

Dar nu există ținut mai binecuvântat decât cel din Vestul Extrem: Câmpiile Elizee sau Insulele Fericirilor, unde sunt transportați, fără să guste moartea, acei muritori pe care noi, zeii, îi iubim, pentru a se bucura acolo de o fericire eternă.

Coasta de sud a Mediteranei, dimpotrivă, este pustie și arzătoare: o regiune favorabilă șerpilor și monștrilor de tot felul. Este locuită

de lotofagi, care se hrănesc cu un fruct atât de dulce, încât cei care îl gustă nu mai doresc să plece în altă parte. Tot acolo sălășluiesc și libienii, cei cu piele întunecată și nas turtit; dar și pigmeii, mici de statură, ce duc un război fără sfârșit împotriva cocorilor. Există, pe coasta africană, și o regiune fertilă, cu bărbați harnici și femei frumoase: este țara Egiptului, cu bazinul zeului-râu Nil, pe care îl hrănesc ploile cerești.

În vremurile străvechi, când uriașii amenințau că ne vor distruge, noi, zeii, ne-am refugiat toți în țara Egiptului. Fratele meu Zeus a luat forma unui berbec cu coarne curbate și tocmai de aceea pe malurile Nilului i se fac statui cu o asemenea înfățișare, fiind numit Amon. Nepotul meu Apollo, „cel care lovește de departe”, s-a convertit, la rândul lui, într-un corb; Hera, cumnata mea, într-o vacă foarte frumoasă, de la care i-a rămas o anumită privire bovină, de aceea i se și spune „cea cu ochi de vițel”; Dionis a luat în cele din urmă forma unei capre; Afrodita, pe cea a unui pește; iar Hermes s-a prefăcut în pasăre. Astfel, ne-am confundat cu verii noștri, adică cu zeii egipteni, care au trupuri omenеști și capete de animale: Horus, cap de șoim; Thot, de ibis; Anubis, de șacal.

În neconținutele călătorii prin domeniile mele, mă îndrept uneori spre ținutul occidental, pe care multe popoare îl vor cunoaște sub numele de Hispania. Cât de plăcut este să ajung la acele plaje care vor avea într-o zi nume atât de poetice, precum Costa del Sol, Costa de la Luz, Costa del Azahar! Alteori, carul meu tras de cai de mare ia traseul opus și, înconjurați de pești și delfini și nereide care sună din scoici, ajungem cu tunet în Fenicia, pe malul de răsărit; sau în bogata țară a Frigiei, pe care o traversează râul sacru Sangarius; ori pe acea peninsulă enormă, pe care unii o numesc Hesperia și mulți alții Italia.

Acest pământ al Italiei este de obicei scena numeroaselor noastre aventuri. Acolo trăiesc mulți alți veri de-ai noștri: Vulcan, Ianus, Faun, Saturn, Quirinus. Nouă, zeilor greci, latinii ne-au dat nume diferite: mie îmi spun Neptun; lui Zeus, Jupiter; lui Hades, Pluto; o invocă pe Hera cu numele de Iunona, pe Afrodita cu cel de Venus, pe Atena cu numele de Minerva; Mercur este numele pe care i l-au dat lui Hermes, iar Diana este numele pentru Artemis; pe Apollo, „cel care lovește de departe”, le place să-l numească Phoebus, „cel radiant”.

Există, de asemenea, în domeniile mele, numeroase insule, pe care le vizitez cu plăcere: Cipru, unde s-a născut Afrodita, zeița iubirii; insula Delos, în care s-a refugiat divina Leto pentru a da naștere nepoților mei Apollo și Artemis; Sicilia, unde își are forja Hefaistos, „șchiopul de ambele picioare”, cel mai urât și mai priceput dintre nepoții mei, pe care îl ajută ciclopul cu un singur ochi; și insula Creta, renumită pentru labirintul în care regele Minos l-a închis pe monstruosul Asterion, un om-taur, mereu flămând de carne umană.

Există însă o țară în care noi, zeii, ne întoarcem mereu. Acolo obișnuiesc să ajung, pentru a mă odihni după călătoriile mele prin Hispania, țara iepurilor, sau prin regiunile fenicienilor, asupra cărora veghează cedrii. Puternicul Zeus însuși revine acolo după banchetele oferite de etiopieni și hiperboreeni; într-acolo se îndreaptă, din când în când, chiar întunecatul meu frate Hades și soția lui Persefona; și Afrodita, în carul ei tras de păsări grațioase, și Dionis, cu suita lui de satiri din adâncurile Indiei, și Artemis, din pădurile Italiei, încă împovărată cu rămășițele de vânătoare. Acea țară la care noi, nemuritorii, ne întoarcem mereu, și unde ne simțim atât de confortabil, este cea pe care oamenii o cunosc sub numele de Grecia.

În realitate, Grecia nu este o singură țară, ci mai multe: ținuturile agreste ale Traciei și Macedoniei; Epirul, o regiune izolată și sălbatică; Tesalia, cu câmpiile ei populate de cai; valea râului Eurotas, în Peloponez, patria durilor spartani; și Arcadia, în care răsună cea mai veche limbă greacă și unde cultele religioase sunt cele mai ciudate. Păduri, fântâni și peșteri; văi și munți, râuri care sunt și zei; regiuni ale căror nume sunt dulci la rostire: Focida, Etolia și Beoția, „cea iluminată de vânt”; Attica, Ahaia și Argolis; Elis, Laconia și Messenia... Și cele mai bune și mai cultivate orașe, fondate de oameni care mănâncă pâine și beau vin, sunt: Dodona, Teba, Delphi și Marathon; Atena, Corint, Micene și Olimpia; Argus, Sparta, Tirin și Eleusis. În mijlocul țării întinse a Greciei, pe care o înconjoară insulele, se află Muntele Olimp, unde noi, nemuritorii, ne avem palatele.

Și astfel se sfârșește călătoria noastră, pe care am început-o de la capătul lumii. Carul meu cu căluți de mare, după cum oricine poate vedea, iese acum din spuma mării și se înalță prin văzduh până în vârful Olimpului. O poartă de nori, pe care o păzesc Anotimpurile, se deschide să mă lase să intru. Și alte divinități mai mici îmi preiau căluții și îmi oferă o pereche de sandale de aur, ca să mă încalț și să pot umbla pe aer cu viteza vântului sau a ideilor. Acolo este palatul meu de metal, operă a iscusitului Hefaistos, „cel șchiop de amândouă picioarele”, arhitectul și artizanul zeilor. Hermes, „cel cu picioarele înaripate”, mă avertizează că mă așteaptă Zeus în sala mare, ca să bem împreună ambrozie. Ce-ar fi să mă duc mai întâi la el?

Iată că am și ajuns, iar principalele zeițe sunt deja întinse pe paturile lor: Hera, „cea cu aspect de junincă”; Atena, „cea cu ochi de bufniță”; Afrodita, „cea cu plete de aur”. Toate sunt îmbrăcate cu veșminte ușoare și strălucitoare, țesute de Grații. Îi văd și pe zeii care s-au îndreptat înaintea mea spre palatul lui Zeus:

sângerosul Ares, „cel care iubește bătăliile”; fratele meu taciturn Hades; veselul și exaltatul Dionis. Pe cel mai înalt tron se află celălalt frate al meu, Zeus, „cel care poartă fulgerele”. Și, în timp ce Apollo scoate cea mai dulce muzică din lira sa și zeița Hebe ne umple cupele cu ambrozia care ne face să trăim veșnic, Muzele ne cântă despre fericirea de a fi nemuritori. Da, într-adevăr, suntem binecuvântați noi, cei pe care Destinul ne-a ferit să trecem prin încercarea morții, chiar dacă nu suntem eliberați de toate celelalte necazuri pe care le îndură oamenii: resentimentele celor pe care îi iubim, invidia, trufia nesănătoasă, regretul pentru soarta celor pe care îi protejăm.

Dar, despre bucuriile și necazurile zeilor vor vorbi în mare măsură următoarele povestiri.

DACĂ BOBUL DE GRÂU NU MOARE...

Pentru greci, Cerul și Pământul au fost primele divinități, care au dat naștere titanilor, în acel timp când oamenii nu existau încă; pentru egipteni, Cerul și Pământul au fost părinții lui Osiris, zeul bun, care i-a învățat pe oameni agricultura, și ai lui Seth, zeul rău, care a întruchipat bolile și vântul deșertului. Dincolo de notele oarecum sălbatice ale acestei povești, merită să observăm că, din cele mai vechi timpuri, oamenii de pe Nil aveau o certitudine: aceea că, așa cum bobul de grâu este îngropat și învie într-o plantă care dă hrană, la fel și omul moare pentru a se bucura de eternitate.

¡Salve, Osiris!, señor de la Eternidad, rey de los
dioses, de múltiples nombres, de sagradas
manifestaciones, de secreta imagen en los
templos...

Himno a Osiris²

Stiu că pe mulți îi impresionează silueta mea colosală și că
pe alții îi înspăimântă faptul că sunt un amestec de leu și

² „Salve, Osiris!, stăpân al Eternității, rege al
zeilor, cu nume multe, cu sacre
arătări, cu tainică imagine în
temple...” (*Imn lui Osiris*) (trad. n.).

femeie; și mai știu că există unii care chiar simt frisoane doar la auzul numelui meu: Sfinxul. În realitate, nu a existat un singur sfinx, ci mai mulți, și o mare parte din reaua mea reputație i-o datorez unei verișoare, fiica monstruosului Typhon, care devasta ținutul Tebei. Eu, din câte îmi amintesc, nu am pricinuit niciodată vreun rău cuiva. De secole, stau aici, întins pe nisip, lângă piramide. Și, așa cum lupoaica este simbolul Romei sau taurul al Spaniei, am devenit și eu emblema țării Egiptului.

Poate să fie adevărat că grecii au fost părinții celei mai rafinate civilizații a lumii mediteraneene și că nimeni nu i-a întrecut pe romani în capacitatea de cucerire și de asimilare a culturilor altor națiuni. Însă egiptenii, printre care trăiesc eu, se mândresc că sunt un popor mult mai vechi decât cel al grecilor și cel al romanilor.

De la ei am învățat multe istorii, care urcă până aproape de facerea lumii și care pretind că explică cum s-au petrecut lucrurile: când s-au ivit zeii?, cum s-a format lumea?, care a fost originea culturii?, de ce trebuie să li se dedice un cult nemuritorilor?, de ce se nasc și mor oamenii?... Asemenea povești, precum cea pe care o voi spune, capătă numele de mituri.

Acest mit, deci, începe cu un episod de dragoste între două divinități: zeul pământului Seb și zeița celestă Nun. Cei doi se iubeau în secret și așteptau un fiu. Dar Ra, zeul solar, nu vedea cu ochi buni această relație și a blestemat-o pe Nun să nu poată naște copilul în niciuna dintre lunile anului. Din fericire, zeița avea un prieten: Thot, zeul cu cap de ibis, căruia grecii îi dau numele de Hermes. Thot, pentru a o favoriza pe Nun, a jucat dame cu Luna, a câștigat și a primit drept premiu o mică parte din fiecare zi a anului. Cu aceste minute, a alcătuit cinci zile întregi, pe care le-a adăugat la calendarul egiptean de trei sute șaiszeci de zile. Aceste cinci zile au fost în afara celor douăsprezece luni ale anului și, de

bună seamă, în afara blestemului zeului Ra. În prima dintre acele zile, Nun l-a adus pe lume pe Osiris.

Zeul i-a condus pe egipteni ca un rege: i-a eliberat dintr-o existență sălbatică, le-a dat legi și i-a învățat închinarea la divinități. Până atunci, locuitorii Nilului practicaseră canibalismul. Dar Isis, soția lui Osiris, a descoperit grâul și orzul, care creșteau sălbatic, iar Osiris i-a învățat pe egipteni tehnicile de cultivare a acestora. Curând, aceștia s-au obișnuit să mănânce produsele recoltelor lor și au abandonat de îndată deprinderea de a devora carne omenească. Pentru ca oamenii să nu se hrănească doar cu pâine, Osiris le-a arătat care erau arborii cu fructe comestibile și i-a învățat să cultive vița-de-vie și să strivească strugurii, pentru a obține o licoare până atunci necunoscută: vinul.

După ce a văzut cum s-a schimbat țara Egiptului, pornind de la agricultură, Osiris a considerat că aceste beneficii ar trebui extinse la restul umanității. De aceea, a predat soției sale guvernarea și a întreprins o lungă călătorie civilizatorie pe la toate popoarele. A vizitat ținuturi care se pretau foarte bine la cultivarea viței-de-vie, precum cele din Grecia, Hesperia și Hispania, și i-a învățat pe locuitorii lor fabricarea vinului. Și într-atât s-au folosit de sfaturile sale, încât și astăzi aceste țări sunt mari producătoare de vin. A călătorit și la popoare unde clima era foarte aspră și pământul mai sărac. Pe acestea le-a consolatat cu cultivarea orzului și cu producția de bere.

În al douăzeci și optulea an al domniei sale, Osiris s-a întors în Egipt, plin de daruri de la națiunile pe care le-a ajutat. Bogățiile dobândite și prețuirea cu care îl onorau toate popoarele au stârnit invidia fratelui său Seth, pe care grecii îl numesc Typhon. Fratele cel rău s-a gândit doar cum să găsească prilejul de a se răzbuna. Pentru aceasta, a pus să se construiască un cufăr luxos și, prin înșelăciuni,

l-a determinat pe Osiris, încrezător că era numai un joc, să se întindă în el. După ce Osiris i-a făcut pe plac, Seth și acoliții săi au închis cușorul, l-au lipit cu plumb și l-au aruncat în Nil.

Când Isis a aflat ce s-a întâmplat, și-a tăiat o șuviță din păr, s-a îmbrăcat în doliu și a început un pelerinaj în căutarea trupului soțului ei. Zeul înțelepciunii a sfătuit-o să se refugieze printre papirusurile Deltei Nilului. Acolo, Isis a născut un fiu al lui Osiris, pe care l-a numit Horus. În acest răstimp, cușorul care îl conținea pe soțul ei sosise deja, prin râul Nil alimentat de ploi, la Mediterana. Cutia și-a continuat plutirea funerară pe mare, până când a eșuat pe coasta din Byblos. La atingerea uscatului, lemnul a început să lăstărească, din el crescând în scurt timp un copac în al cărui trunchi era închis trupul neînsuflețit al lui Osiris. Regele acelei țări, uimit la vederea acestui copac impunător, a poruncit să fie tăiat pentru a face din trunchiul lui o coloană pentru palat. Aflat în interiorul trunchiului, trupul neînsuflețit al lui Osiris a ajuns și el la palatul regelui. Isis a aflat despre aceste evenimente și s-a dus la Byblos. Pentru a putea intra în palat, a luat înfățișarea unei doici. Parfumul suav care emana din trupul său nemuritor a dat la iveală că ea nu era o femeie, ci o zeiță. Atunci Isis s-a arătat reginei așa cum era și a rugat-o să-i dea trunchiul copacului. A scos cușorul dinlăuntru și a plâns peste el cu lacrimi abundente. Când a rămas singură în barca ce-o ducea înapoi în Egipt, a deschis sarcofagul, a sărutat chipul soțului mort și a continuat să plângă cu amar.

Odată ajunsă în Egipt, Isis a ascuns trupul lui Osiris în lagunele din Delta Nilului și a călătorit către cetatea zeiței Buto, unde se afla ascuns fiul ei Horus, pe care îl iubea din toată inima. Din păcate, s-a nimerit să treacă prin Delta maleficul Seth, care urmărea un mistreț într-o noapte cu lună plină. A recunoscut de îndată cadavrul nefericitului său frate și l-a tăiat în paisprezece bucăți, pe care le-a

răspândit prin toată țara Egiptului. Isis le-a căutat pe fiecare și le-a îngropat acolo unde le-a găsit. Și, în fiecare dintre acele locuri, i-a chemat pe preoți și le-a încredințat îngrijirea mormintelor lui Osiris.

Ceilalți zei, la rândul lor, nu erau indiferenți față de ceea ce se întâmpla pe pământ. Îndeosebi Ra simțea remușcări pentru blestemul pe care-l aruncase asupra lui Nun. De aceea, l-a trimis pe Anubis, zeul cu cap de șacal, să adune bucățile lui Osiris, să le învelească în bandaje de in și să împlinească riturile pe care le practică egiptenii cu trupurile defuncților. Anubis a fost ajutat în această întreprindere de înțeleptul Thot. De îndată ce trupul lui Osiris a fost întregit, Isis i-a infuzat aer cu aripile ei și zeul a înviat.

În noua sa viață nemuritoare, Osiris a fost desemnat suveran al lumii subpământene, unde era numit „stăpânul eternității” și „regele morților”. Se spune că își exercită mandatul în Sala celor Două Adevăruri, asistat de patruzeci și doi de miniștri, ce reprezintă fiecare dintre districtele țării. Acolo prezidează judecata la care se supun sufletele defuncților. În fața lui, mortul face o mărturisire solemnă a actelor pe care le-a săvârșit în viață; după aceea, inima îi este cântărită într-o balanță; și, dacă se constată că nu este împovărat de greutatea păcatelor, atunci începe să se bucure de viața eternă.

Crede cineva că această poveste s-a dovedit a fi oarecum înfricoșătoare? S-au simțit unii tulburați de blestemele divine, de actele de canibalism, de fratele rău, de cadavrul dezmembrat și, la sfârșit, de scena aceea de mumificare? Dar acest tip de relatări apare și la greci, romani și fenicieni, popoare pe care le cunosc prea bine, dat fiind că toate au trecut, la un moment sau altul, pe aici! Cel mai important lucru la acest mit, ca și în cazul tuturor miturilor, nu sunt personajele și nici detaliile, ci ceea ce semnifică ele.

Din secolele străvechi, locuitorii Egiptului au văzut în învierea lui Osiris promisiunea unei vieți veșnice. Ei au reprezentat prin

această poveste și moartea cerealelor, ale căror semințe sunt îngropate în diferite locuri; și învierea lor, într-o plantă nouă ce dă viață și hrană oamenilor. În fine, ca în multe alte povești, există o soție credincioasă și un personaj rău, pentru că lupta dintre bine și rău a început odată cu originea lumii și se va încheia numai la plinirea vremii.

CĂLĂTORIE ÎN ȚARA HESPERIDELOR

Anticii numeau „Hesperia” partea occidentală a pământului, fie că a fost Italia sau, mai degrabă, Spania. Acolo trăiau Hesperidele, „nimfele apusului”, și într-acolo călătoreau deseori eroii pentru a lupta cu monștri sau pentru a fi protagoniști în isprăvi de renume. Mulți nu călătoreau singuri. Aproape toți eroii, atât antici, cât și moderni, au avut un tovarăș de aventuri. În vremurile când nu existau școli, tinerii obișnuiau să învețe valorile vieții alături de bărbați ireproșabili pentru inteligența, curajul sau evlavie lor religioasă. Urmează o istorie povestită de Yolao, unul dintre tinerii care au stârnit cea mai mare invidie în Grecia, fiindcă lui i-a fost unchi cel mai puternic și mai admirat erou din toate teritoriile scăldate de Mediterana.

Heracles ejecutó en otro tiempo muchas cosas
extraordinarias, acciones eminentes, vagando por la
tierra inmensa y por el mar, según se lo ordenaba el
rey Euristeo.

Homero. *Himno a Heracle*³

³ „Hercule a făptuit în alte vremuri lucruri extraordinare, acțiuni eminente, rătăcind pe nemărginitul pământ și pe mare, după cum îi porunceau regele Euristeu” (Homer, *Imn lui Heracle*) (trad. n.).

Așadar, vrei să devii un erou? Fii sigur că nu este o întreprindere ușoară, tânărul meu prieten. Majoritatea eroilor, la fel ca în cazul unchiului meu, aveau fie un tată nemuritor, fie o mamă nemuritoare. Doar foarte puțini fii ai unui bărbat și ai unei femei au meritat numele de eroi, fără să descindă dintr-un zeu. Dacă ai putere trupească și sufletească, inteligență și dragoste de glorie, dacă ești evlavios față de nemuritori și ai un bun profesor și numeroase prilejuri pentru a-ți înfăptui isprăvile, poate vei izbuti să devii un paladin precum cei din Antichitate. Dar înțeleg că, în vremurile în care trăiești, eroismul se măsoară în alt chip. Oricum, într-un fel sau în altul, nu-ți va dispăcea ceea ce am de gând să-ți povestesc.

A fost o vârstă a lumii în care existau zei, monștri și oameni. Zeii și oamenii trăiau într-o comunicare intimă și din unirea celor două rase s-au ivit eroii pe care vrei să-i imiți. Aceștia erau destinați să fie protagoniștii unor fapte prodigioase, mai presus de puterile unui muritor.

Mulți au fost nevoiți să înfrunte și să învingă creaturi oribile și puternice, ca și cum în acele lupte s-ar fi pus în joc restabilirea unui ordini naturale.

Printre eroii ucigători de monștri este de neuitat Perseu, fiul Danaei și al lui Zeus, „cel care adună norii”; Perseu, care a călătorit până în Extremul Occident pentru a isprăvi cu Medusa, o femeie înspăimântătoare, cu plete din șerpi, care împietrea cu privirea. Un altul a fost Tezeu, fiul lui Poseidon, „cel ce încinge pământul”, care l-a învins pe Minotaur, acel monstru jumătate om, jumătate taur, care trăia închis în labirintul din Creta. Poseidon ar fi fost și tatăl lui Belerofon, care a trebuit să înfrunte Himera, o ființă fabuloasă, un amestec de capră, leu și dragon, a cărei răsufare de foc teroriza țara Licii.

Dar eroul care s-a ilustrat în cele mai multe bătălii împotriva monștrilor a fost unchiul meu Heracles, fiul lui Zeus și al Alcemei, mai cunoscut sub numele său latin: Hercule. Pe când era un prunc de abia opt luni, a sugrumat doi șerpi puternici care au încercat să-l surprindă în leagănul lui. La vârsta de optsprezece ani, a ucis leul din muntele Cithaeron, care nu era o felină obișnuită, ci un animal de o asemenea dimensiune și ferocitate, încât devasta turmele întregii țări. Totuși, aceste fapte au fost umbrite de altele, și mai riscante încă, cunoscute drept „cele douăsprezece munci ale lui Hercule”.

Prima, a fost uciderea leului din Nemea. Acest leu, fratele Sfinxului, era fiul monstruosului câine Ortro și al Echidnei, jumătate femeie și jumătate șarpe. Mai târziu, a luptat împotriva Hidrei din Lerna, care avea mai multe capete și respirație otrăvitoare. A vânat, la fel, gigantul mistreț din Erymanthus și păsările din Lacul Stympalus, care mâncau carne de om. Iepele lui Diomedea aveau și ele această oribilă formă de a se hrăni, dar Hercule nu s-a temut să le înfrunte. În altă împrejurare, a călătorit pe insula Creta, unde a îmblânzit un taur primejdios care arunca foc din nări. A coborât chiar în Infern, pentru a-l prinde pe câinele Cerber, ce păzea intrarea în regatul lui Hades. Cerberul avea trei capete de câine și multe alte capete de șarpe aliniate pe spate și te pot asigura că nu era precum mascotele pe care le-ai dori la tine acasă.

Mi-a revenit îndatorirea să-l însoțesc ca ucenic de erou în toate aceste aventuri, chiar dacă numele meu a fost șters, de-a lungul timpului, din unele istorisiri. În orice caz, cred că i-am oferit unchiului meu servicii valoroase de multe ori, ca atunci când ne-am înfruntat cu Hidra din Lerna. Acest monstru avea nouă capete de șarpe, pe care Hercule le-a tăiat cu un scimitar⁴. Dar din fiecare cap retezat răsărea unul nou. Ce crezi că a făcut unchiul meu atunci? Ei

⁴ „Sabie curbă, iatagan”.

bine, m-a trimis să dau foc unei păduri din apropiere, iar cu făcliile aprinse am ars gâturile tăiate, ca să nu renască. Ajutorul meu a fost atât de important, încât regele Euristeu a refuzat să considere această luptă drept o „lucrare exclusivă” a lui Hercule.

Deși multe dintre aventurile noastre au avut ca scenă acel frumos teritoriu pe care îl cunoști astăzi sub numele de Grecia, în alte împrejurări a trebuit să întreprindem lungi călătorii pe întreaga Mediterană, ajungând chiar în Extremul Occident, la marginea însuși a lumii. Euristeu ne-a trimis acolo, cu un anumit prilej, pentru a captura fabuloșii boi ai lui Geriones.

Geriones era un gigant cu trei capete și cu un corp triplu până la șolduri. Avea cirezi foarte bogate pe insula Eritia, în cețurile apusene, dincolo de mare și aproape de împărăția morților. Este necesar să lămurim că Euristeu a vrut doar cirezile; însă Hercule era mai interesat să elibereze acele pământuri de tirania lui Geriones. Cât privește Eritia, trebuie să vă spun că ea se află în țara pe care romanii vor numi-o, după mai multe secole, Hispania: țara iepurilor, peninsula din piele de taur, ai cărei locuitori meritau o mai bună vecinătate decât aceea a monstruosului Geriones.

Am ales pentru călătoria noastră drumul sudic, cel care traversează Egiptul și deșerturile Libiei, un traseu cu așezări misterioase și bogat în aventuri, dar cu o natură agresivă. Soarele ne-a pedepsit cu atâta furie în deșertul african, încât Hercule a trebuit să-l amenințe cu săgețile sale. Astrul l-a implorat să nu-l rănească și unchiul a acceptat să nu-l atace, în schimbul unui mic favor. Soarele are o mare corabie în care se îmbarcă la sosirea în Occident. Cât durează noaptea, navighează spre Răsărit, de unde își începe călătoria pe bolta cerului în fiecare zi. Hercule, deci, i-a cerut Soarelui să ne împrumute corabia lui pentru a trece în Eritia, iar astrul a acceptat, deși fără tragere de inimă. În felul acesta, am ajuns în Țara Roșie a lui Geriones.

Abia debarcați, ne-a întâmpinat cu gând de luptă monstruosul câine Ortro, paznic al turmelor. Hercule a lovit multe-i capete cu o măciucă uriașă, până l-a omorât. Alarmat de urlete, a venit apoi colosalul păstor Eurytion, care a avut aceeași soartă ca și câinele său înspăimântător. În cele din urmă, a apărut și uriașul Geriones, atunci când noi conduceam boii spre corabia Soarelui. Dacă ai fi văzut cum tremura acest ucenic de erou! Geriones ne-a ajuns din urmă pe malurile râului Ántemo și ne-a atacat, dar, la scurt timp, avea să cadă sub săgețile unchiului meu, care erau unse cu veninul Hidrei din Lerna.

Fără vrăjmași la vedere, ne-am îmbarcat cu boii în corabia de aur și ne-am îndreptat spre celălalt țărm, unde se afla fabulosul regat Tartessos. Toată țara aceea era bogată în apă și pășuni. O traversa un mare râu, care, peste secole, va purta numele de Betis, iar, mai târziu încă, în vremea ta, pe cel de Guadalquivir. Regii din Tartessos trăiau sute de ani, reputația lor era cea de mari înțelepți, care își scriau legile în versuri. Femeile aveau pielea măslinie, când dansau își mișcau brațele ca niște șerpi și sunau din castaniete între degete. Acolo am pierdut, din nebagare de seamă, o parte din turma noastră, care, în acel ținut roditor, s-a arătat foarte agresivă. De aceea, una dintre tradițiile acestor popoare este și astăzi lupta bărbaților împotriva taurilor.

În timpul șederii noastre la Tartessos, unchiul meu a avut o idee care îi va asigura eternul renume: aceea de a uni apele Mediteranei cu cele ale Oceanului Esterior. Pentru aceasta, a spart cu propriile mâini muntele enorm care le despărțea și a format strâmtoarea pe care latinii o vor numi mai târziu Gaditano, adică Gibraltarul din epoca ta. La fiecare capăt, a plantat o coloană cu inscripția: „Dincolo, nu”, ca un avertisment pentru marinarii nesăbuiți. Astăzi, emblema acelei regiuni a Hispaniei prezintă figura lui Hercule cu doi lei și

cu cele două coloane; iar, pe emblema țării, în întregul ei, se pot vedea coloanele și o legendă în latină: „Plus ultra”, care înseamnă „Dincolo”: pentru a demonstra că acest popor de marinari și cuce-ritori nu a luat în seamă prohibiția unchiului meu⁵.

(Nu a fost aceea ultima dată când am vizitat Extremul Occident. La scurt timp după prima vizită, regele Euristeu l-a însărcinat pe Hercule să-i aducă merele de aur ale Hesperidelor, faimoasele nimfe ale Apusului. Ne-am întors pe rutele arzătoare ale Egiptului și Libiei și la navigarea pe corabia de aur a Soarelui. În nordul Africii, ne-am întâlnit cu colosalul Atlas, care purta Cerul pe umeri. Atlas s-a oferit să caute merele, dacă, în schimb, Hercule îl înlocuiește o vreme în munca lui atât de grea. Și acolo îl vom lăsa pe unchiul meu pentru moment, cu Cerul pe umeri, până când eu termin de relatat călătoria noastră de întoarcere).

Ajunesem la Eritia pe drumul de sud și acum ne întorceam pe la nord, urmând coastele Spaniei, Galiei și Italiei. Aproape de valea formată de râul pe care îl cunoști ca Rodano, au început necazurile. Am fost atacați de o mulțime de liguri războinici, care voiau să ne fure boii lui Geriones. Hercule, care niciodată nu a fost foarte răbdător, a scos săgețile din tolbă și a început să-i săgeteze fără oprire, până a produs un adevărat măcel. Dar, cum ligurii continuau să vină și săgețile se terminau, l-a implorat pe tatăl său Zeus să-i furnizeze proiectile. Zeus a ascultat rugăciunea lui și a dezlănțuit o ploaie fantastică de pietre, cu care unchiul meu a ucis alți mulți dușmani și i-a făcut pe ceilalți să fugă.

Am coborât apoi în ținutul Etruriei. La traversarea Latiumului, în același loc în care se va ridica Roma cea cu mult popor, a trebuit să-l confruntăm pe monstruosul Cacus, un gigant cu trei capete,

⁵ *Nec plus ultra*: „Nimic mai departe!” Conform legendei, cuvintele scrise de Hercule pe celebrele coloane ale Gibraltarului. Deviza națională a Regatului Spaniei este PLUS ULTRA: „Și mai departe”.

care arunca foc prin fiecare gură. Acest Caco era fiul zeului latin Vulcan, iar, în timp ce ne odihneam pe malurile râului Tibru, a furat boii pe care îi duceam pentru Euristeu. Vicleanul Cacus i-a târât de cozi, astfel că urmele erau inversate, dar mugetele lor ne-au alertat. Hercule a smuls pietrele din peștera lui Cacus cu mâinile sale puternice, a eliberat boii și l-a ucis pe hoțul monstruos cu lovituri de măciucă. Asta demonstrează, tânărul meu prieten, că Hercule, silit de multe ori să fure din ordinul lui Euristeu, îi ura, de fapt, pe hoți. Cacus a lăsat însă mulți ucenici după moartea sa. Cu timpul, iubitorii de ce nu-i al lor au adoptat numele de „cacos”.

Din păcate, nu toți boii au ajuns la destinație. Sosind la Marea Ionică, cireada a fost atacată de tăuni și mulți boi s-au împrăștiat în munți, dând naștere mai multor turme de vite sălbatice. Hercule nu a putut să-i prezinte lui Euristeu decât o parte dintre vite, iar eu încă nu mă odihnisem de ostenele acestei călătorii, când capriciosul monarh îi încredința deja unchiului meu o altă aventură periculoasă. Ce grea este viața eroilor!

Celelalte istorii pe care le-am trăit alături de Hercule ar putea ocupa, desigur, tot atâtea volume câte a avut odinioară Biblioteca din Alexandria. Am vrut doar să-ți relatez călătoria noastră în Occident și ce ni s-a întâmplat în Hispania, în Galia și la întoarcerea noastră prin Italia. Dar între atâtea minunății am uitat să-ți spun finalul poveștii lui Atlas, dat fiind că l-am lăsat pe puternicul meu unchi susținând pe spatele său bolta Cerului. Trebuie să-ți spun că Atlas s-a întors cu celebrele fructe ale Hesperidelor. Nu erau de aur. Străluceau cu aceeași splendoare ca soarele, când se îndreaptă spre apus. Erau șapte portocale uriașe și foarte dulci, ale căror semințe le-am îngropat mai târziu aproape de Betis.

Mulțumită lui Hercule și, de asemenea, în chip modest, mie, astăzi sudul Hispaniei este plin de livezi mari și parfumate de portocali.

MĂRUL DISCORDIEI

Dintre toate cetățile lumii antice mediteraneene, Troia sau Ilion este poate cea mai faimoasă, din pricina războiului nefericit care i-a pus pe greci și pe troieni unii împotriva celorlalți timp de un deceniu. Războiul din Troia a fost poate prima conflagrație mondială, pentru că la acesta au participat războinici din aproape întreaga lume cunoscută atunci. Atât de plin de pasiuni a fost conflictul, încât fiecare l-ar putea relata într-un mod diferit, conform simpatiilor sale. Noi am preferat să auzim această poveste din gura lui Apollo, zeul poezilor, al lui Homer și Vergiliu, care, deși îl favoriza pe curajosul Hector, nu a uitat de anii grei în care, pedepsit de Zeus, fusese nevoit să muncească în calitate de zidar, construind zidurile invulnerabile ale Ilionului.

Canta, oh diosa, la cólera del Pelida Aquiles, cólera
funesta que causó infinitos males a los aqueos y
precipitó al Hades muchas almas valerosas de
héroses...

Homero. *La Iliada*⁶

⁶ „Cântă, o zeiță, mânia lui Ahile, fiul lui Peleu, funesta
mânie ce a pricinuit dureri infinite aheilor și
a aruncat în Hades multe suflete viteze de eroi...” (Homer, *Iliada*) (trad. n.).

Niciun zeu, dragă Homer, nu cunoaște ca mine aceste pământuri biciuite de vânturi, în ruine acum. Aici au fost zidurile pe care le-am ridicat eu însumi, în asociere cu Poseidon, „cel care încinge pământul”, când mă aflam în slujba regelui Laomedon. Pe acolo trecea o cărare ce ducea la Muntele Ida și pe care de multe ori am traversat-o cu turmele. Dincolo, se aflau marile spălătorii; nu departe de acestea, un cot al râului Escamandro, unde obișnuiam să mă scald după-amiaza. În amintirea mea dăinuie chipurile troienilor din acel timp: cel al lui Priam, cu bogatele lui plete cărunte; cel al lui Hector, asemănător chipului zeilor; cel al lui Paris, frumos precum acela al unei femei. Îmi amintesc și de ochii mari ai Andromacăi, de mâinile Hecubei, de grația cu care își arbora peplumul⁷ divina Elena, a cărei frumusețe a meritat pe deplin un război de zece ani. Au trecut cu toții. Noi, nemuritorii, abia am supraviețuit.

Este greu de crezut că acest masacu a început cu o nuntă: cea a zeiței Thetis cu muritorul Peleu. Toate divinitățile am fost invitate la ea, cu singura excepție a lui Eris, al cărei nume înseamnă Discordie. Iritată de această excludere, Eris a aruncat printre meseni în mijlocul banchetului un măr de aur cu această inscripție: „Pentru cea mai frumoasă”. Cine era cea mai frumoasă dintre nemuritoare? Hera, regina Olimpului? Înțeleapta și războinica Atena? Seducătoarea Afrodita?

Zeus nu a vrut atunci să decidă rezultatul acestei confruntări. Cum timpul trecea și zeițele cereau o hotărâre, el le-a trimis pe cele trei pe Muntele Ida, unde frumosul prinț Paris își păstora turmele. Paris era fiul lui Priam, regele Troiei, și fusese ascuns de mic din pricina anumitor prevestiri. Regele se temea că Paris avea să fie ruina neamului său. Rezultatul acestui concurs între zeițe depindea de el.

⁷ „Obiect vestimentar, o mantie fără mâneci, prinsă pe umeri cu o agrafă”.

Inutil să spun că Hera a încercat să-i câștige favoarea, oferindu-i stăpânire peste toată Asia. Atena i-a promis glorie și renume în război. Și, în sfârșit, Afrodită, dragostea celor mai frumoase femei. Între putere, glorie și iubire, Paris s-a hotărât asupra acesteia din urmă și a predat mărul Discordiei către Afrodită. Cu acest gest, și le-a câștigat pe celelalte două zeițe ca inamice.

Cu protecția zeiței iubirii, Paris a navigat până în Grecia, unde a fost primit cu ospitalitate de regele Spartei, Menelau. Soția sa Elena era femeia pe care Afrodită, „cea cu părul auriu”, i-o destinase lui Paris. Cei doi au convins-o pe Elena să-și abandoneze soțul legitim și să-i însoțească până la Troia. Și acesta a fost motivul celebrului război pe care într-o zi, dragă Homer, va trebui să-l relatezi.

Menelau i-a chemat pe toți regii Greciei să-l ajute să-și recupereze soția. Agamemnon, suveranul Micenei și fratele lui Menelau, a fost ales comandant șef. Cel mai ilustru dintre războinici era tânărul Ahile, fiul lui Thetis și al lui Peleu și prinț al mirmidonilor. Îl urmau uriașul Ajax, de mare curaj și înțelegere scurtă; viteazul Diomedee; Ulise, celebru pentru viclenia sa; și Nestor, cel mai bătrân dintre liderii ahei sau argivi – grecii purtau și aceste nume – cărora toți îi cereau sfatul.

Priam, la rândul său, era la fel de bătrân ca Nestor, dar fusese un prinț prudent și și-a îmbogățit statul cu o bună administrație și cu profitabile alianțe comerciale și militare cu alte popoare ale Mediteranei. Paladinul Troiei, acea cetate din Asia care se numea și Ilion, era fiul său Hector, căsătorit cu Andromaca. Virtuțile sale de soț și tată erau egale cu calitățile sale de războinic. Principalii conducători ai teucrilor – nume pe care le plăcea troienilor să și-l atribuie – și ai aliaților lor erau Eneas, Deiphobus, Glaucus și Sarpedon.

Războiul nu a avut rezultate decisive timp de nouă ani. Dar, în cel de-al zecelea, ceva funest s-a întâmplat pentru argivi: o dispută

între Ahile și Agamemnon. Faptele s-au succedat astfel: grecii nu fuseseră în stare să ia Troia, dar au cucerit unele dintre orașele sale aliate. La împărțirea prăzii, i-a revenit lui Agamemnon o prizonieră numită Chryseis, al cărei tată, Chryses, era unul dintre preoții mei. Când Chryses a vrut să-și salveze fiica, Agamemnon l-a insultat. Bătrânul a plecat cu capul în jos pe malul mării zgomotoase și, ridicând brațele, m-a rugat să-i fac dreptate. I-am ascultat ruga și am coborât din Olimp, luând înfățișarea noptii, cu tolba plină de săgeți răsunându-mi pe spate. M-am postat lângă tabăra grecească și, încordând arcul, mi-am trimis săgețile de ciumă neagră asupra argivilor. Molima a mistuit trupele zile în șir, iar rugurile funerare ardeau fără întrerupere.

Atunci grecii au convocat un sfat, la care Ahile l-a acuzat pentru nenorociri pe Agamemnon, din cauza sechestrării lui Chryseis și a insultei la adresa tatălui acesteia. Agamemnon, înfuriat, a consimțit să elibereze fata, dar a cerut ca Ahile să-i cedeze în locul ei pe Briseis, o captivă pentru care eroul nutrea o afecțiune cu totul specială. Prințul mirmidonilor s-a supus autorității regelui regilor, dar și-a retras forțele și și-a declarat deschis intenția de a abandona lupta.

Zeița Thetis s-a înfuriat pentru umilința suferită de fiul ei. S-a dus la palatul lui Zeus, „cel care adună norii”, și, îmbrățișându-i genunchii, l-a rugat să le dea o lecție grecilor. Tatăl zeilor a consimțit și în lupta următoare a favorizat triumful troienilor. Grecii au fost nevoiți să fugă de pe câmpul de luptă și să se refugieze în corăbiile lor. Într-o altă bătălie, troienii au avansat chiar până la corăbiile grecești, care au fost parțial incendiate. Zeul Poseidon a încercat să-i ajute pe argivi, dându-le curaj: atunci Ajax a izbutit acțiuni prodigioase și a ajuns să-l rănească pe Hector însuși. Dar, când Zeus și-a dat seama ce s-a întâmplat, i-a poruncit fratelui său să se retragă la domeniile lui și pe mine m-a trimis să vindec rănile prințului troian.

Ahile avea un prieten foarte drag, pe Patrocle, care îl ținea la curent cu ceea ce se întâmpla în bătălie. Așa a aflat fiul lui Peleu de situația delicată a argivilor. Diomede, Ulise, Agamemnon și Machaon fuseseră răniți și troienii amenințau să dea foc navelor. Atunci Ahile a renunțat parțial la mânia sa și a consimțit ca Patrocle să-i îmbrace armura și să-i conducă pe mirmidoni în luptă. Grecii au căpătat curaj de la acest ajutor, iar troienii, văzând armura lui Ahile, au fugit, căutând refugiu. În timp ce Ajax, Menelau și fiii lui Nestor făceau măcel în rândurile teuce, nimeni nu îndrăznea să-l înfrunte pe Patrocle. În cele din urmă, Sarpedon, fiul lui Zeus, l-a chemat la luptă. Puternicul său tată a știut că va muri și a vrut să-l elibereze de destinul său. Dar Hera i-a zis că, dacă ar face așa ceva, noi, toți zeii Olimpului, am proceda la fel când unul dintre copiii noștri muritori ar fi în pericol. Patrocle a străpuns cu lancea sa pieptul lui Sarpedon și Zeus nu a putut decât să se asigure că trupul său nu va fi dezonorat de învingători. Eu am considerat atunci că era momentul să intervin în luptă: am smuls casca de pe capul lui Patrocle și arma din mâna sa. Și Hector, „cel cu coif tremurător”, profitând de acest avantaj, a înfipt fierul în trupul său.

Când Ahile a aflat ce s-a întâmplat, s-a prăbușit în disperare. Lamentările sale au ajuns în adâncurile oceanului, unde locuia mama sa Thetis. Aceasta s-a grăbit să-l consoleze și, cum Ahile și-a mărturisit dorința de a-și răzbuna prietenul, i-a promis că-i va da o armură nouă, dat fiind că Hector o luase în stăpânire pe cea purtată de Patrocle. Thetis i-a cerut această favoare fratelui meu Hefaiostos, „cel șchiop de ambele picioare”, care a făcut pentru Ahile un scut împodobit cu numeroase basoreliefuri, un coif cu o creastă de aur, un pieptar și apărătoare pentru picioare, toate de nepătruns. În dimineața următoare, Thetis a lăsat totul în cortul fiului său. Ahile a îmbrăcat aceste arme nemuritoare și a intrat în luptă însetat de

răzbunare. Cei mai curajoși războinici fugeau sau cădeau morți în fața lui. Nici măcar zeul-râu Scamander n-a putut să-i oprească asaltul. Doar curiosul Eneas a îndrăznit să-l atace și ar fi murit de mâna lui Ahile, dacă Poseidon nu l-ar fi scos din luptă, pentru că destinul lui nu era să piară în acel război.

De pe zidurile Troiei, Priam și-a văzut armata în retragere și a poruncit să se deschidă porțile, ca să se refugieze în cetate. Am colaborat la această încercare, adoptând figura lui Hector și obligându-l pe Ahile să mă urmărească. Este bine cunoscut faptul că fiul lui Peleu era neobosit în alergare, fiindcă de mic i se implantase într-un picior o bucată de os a uriașului Damiso, care fusese iute ca vântul. De asemenea, se știe că moartea avea să intre în Ahile prin picioare, deoarece călcâiul său, singura parte care nu fusese scufundată de Thetis în Styx, era punctul lui vulnerabil. Atât de iute alerga, încât a ajuns să obosească chiar un zeu ca mine. Atunci m-am oprit și i-am spus:

– De ce, fiu al lui Peleu, mă urmărești cu picioarele tale ușoare? Nu-ți dai seama că tu ești un simplu muritor și că eu sunt un zeu nemuritor? În timp ce te căzneau să mă ajungi, teucreele au găsit refugiu în Ilion. Și acum că stăm față în față, nu te obosi să lupți cu mine, pentru că eu nu sunt, ca tine, destinat morții.

– O, Apollo, rănești de departe! a exclamat Ahile indignat. M-ai înșelat îndepărtându-mă de la zid și m-ai lipsit de o mare glorie. Și ai făcut totul fără teamă, întrucât știi că un om nu se poate răzbuna pe un zeu. Dar cu siguranță m-aș răzbuna pe tine, dacă am fi în condiții egale.

Așa m-a muștrat eroul și s-a întors repede la zidurile Troiei. În afara lor, rămăsese doar Hector dispus să-l înfrunte, în ciuda rugămintelor pe care i le adresa de pe zid mama sa Hecuba. Atunci Atena, care îi ura pe teucreele din cauza lui Paris, a luat forma lui

Deiphobus, fratele lui Hector, și l-a încurajat să lupte împotriva lui Ahile. Cei doi prinți s-au confruntat, mai întâi în cuvinte și apoi cu armele. Hector a ratat prima lovitură, iar, când s-a întors să-i ceară lui Deiphobus o altă lance, a văzut că era singur. Atunci a înțeles înșelăciunea și s-a pregătit să moară luptând cu spada, dar Ahile și-a aruncat sulița în el, rănindu-l de moarte la gât. Apoi a legat cadavrul lui Hector de carul lui și l-a târât în jurul Ilionului, sub privirea îngrozită a troienilor.

În fiecare zi, Ahile repeta acest act nelegiuit. Eu mă îngrijeam ca trupul lui Hector să nu se sfâșie, nici să se desfigureze și, pentru ca să nu sufere descompunerea morții, l-am uns cu ambrozie nemuritoare. Crezi că îi plăcea tatălui Zeus cruzimea lui Ahile? Ba chiar dimpotrivă: a ajuns să-l supere foarte mult. De aceea, a aranjat lucrurile astfel încât cadavrul să le fie dat troienilor. Astfel, în timp ce Thetis înblânzea inima fiului ei, Hermes, „cel cu picioare înaripate”, îl însoțea pe Priam la însuși cortul lui Ahile, pentru a-l implora să-i încredințeze rămășițele lui Hector. Atunci Ahile a renunțat la ura sa, mișcat de părul alb al lui Priam, care i-a amintit de acela al bătrânului său tată.

Dar Troia nu a căzut imediat după moartea paladinului său, ci a rezistat cu ajutorul noilor aliați. Unul dintre ei a fost Memnon, prinț al Etiopiei; altul, Penthesilea, regina amazoanelor, care l-a ajutat pe Priam cu femeile ei războinice. Penthesilea a nimicit numeroși luptători argivi, dar a fost ucisă în cele din urmă de Ahile. Fii atent, Homer, la acest detaliu poetic: se spune că, atunci când Ahile a văzut frumusețea și tinerețea amazoanei moarte, și-a deplâns amarnic victoria.

Ahile înțelegea că, cu fiecare dintre aceste triumfuri, se apropia cu repeziciune de destinul său: acela de a avea o viață glorioasă, dar foarte scurtă. Neagra moarte l-a ajuns în sfârșit sub forma unei

săgeți pe care a lansat-o spre el abilul Paris; o săgeată pe care eu am avut grijă să o ghidez în așa fel, încât să-i traverseze singurul punct vulnerabil: călcâiul.

Trupul lui Ahile a fost salvat de Ajax și Ulise. Thetis a poruncit ca armele fiului său să fie predate eroului care va fi socotit cel mai vrednic de ele. În acest concurs, Ulise l-a depășit pe Ajax. Aceasta arată că, pentru greci, istețimea era uneori mai prețuită decât curajul.

Și, tocmai cu prudență și viclenie, mai mult decât cu forță, au putut grecii să asalteze cetatea lui Priam. La sfatul lui Ulise, au simulat că se îmbarcă pentru întoarcere, dar, în realitate, s-au retras doar pentru a se ascunde în spatele unei insule din apropiere. Au lăsat pe câmpie un imens cal de lemn, care găzduia în pânțece un grup de războinici. La început, calul a fost un obiect de curiozitate, până când cineva a propus să fie introdus în cetate, ceea ce s-a înfăptuit în mijlocul cântărilor de triumf, și ziua s-a încheiat cu mare bucurie. În timpul nopții, însă, războinicii care se găseau în interiorul calului au ieșit în tăcere și au deschis porțile cetății camarazilor lor, care se întorseseră la adăpostul întunericului. Mulți troieni au opus o rezistență acerbă, însă majoritatea se aflau sub efectele vinului de la serbări. Și, în timp ce orașul era incendiat de argivi, zeii ostili colaborau, ca să nu rămână din Ilion piatră peste piatră.

Au trecut secole... Eu nu am uitat de ofrandele care mi-au fost aduse pe altarele Troiei, nici anii în care am lucrat la construirea zidurilor ei; nici patriotismul lui Hector, nici dragostea conjugală a Andromacăi, nici ținuta demnă în fața durerii a lui Priam și a Hecubei. Troienii vor fi întotdeauna un exemplu pentru toți cei care cred că există anumite îndatoriri de îndeplinit – față de zei, față de țară, față de familie – chiar și atunci când se știe că finalul va fi potrivit. Am iubit acest popor și istoria lui îmi va pricinui

întotdeauna o anume tristețe – este limpede, chiar și noi, zeii cei fericiți, putem plânge uneori.

Prin urmare, Homer, de multe veacuri le-am delegat poezilor responsabilitatea de a spune această poveste. Prin cuvintele tale, dragă rapsod, totul recapătă viață. Aici au fost zidurile pe care eu însumi le-am construit; pe acolo trecea o cărare ce ducea la Muntele Ida; dincolo, o cotitură a Scamanderului, în care eu mă scăldam după-amiaza. Eroii pe care i-am ocrotit nu mai există. Abia am supraviețuit noi, nemuritorii.

CE LUNG E DRUMUL CĂTRE CASĂ

*În urmă cu peste două mii cinci sute de ani, nu era la fel de ușor ca astăzi să călătorești. De aceea, oamenilor care nu ieșiseră niciodată din satul lor le plăcea să asculte relatări despre drumeții fabuloase, precum cele ale lui Hercule, care a ajuns în Extremul Vest; sau ale lui Iason, care, pe celebra corabie Argos, a pornit în căutarea Lânei de Aur. Dar eroul care a călătorit cel mai mult a fost fără îndoială Ulise, protagonistul **Odiseei**, pe care l-am văzut deja luptând în fața zidurilor Ilionului. Cei care vor citi această poveste, spusă de credincioasa lui soție Penelopa, își vor da seama ușor de ce o călătorie plină de aventuri, primejdii și eșecuri se numește „odisee”.*

Háblame, Musa, de aquel varón ingenioso que,
después de destruir la sacra ciudad de Troya,
anduvo peregrinando larguísimo tiempo...

Homero. *La Odisea*⁸

Poate părea ciudat pentru unele dintre suratele mele să constate că nu mai țeș, așa cum am făcut de-a lungul atâtor

⁸ „Vorbește-mi, Muză, despre acel bărbat iscusit care, după ce a distrus cetatea sacră a Troiei, a rătăcit foarte multă vreme...” (Homer, *Odiseea*) (trad. n.).

ani de așteptare. Nu mai are sens să o fac, căciетенții sunt morți. Trântorii aceia din stupul Ithaca. Și ce este mai important: se află deja aici iubitul meu soț Ulise, care se odihnește acum după cei zece ani de război împotriva Troiei și după alți zece de călătorii, primejdii, aventuri și naufragii.

Voi istorisi nenumăratele eșecuri care au prelungit la doi lustri întoarcerea iubitului meu. El însuși mi-a povestit aceste întâmplări în primele zile în care am fost împreună și, așa cum mi le amintesc, le voi relata acum. Dar, fiindcă văd că niște tinere din alte părți ale lumii ne însoțesc, îmi voi îngădui să vorbesc puțin despre soțul meu, chiar dacă numele lui este deja destul de faimos pe toate coastele Mării Mediterane.

Odiseu, cum l-au numit părinții lui, sau Ulise, cum este cunoscut astăzi pe ambele țărmuri, s-a născut pe această insulă Ithaca și încă de tânăr a îndrăgit călătoriile. A ajuns până la Muntele Parnas, în care trăiesc Muzele, unde a fost rănit de un mistreț la o vânătoare; a fost, de asemenea, în Mesenia și în adâncă și cavernoasa Lacedemonie, de unde a adus arcul cu care a restabilit dreptatea, acum câteva zile, în acest palat.

Când a ajuns la majorat, socrul meu Laertes i-a cedat tronul Ithacai cu toate bogățiile ei. La scurt timp după aceea, ne-am cunoscut și ne-am căsătorit. Am trăit câțiva ani de dulce și iubitoare intimitate. Acea dragoste a rodit într-un singur fiu, Telemah. Dar, când acesta era încă un prunc, o teribilă veste a venit să ne risipească fericirea: toți regii Greciei se adunau ca să meargă cu război asupra Troiei.

Motivele acestui conflict, care a devorat atât de mulți bărbați din ambele tabere, sunt bine cunoscute, la fel ca și ceea ce s-a întâmplat în fața cetății Ilionului. În cei zece ani cât a durat lupta, Ulise s-a remarcat ca un războinic curajos și ca un iscusit sfătuitor

al lui Agamemnon, comandantul șef al argivilor. Până acolo, încât distrugerea cetății a fost posibilă numai datorită unei ingenioase invenții a soțului meu. Este vreuna dintre voi care să nu fi auzit vorbindu-se despre celebrul cal de lemn? Ceea ce demonstrează că uneori, suratelor, se înfăptuiește mai mult cu mintea decât cu puterea armelor.

Încă fumegau cu tristețe ruinele Troiei când soțul meu deja porunca oamenilor săi să ridice pânzele pentru a se întoarce la dulcea Ithaca. Dar, când navigarea era avansată și portul nostru era la doar câteva zile distanță, vântul a împins navele spre sud. Peste două zile, au ajuns în țara lotofagilor, unde au fost îmbiați cu fructe de lotus, cu savoare rafinată, totuși, în stare a te face să-ți uiți patria. Ulise a trebuit să-și forțeze marinarii să se îmbarce din nou și așa au reluat navigația spre nord. Dar numai pentru a întâlni și mai mari necazuri.

Într-o zi, au ancorat în portul unei insule mari, Sicilia, unde au debarcat ca să se odihnească. Acolo au găsit o peșteră uriașă, plină cu lapte proaspăt și cu brânză. Ulise și tovarășii săi se desfătau cu aceste bucate, atât de greu de obținut pe mare, când au auzit behăituri și pași grei care făceau să se cutremure pământul. Curând au văzut intrând în peșteră un ciclop monstruos, un uriaș cu un singur ochi în mijlocul frunții, a cărui slăbiciune era carnea de om.

Ulise s-a lămurit apoi că acea insulă era țara ciclopilor și că ei îi căzuseră prizonieri lui Polifem, fiul lui Poseidon, „cel care încinge pământul”, și al nimfei Toosa. Între toți cei din neamul său, Polifem era unul dintre cei mai sălbatici: a înhățat într-o clipă doi dintre tovarășii lui Ulise și i-a înfulecat cruzi. Soțul meu s-a gândit că aceea va fi soarta tuturor celorlalți, dacă nu-și punea la lucru iscusința. A început prin a-i vorbi cu prietenie uriașului, i-a câștigat încrederea și a reușit ca el să accepte, în dar, câteva burdufuri de vin pe care le

debarcaseră. Ciclopul nu cunoștea această băutură, tipică oamenilor civilizați, și, de îndată ce a încercat-o, s-a simțit vesel și recunoscător:

– Apreciez cadoul tău, omuleț, i-a spus soțului meu, care, în ciuda corpolenței sale, lângă uriaș arăta ca un șoarece. Care e numele tău?

– Numele meu este Nimeni, a răspuns el cu șiretenie, deoarece acest cuvânt, în greacă, sună foarte asemănător cu numele Odiseu.

– Foarte bine, Nimeni, aprobă Ciclopul. În semn de recunoștință, te voi devora după ce voi fi terminat cu tovarășii tăi.

Toată lumea știe că vinul grecesc este foarte tare și gros și că, pentru a-l bea, trebuie diluat cu câteva părți de apă și îndulcit cu miere. Dar Polifem l-a băut pur, așa că, în scurt timp, a început să se simtă beat și câteva clipe mai târziu umplea peștera cu sforăiturile lui. Ulise și oamenii săi, fără pierdere de vreme, au așezat pe foc un buștean mare care fusese ascuțit; și, când a devenit roșu, l-au înfundat toți în singurul ochi al ciclopului.

Monstrul, înnebunit de durere, a ieșit rostogolindu-se și chemându-și cu strigăte înfiorătoare frații. Aceștia l-au întrebat cine îl rănise și, cum Polifem răspundea că Nimeni, se gândeau că era nebun. Acest truc nu l-a putut înșela și pe zeul puternic care încinge pământul: Poseidon, tatăl lui Polifem, peste ale cărui domenii Ulise trebuia să călătorească spre Ithaca. Nu i-a slujit la nimic ajutorul lui Eol, stăpânul vânturilor. Corăbiile au călătorit la mila zeului mării până au ajuns în Peninsula italică; dar nu ca să se odihnească, ci ca să înfrunte un nou pericol: cel al sălbaticilor lestrigoni, devoratorii de carne umană, care au ucis majoritatea grecilor pe acele coaste.

Cu o singură corabie și fără a putea părăsi Italia, Ulise a ajuns pe insula lui Circe – o vrăjitoare care i-a transformat camarazii în porci și mi-a ținut soțul prizonier, căci se îndrăgostise de el. În cele din urmă, i-a dat drumul, avertizându-l asupra primejdiilor prin care

avea să treacă și explicându-i cum ar putea să le depășească. Din păcate, dragi prietene, toate aceste predicții s-au adevărit.

Mai întâi, au trecut prin fața Insulei Sirenelor, în Golful Napoli. Sirenele îi atrăgeau pe marinari cu cântecele lor ce-i făceau să se zdrobească de stânci. Ulise a evitat riscul pieirii, astupând urechile oamenilor săi cu ceară. Apoi au înfruntat foarte primejdioasele Stânci Rătăcitoare. În al treilea rând, Strâmtoarea Messina, străjuită de două ființe monstruoase: Caribda, care înghițea apa strâmtoarii și o vărsa înapoi, producând vârtejuri mortale; și Scila, ce avea șase gâturi lungi cu capete de câini, care îi devorau pe cei ce treceau pe acolo. Ulise a preferat să navigheze aproape de Scila, mai degrabă decât să-i înghită Caribda corabia cu totul, chiar dacă această manevră l-a costat viața a șase dintre cei mai buni însoțitori ai săi.

Dar numai soțul meu era sortit de zei să supraviețuiască după o furtună teribilă. Ulise a rămas în apă nouă zile, agățat de o bucată de lemn, până când curenții l-au purtat pe coasta Africii, unde l-a luat prizonier divina Calypso, care, de asemenea, se îndrăgostise de el. Și numai intervenția altor zei – Hermes, „cel cu picioarele înaripate” și luptătoarea Atena – a făcut ca soțul meu să părăsească insula lui Calypso pe o plută. Însă pe mare îl aștepta cel mai înverșunat dușman al său: Poseidon, „cel care încinge pământul”. Zeul a provocat o furtună, a distrus fragila ambarcațiune și Ulise abia a putut ajunge pe coasta țării feacilor.

Regele Alcinou a profitat de ocazie pentru a asculta istorisirea tuturor acestor peripeții chiar din gura lui Ulise. Și, după un timp, i-a pus la dispoziție soțului meu o navă, ca să se întoarcă în Ithaca. Astfel, s-a împlinit o profeție, conform căreia Ulise va reveni în patria noastră singur și pe o corabie străină. Însă profeția mai adăuga ceva: că, odată ajuns aici, va trebui să se răzbune pe pretendenți.

Cine erau pretendenții? Erau oameni de naștere bună, dar de rele obiceiuri, fiindcă, vizând absența lui Ulise și posibilitatea ca acesta să fi murit, pretindeau să se căsătorească cu mine și să ocupe tronul Ithacăi. Atâta au stăruit, încât într-o zi am declarat că îmi voi alege un nou soț, când voi termina o pânză la care țeseam; dar, pentru a întârzia aplicarea deciziei, eu, care învățasem un strop de viclenie în preajma lui Ulise, țeseam ziua și stricam noaptea.

Ulise nu a venit direct la palat. Sleită de zece ani de războaie și încă zece de naufragii și aventuri, înfățișarea sa era mai degrabă cea a unui cerșetor, decât aceea a unui rege. Cu ajutorul unui slujitor, Eumeu, și al fiului nostru Telemah, a pus la cale un plan pentru a se răzbuna. Între timp, eu organizasem un concurs pentru a alege unul dintre pretendenți, dar cu speranța că niciunul nu va putea trece testul: trebuiau să încerce să treacă prin mai multe inele o săgeată trasă din renumitul arc al lui Ulise.

Unul câte unul, pretendenții și-au încercat norocul. Majoritatea nici măcar nu au putut să încordeze arcul. În cele din urmă, Ulise, care rămăsese pe jumătate ascuns și deghizat ca cerșetor, a cerut să participe la probă, sub batjocura grupului de nobili. Dar, care nu va fi fost surpriza tuturor văzând că acel bătrân sărman încorda arcul cu ușurință, lansa o săgeată și o trecea prin toate inelele!

Ce s-a întâmplat apoi, surateljor, va fi ceva demn de versurile unui mare poet. Slujitorii loiali au închis repede toate ieșirile, în timp ce Ulise și-a împrăștiat la picioare săgețile din tolbă. Le-a lansat una câte una, cu un sunet sec, ucigaș, împotriva pretendenților, care cădeau biruiți pe podele și pe mobilele însângerate. Fiul meu Telemah își trimitea și el săgețile împotriva acestor lipitori și însăși zeița Atena, „cea cu ochi de bufniță”, înveșmântată cu armele sale strălucitoare, sporea măcelul și punea în lumină vigoarea soțului

meu. În acea zi, toți pretendenții și chiar slujitorii și slujitoarele care nu rămăseseră credincioși regelui au coborât la tărâmul lui Hades.

După masacru, l-am întâlnit din nou pe soțul meu. Nu mai era cerșetorul de acum câteva clipe, ci un om matur, de o frumusețe bărbătească. După douăzeci de ani, nu mai știam sigur dacă era sau nu soțul meu legitim. Care dintre toate cele care mă ascultă nu ar simți la fel în locul meu? Dar Ulise, ca să mă convingă pe deplin, mi-a descris cu toate amănunțele patul nostru, în care de atâtea ori ne-am iubit și de care eu știussem să țin departe atât de mulți bărbați.

De aceea, suratelor, presimt că, pe măsură ce vor trece anii, se vor spune tot mai multe lucruri despre Ulise al meu și poate doar unul în ce mă privește: acela că Penelopa, cea care niciodată nu și-a pierdut nădejdea, a fost soția care a știut să-i fie credincioasă.

CREANGA DE AUR

Părinții sunt adesea primul subiect de admirație pentru copii, modelul de urmat. Majoritatea, de exemplu, îl văd pe tată ca pe o ființă energică și puternică, plină de virtuți, capabilă să depășească eroic toate pericolele, întreprinzând riscante aventuri și rezolvând probleme complicate. Așa a fost și pentru Ascanius, un copil ca atâția alții, cu excepția faptului că tatăl său, cuviosul Eneas, era un adevărat semizeu. Ascanius l-a însoțit pe Eneas în toate călătoriile sale pe mare, dar nu în voiajul misterios, relatat în cele ce urmează, în ținutul morților.

Canto los hechos de armas y el varón, que huyendo
de las riberas de Troya por el rigor de los hados,
pisó el primero la Italia y las costas lavinias...

Virgilio. *La Eneida*⁹

Să nu uiți niciodată, Ascanius, că ești nepotul lui Anchises și al Zeiței Afrodita, „cea cu plete de aur”; că aparții, dinspre partea mea, la stirpea lui Dardanus și, prin aceasta, la rasa tatălui zeilor, puternicul Zeus. Eu, Eneas, tatăl tău, sunt un semizeu și presimt că nemuritorii nu îmi vor permite să trec prin transa morții, nici să

⁹ „Cânt faptele de arme și pe bărbatul, care, fugind de pe țărmurile Troiei din cauza severității destinului, a pus cel dintâi piciorul în Italia și pe coastele lavinice...” (Vergilius, *Eneida*) (trad. n.).

cobor în ținuturile infernale, pe care le-am vizitat deja fiind în viață. Numele meu, știi, este asociat cu întemeierea de cetăți; dar povestea mea, care este și a ta, se lansează odată cu distrugerea uneia dintre ele: Ilion, cea mai frumoasă din Troada, pe coastele Asiei Mici.

Copilăria mea s-a petrecut pe Muntele Ida, același unde s-au iubit bunicii tăi pentru prima dată. Însă la cinci ani, Anchises m-a dus în cetate, ca să mă educe unchii mei. Domnea atunci Priam, iar Troia era un oraș populat, cu un bastion inexpugnabil și ziduri groase, construite de zeii înșiși. Acolo am cunoscut plăcerea de a merge pe străzi largi, pavate; rafinamentul poeziei și al muzicii, la seratele din palate; prietenia cu fiii regelui și cu alți tineri nobili, între care se remarcă Hector, „cel cu coif tremurător”, cel mai viteaz dintre troieni.

Troia a fost, pentru mine, din copilărie, cel mai mare motiv de mândrie. Bogată, cultă, puternică, mercantilă, ar fi putut deveni stăpâna întregii Mediterane Orientale, dacă n-ar fi fost conduita prostească a prințului Paris și vanitatea mamei mele Afrodita. Într-o zi, spre nenorocirea noastră, a sosit Elena din Sparta; în altă zi, au sosit corăbiile concave ale aheilor; iar, zece ani mai târziu, nu mai rămâneau din Troia decât ruine fumegânde, cenușa eroilor împrăștiată de vânturi.

Povestea este bine cunoscută și atât de dureroasă, încât nu vreau să ți-o mai spun. Tu erai foarte mic atunci și războiul dezastruos te-a smuls, în acea noapte fatidică, de la propria-ți mamă. Numai dragostea zeilor pentru seminția noastră ne-a îngăduit să ne salvăm. Anchises, bunicul tău, avea atunci optzeci de ani și a trebuit să-l scot din cetatea jefuită purtându-l pe umeri. Nu am făcut altceva decât să-mi îndeplinesc datoria de fiu, așa cum am urmat întotdeauna ceea ce reclamă zeii. De aceea, oamenii îmi spun, deși mie nu-mi place, „cuviosul Eneas”.

Așa a început rătăcirea noastră de-a lungul ambelor țărmuri ale Mediteranei. Ne-am imbarcat îndurerați împreună cu alți troieni și am ajuns în Samotracia, apoi în Tracia și Macedonia. Am ancorat pe insula Creta, unde i se aduce închinare unui taur; și în Delos, unde s-a născut Apollo, „cel ce lovește de departe”, care a protejat atât de mult orașul nostru. Cythera și Laconia, Arcadia, Leucade și Zacynthus, Epirus și Butrotis... Câte nume care deja nu mai sunt decât sunete în amintirea palidă! În sfârșit, am ancorat în sudul Italiei, pământ ostil, pe care dușmanii noștri, grecii, l-au colonizat. Din acest motiv, am poruncit să ocolim insula Sicilia, evitând strâmtoarea care o desparte de continent și unde trăiesc doi monștri ucigași: Scila cea vorace și gălgâitoarea Caribda, coșmaruri ale marinarilor.

În acel pământ ciudat, dragă fiule, a murit bunicul tău Anchises, secătuit de exilul forțat și de durerea de a fi contemplat prăbușirea patriei sale. Ții minte că l-am îngropat acolo și că i-am adus închinarea cuvenită strămoșilor? Fiindcă este o credință comună tuturor popoarelor noastre, atât teucuri, cât și argivi, că viața omului nu se încheie cu moartea. Despre asta pot să aduc o probă chiar eu, Eneas, cel care am coborât în lumea umbrelor.

Și, pe de altă parte, câte minuni, câte mesaje de la zei, câte puneri la cale eșuate în fiecare etapă a călătoriei noastre! Îmi amintesc încă groaza ce mi-a provocat acel copac din care curgea sânge, pe coasta Traciei, și vocea rugătoare a rudei noastre Polidor, ucis și îngropat laș în acel loc. De asemenea, încă aud țipetele înspăimântătoare ale harpiilor, acei monștri cu cap de femeie, trup de pasăre și pene asemănătoare oțelului, care ne-au anunțat pe acea insulă nenumărate nenorociri. Și, în visele mele, reapare uneori dimineața în care am ajuns în țara Ciclopilor și l-am văzut de aproape pe

colosalul Polifem, care înainta pe pipăite spre mare pentru a-și spăla cu apă proaspătă orbita ochiului său scos.

Știam, Ascanius, că trebuie să întemeiez o cetate. Nu în Tracia, pământ pătat de crima lui Polidor; nici în insula Creta, unde am întâlnit molime și secete; ci în Italia sau Hesperia, din care provenea Dardanus, întemeietor al neamului troienilor. Eram pe punctul de a ajunge la destinație, când zeița Hera, „cea cu ochi de junincă”, pe care italienii o numesc Iunona, ne-a trimis o furtună cumplită, ce ne-a aruncat pe coastele Africii. Și am fi naufragiat și murit, dacă însuși Poseidon nu ne-ar fi ajutat. Zeul „care înconjoară pământul”, oportun invocat cu numele de Neptun, a fost cel care a potolit vânturile, a liniștit valurile, a risipit norii și chiar a eliberat, cu ajutorul tridentului său, corăbiile care eșuaseră.

Ce s-a întâmplat în Africa, șederea noastră în Cartagina aglomerată, buna primire a reginei Didona, povestea de dragoste ce ne-a implicat și deznodământul ei tragic sunt lucruri care merită să fie povestite separat, deoarece prin ele însele constituie o întreagă istorie. Dacă ar fi depins de mine, poate că am fi rămas în acea cetate și cartaginezii și troienii ar fi format o singură rasă. Dar nu asta îmi rezervaseră zeii! Și se cuvine să știi, Ascanius, că, și atunci când s-ar termina dureros, omul nu trebuie să-și pună niciodată comoditatea înaintea voinței celor nemuriutori.

Am abandonat, îți amintești?, opulenta Cartagină, și mama a mijlocit înaintea lui Neptun să ne ofere o navigare favorabilă. La sosirea pe coastele Italiei, în timp ce tu și ceilalți troieni ridicați tabăra, am pornit în căutarea Sibilei, marea preoteasă a lui Phoebus Apollo, „cel care lovește de departe”, întrucât mi se arătase în vise că trebuia să cobor la locuința umbrelor pentru a vorbi cu tatăl meu.

– Este ușor să ajungi la Avernus, mi-a spus Sibila: ușile casei lui Hades, pe care-l numim aici Pluto, sunt deschise zi și noapte. Lucrul greu este să te întorci în lumea celor vii. Dacă, după acest avertisment, mai ai curajul să încerci, atunci trebuie să cauți în pădure un copac pe care crește o ramură aurită. Vei oferi acea ramură drept ofrandă soției lui Pluto, Proserpina. Mama ta, pe care o invocăm în Italia cu numele de Venus, va trimite doi dintre porumbeii săi, ca să te călăuzească.

Totul s-a petrecut așa cum anunțase Sibila. Cu creanga de aur în mână, întunecați ca noaptea, am coborât între umbre prin gura unei peșteri. În jurul nostru, zburau ca niște duhuri Bolile și Bătrânețea, Teama și Foamea, Suferința, Sărăcia și Moartea; și oribila Discordie, cu pletele sale de șerpi, instigatoarea invidiilor și a resentimentelor, care s-au încheiat cu ruina patriei noastre. Ceva mai departe am putut vedea acei monștri despre care vor vorbi aezii: Briareus, uriașul cu o sută de brațe; Hidra, cu respirație otrăvitoare; Himera, cu răsuflare de flăcări. Charon, barcagiul infernal, ne-a condus pe celălalt mal al lacului morților. Acolo a ieșit să ne atace câinele Cerber, dar Sibila l-a adormit prin magie.

Eram deja în prezența sufletelor celor care au trăit cândva. Am revăzut-o acolo pe nefericita Didona, a cărei poveste o vor cânta poezii tuturor timpurilor. Erau, de asemeni, acolo nenumărați războinici troieni și argivi pe care i-a nimicit războiul. Dar, deși brațele mele încercau să-i îmbrățișeze, izbuteam doar să cuprind aerul. Am vizitat apoi ținutul celor care au fost condamnați pentru crimele lor oribile, împotriva omului sau împotriva zeilor: Ixion, care se învârtea legat de o roată; Sisif, care târa o stâncă uriașă pe deal în sus; Tantal, care suferea de foame și sete perpetue, în ciuda faptului că era înconjurat de apă și fructe rafinate...

– Hai, Eneas! mi-a spus Sibila. Este timpul să părăsești acest trist ținut și să mergi în căutarea cetății fericiților.

Am ajuns la Câmpiile Elizee, unde trăiesc sufletele războinicilor morți pentru patrie, ale preoților care și-au îndeplinit slujbele cu sfințenie, ale poezilor și filozofilor care au umanizat viața pe pământ. Aerul este pur și toate lucrurile sunt scufundate într-o lumină de culoarea purperei. L-am văzut pe Orfeu, care interpreta la lira lui un cântec nespus de dulce, în stare să îmblânzească monștri; i-am văzut pe întemeietorii Troiei, care se odihneau într-o pădure de lauri, lângă cursul unui pârâu cristalin; am văzut, în sfârșit, în mulțimea de suflete care au contribuit la a face plăcută viața oamenilor, pe acela al tatălui meu Anchises.

– În sfârșit ai sosit, fiule! a exclamat bunicul tău. Ce îngrijorat am fost văzând primejdiile care te-au pândit în întreaga Mediterană!

– Dragă tată! i-am zâmbit. În fiecare dintre acele primejdii, chipul tău m-a călăuzit și m-a ocrotit.

Am încercat să-l îmbrățișez. Dar brațele mele, Ascanius, i-au traversat silueta, pentru că vedenia sa era duh curat.

– Nu fi trist, Eneas, m-a sfătuit el, fiindcă m-am eliberat de acea parte din mine ce era sortită a se topi și a rămas ceea ce este veșnic în toți oamenii. Te-am chemat în vise, ca să vezi ceva ce niciunui muritor nu i-a fost îngăduit a vedea.

Anchises m-a dus într-o vale încântătoare, plină de copaci ale căror ramuri se legănau la o adiere suavă și parfumată; printr-un covor de iarbă tânără curgea râul. Uitarea, din care beau sufletele înainte de a se întrupa; iar, de-a lungul curentului, am văzut o mulțime enormă, care mi-a amintit de multitudinea de insecte ce umplu văzduhul cu zumzetele lor în siestele fierbinți ale verii.

– Acelea, Eneas, sunt suflete care, când va veni vremea, vor însufleți trupurile de bărbați și femei ce nu s-au născut încă, m-a informat tatăl meu.

Și, în continuare, mi-a descoperit planul creației divine; și mi-a arătat sufletele destinate acelor care, Ascanius, ne vor perpetua familia, povestindu-mi isprăvile pe care le vor înfăptui când noi n-o să mai fim. Deși aș vrea să împărtășesc cu tine, fiule, tot ce am văzut împreună cu tatăl meu, nu am voie să o fac. Pot doar să-ți spun că nu va fi ușor să se nască o nouă cetate, în care să primească închinarea cuvenită penanții vechii Troie. Dar, atunci când va fi întemeiată, cetatea aceea va deveni, Ascanius, stăpâna întregii lumi. Crezi că mi-aș încălca promisiunea, dacă ți-aș destăinui măcar care va fi numele ei? Pentru orice eventualitate, Ascanius, ți-l voi spune cu voce foarte joasă și numai pentru tine. Dacă alții vor să-l știe, vor trebui să continue a citi celelalte istorisiri.

REGINA FENICIANĂ

Ce s-ar putea crede despre o regină care acceptă, pentru a se instaura, o bucată de pământ pe care o poate acoperi o piele de taur? Se poate întemeia un regat pe un teritoriu atât de mic? Cea care a făcut astfel era o regină feniciană, care nu era deloc proastă, după cum se va dovedi în această poveste. Nici nu i se poate reproșa că s-a îndrăgostit de frumosul Eneas, fiu al zeiței iubirii înseși. Dar, direcția pe care a luat-o această aventură a dus la unul dintre cele mai sângeroase războaie din Mediterana. Un război – mai bine zis, trei –, care nu mai aparțin mitului sau legendei, ci, din nefericire, istoriei.

En tanto la reina, presa hacía tiempo de grave cuidado, abriga en sus venas una herida de amor y se consume en oculto fuego...¹⁰

Virgilio. *La Eneida*

Poate că nu înțelegi, Hannibal, de ce noi, cartaginezii, am intrat în război cu romanii. Îți voi spune două lucruri și sper ca, atunci când vei ajunge la vârsta bărbăției, să-ți amintești aceste cuvinte ale tatălui tău Hamilcar: în primul rând, suntem în război

¹⁰ „Între timp, regina, captivă de mult timp unei grele îngrijorări, adăpostește în venele sale rana iubirii și este mistuită de un foc ascuns...” (Vergilius, *Eneida*) (trad. n.).

pentru că nu e loc în Mediterana pentru două puteri precum Roma și Cartagina, și una din cele două va fi, în mod fatal, nimicită; în al doilea rând, pentru că această dușmănie a fost deja pusă la cale de zei, cu mult timp în urmă. Și aceasta este povestea pe care ți-o voi spune:

Noi, Hannibal, ne-am născut în acest oraș din Africa, dar rasa noastră vine din celălalt capăt al Mediteranei. Există acolo o țară cu numele de Fenicia, bogată în păduri de cedri și în oameni pricepuți în arta navigației. Este un pământ îngust, răsturnat peste marea înspumată, pe care îl mărginesc la nord Munții Cassius, la sud Carmelul și la răsărit culmile Libanului. Acolo au înflorit mai multe cetăți de durabilă aducere aminte: Arados, Byblos, Berythos, Sidon și populatul Tir, în care începe povestea mea.

Cu mulți ani în urmă, Tirul era condus de regele Muto, care avea doi copii: Pygmalion și Elisa, care se numea Didona. Când el a murit, a lăsat împărăția copiilor săi și poporul l-a uns rege pe Pygmalion, care atunci era foarte tânăr și nepriceput în treburile statului. Firea sa schimbătoare și necoaptă contrasta cu seninătatea și înțelepciunea lui Sycarbas, al doilea conducător al regatului. Sycarbas era soțul Didonei, consacrat ca preot al lui Melkar, care este numele fenician al grecescului Heracles sau al lui Hercule al latinilor. Pygmalion îl invidia pe Sycarbas nu numai pentru virtuțile sale, ci, nu mai puțin, pentru bogățiile sale. Pentru a pune capăt celor dintâi și a le păstra pe celelalte, a poruncit uciderea propriului cumnat.

Didona, îngrozită de această crimă, a hotărât să fugă din Tir și să ia cu sine comorile nefericitului ei soț, ca să nu cadă în mâinile lui Pygmalion. În acest plan, a însoțit-o un grup de nobili tirieni, care erau nemulțumiți de monarh. Au încărcat totul în mai multe corăbii și, când erau încă aproape de coastă, au început să arunce

saci mari peste bord, ca și cum ar fi adus ofrande sufletului lui Sycarbas. Pygmalion s-a gândit că sora lui înnebunise și aruncase toate comorile în mare și, de aceea, nu s-a preocupat s-o urmărească. Dar vicleana Didona aruncase numai saci de nisip, în timp ce aurul și pietrele rămâneau în corăbii.

Corăbiile tiriene au navigat până la insula Cipru, unde au ancorat pentru a se aproviziona. Acolo li s-a alăturat un preot al zeului pe care grecii îl numesc Zeus și noi Hammon, care primise porunca divinității să se alătore fugarilor. S-au adăugat, de asemenea, optzeci de fecioare consacrate Afroditei, pe care tirienii le-au luat de soții.

Didona a continuat să navigheze spre răsărit, până a ajuns într-un port din nordul Africii. În acel teritoriu, era rege Yarbas, un erou indigen, fiul lui Jupiter Amon și al unei nimfe din țara garamanților. Didona l-a implorat să-i vândă o parte dintre vastele lui domenii, în care să se poată stabili, și atunci trufașul Yarbas i-a îngăduit să ocupe atât pământ cât ar putea acoperi cu o piele de taur. Tirienii deja erau gata să părăsească acel loc ce îi primea atât de rău, dar regina Didona a avut altă idee: a cerut să i se aducă pielea și a tăiat-o în fâșii foarte subțiri; iar, cu șnurul astfel dobândit, a putut să înconjoare câteva hectare de teren, suficiente pentru a întemeia o cetate. Yarbas a trebuit să-și țină promisiunea, uimit de ingeniozitatea frumoasei Didona, de care începuse să se îndrăgostească.

Cetățuia Didonei a purtat numele Birsa, care înseamnă „piele”, și în jurul ei a început să se formeze cetatea Cartaginei. Nu puține au fost corăbiile cu fenicienii care au ajuns în acea vreme pe coasta africană, aducând noi coloniști nemulțumiți de stăpânirea lui Pygmalion. În piețele înfloritoare cetăți se puteau găsi cele mai râvnite produse ale acelor vremuri: foi de papyrus din Egipt, pregătite pentru scris, dat fiind că fenicienii au fost inventatorii alfabetului pe

care l-au adoptat apoi grecii, etruscii și latinii; obiecte de sticlă fină; țesături în culoarea purperei; săbii, veselă și ornamente lucrate în diferite metale... Cartaginezii începeau să uite lipsurile pe care le-au suferit, mergând, dintr-o parte în alta, în corăbiile lor de cedru, de-a lungul Mediteranei.

Din nefericire, tirienii nu au fost singurii care rățăceau pe marea asemănătoare vinului: dintr-o cetate pe care grecii au devastat-o în Asia Mică scăpase prințul Eneas, cu o mână de troieni, și o furtună tocmai îi aruncase pe coastele Africii. Când Eneas a ajuns în Cartagina, toată cetatea era în mare fierbere: unii ridicau ziduri și fortificații, își construiau casele, așezau temeliele templelor și teatrelor; alții săpau pentru un port, scoteau din cariere mari coloane, se îngrijeau de numirea judecătorilor și a senatorilor. Iar troianul, căruia zeii îi făgăduiseră întemeierea unei mari cetăți, a exclamat în fața acelor minunății:

– Fericiți aceia ale căror ziduri deja se ridică!

Regina Didona i-a primit cu prietenie pe teucruii ale căror fapte și nenorociri erau bine cunoscute în Cartagina. Le-a oferit ospitalitatea sa și le-a propus să rămână acolo, deoarece ea era dispusă să-i guverneze fără deosebire pe tirieni și pe troieni. Eneas, în principiu, a acceptat invitația și întreaga curte a Didonei a avut prilejul să audă, chiar din gura prințului, povestea distrugerii Troiei. Pe măsură ce istorisirea se depăna, Didona simțea înaintând în lăuntrul său o dragoste pătimașă pentru erou. Și Eneas era la fel de atras de acea regină feniciană, inteligentă și frumoasă ca o divinitate.

În cele din urmă, zeița Iunona i-a aruncat pe unul în brațele celuilalt. Nu a făcut-o cu gândul ca tirienii și troienii să alcătuiască o singură nație, ci pentru a ruina misiunea lui Eneas de a fonda o nouă Troie. Este bine cunoscut, Hannibal, că soția lui Jupiter

îi prigonea pe teucri cu ura sa. Dar, de ce a fost atât de perversă, încât a folosit-o pe sărmana regină Didona ca instrument pentru planurile ei funeste?

Eneas era îndrăgostit nebunește de Didona, iar regina tiriană hrănea și ea în piept o iubire arzătoare. Nu mai doreau nimic altceva decât să fie unul lângă celălalt, iar zilele se scurgeau în petreceri, întreceri atletice, excursii de vânătoare. El părea că a găsit pământul promis și ea vedea în sfârșit risipindu-se norii negri ai văduviei și ai exilului. Prințul troian visa să celebreze în curând strălucitoarea nuntă ce i-ar uni pe tirieni și pe troieni cu o legătură de nezdruccinat. Iar Didona, la rândul ei, visa la fii numeroși, care vor spori măreția tinerei și prosperiei Cartagine și o vor transforma în stăpâna și doamna extinsei Mediterane.

Totuși, nu toți erau fericiți cu pregătirile de nuntă. Yarbas, puternicul rege căruia Didona îi ceruse un loc unde să se așeze, simțea acum că regina feniciană îl disprețuia din pricina frumósului Eneas. Yarbas era fiul lui Jupiter Amon, adică al zeului suprem, după cum îl adorau popoarele din Africa. În țara sa vastă ridicase, pentru a-și onora tatăl, o sută de temple imense și o sută de altare, în care focul sacru ardea neîntrerupt. În jurul templelor, pământul era îmbibat tot timpul cu sângele boilor și al oilor, animale aduse jertfă de Yarbas tatălui său și celorlalți zei. Prin urmare, cu încrederea cuiva care îndeplinește din toată inima preceptele religioase, regele african și-a ridicat rugăciunea către suveranul nemuritorilor:

– O, atotputernice Jupiter! Femeia aceea, care a venit rătăcitoare la granițele mele și a cumpărat dreptul de a întemeia o cetate, își întoarce fața de la mine și îl primește pe Eneas ca stăpân. Și acum acel troian cu plete înmiresmate se bucură de dragostea Didonei și plănuiesc amândoi nunți strălucite. La ce bun jertfele pe care le

sărbătoresc pe altarele tale, dacă tu îngădui ca propriul tău fiu să fie disprețuit de acea regină străină?

Zeul „care adună norii” a auzit rugăciunea lui Yarbass și l-a trimis de îndată pe Mercur, „cel cu picioare înaripate”, pentru a-i aminti lui Eneas care era destinul pe care i-l hărăziseră zeii. Mercur l-a găsit pe erou supraveghind fortificațiile Cartaginei. Avea la brâu o spadă strălucitoare cu mâner de jasp și de pe umeri îi cădea o mantie de purpură de Tir, pe care Didona brodase cu fire de aur figuri delicate. Zeul l-a învăluit în aura lui și, față în față, i-a spus aceste cuvinte:

– Eneas, însuși regele zeilor mă trimite din Olimpul cel scăldat în lumină. Ce gânduri ai? Cu ce speranțe îți pierzi timpul pe aceste meleaguri ale Africii? Nu Cartagina este cetatea în care se va împlini destinul tău, nici Didona nu este soția pe care ți-au rânduit-o zeii. Dacă nu ți se pare important să te supui voinței nemuritorilor sau să-ți sporești propria glorie, gândește-te măcar la fiul tău Ascanius, căruia îi este pregătit regatul Italiei...

După ce a rostit acestea, Mercur s-a ridicat ca o coloană de fum, lăsându-l îngrozit pe Eneas. Eroul a simțit că se trezește dintr-un vis frumos la dura realitate. Era adevărat că o iubea pe Didona, dar știa și că voia zeilor de multe ori este mai presus de ceea ce își doresc oamenii. Iute și în tăcere și-a pregătit plecarea. El, care nu se pierduse înaintea celor mai curajoși războinici ai Greciei, nu se simțea îndeajuns de puternic pentru a vorbi cu Didona și a-și lua rămas bun. În dimineața următoare, când regina a întrebat de Eneas, i s-au arătat câteva corăbii cu pânze care se îndepărteau de Cartagina spre largul mării.

Drept culme a nenorocirilor, Didona a aflat că Yarbass înainta cu o armată puternică spre cetate, hotărât s-o distrugă, dacă ea nu consimțea să-i fie soție. Părăsită de Eneas și pe punctul de a fi silită să se căsătorească cu un bărbat pe care îl ura, Didona și-a dat seama

că ajunsese la capătul puterilor sale și că viața ei nu va mai dura multă vreme. A poruncit să se construiască un rug din lemn aromat, ca să i se ardă trupul după ce va fi murit și, de îndată, s-a lăsat pradă plânsului și durerii.

De la pupa navei sale, Eneas contempla pentru ultima oară opulența Cartaginei, când a văzut un fum negru ridicându-se din cel mai înalt turn al palatului. A simțit atunci că i se frânge inima, fiindcă fumul acela îi vestea că frumoasa Didona murise, deznădăduită de plecarea lui. De atunci, au fost multe nopțile în care umbra Didonei bântuia visele troianului. Și, chiar dacă zeii i-au dat apoi o altă soție, eroul nu a uitat-o niciodată pe regina tiriană. N-a uitat nici sacrificiul la care o va fi determinat, împlinind voia nemuritorilor. Se spune că în Italia Eneas a avut privilegiul rar de a coborî viu în tărâmul morților și că acolo a putut să se întâlnească cu sufletul Didonei. Dar nu pentru a retrăi amintirea dragostei care i-a unit, de vreme ce Eneas a găsit în ochii reginei feniciene o ură eternă. Poate atunci va fi înțeles că între poporul pe care urma să-l întemeieze el și poporul aceleia care i-a fost iubită nu va mai exista niciodată prietenie. Acum, acolo sunt, Hannibal, trufașii romani, urmașii lui Eneas; aici suntem noi, cartaginezii din descendența Didonei. Ei și noi, Hannibal, facem, laolaltă, parte din această poveste.

O DOICĂ CIUDATĂ

Romanii se lăudau că sunt descendenți ai troienilor, care au ajuns în Italia sau Hesperia, conduși de Eneas. După ce l-am însoțit în exilul său chiar de la ruinele Ilionului și în aventurile sale prin ținuturile Africii, nu s-ar fi convenit să-l abandonăm în războiul pe care l-a purtat împotriva rutulilor și aliaților acestora. Și nici să ignorăm pașii unuia dintre urmașii săi, Romulus, cu care s-a înfăptuit promisiunea pe care zeii înșiși i-au făcut-o lui Eneas.

Voy a decirte ahora la gloria que aguarda en lo futuro a la prole de Dárdano, qué descendientes vamos a tener en Italia, almas ilustres que perpetuarán nuestro nombre...

Virgilio. *La Eneida*¹¹

Este aproape sigur, tinere prieten, că vei fi văzut imaginea mea în numeroase împrejurări. Sunt lupoaica de la Capitoliu și, împreună cu Colosseumul și vreo altă ruină a splendorii romane, am devenit însuși simbolul Cetății Eterne. Oriunde ai locui, silueta mea îți va fi familiară, pentru că a fost reprodusă în nenumărate piețe, străzi și instituții care amintesc de Roma și de frumoasa țară a Italiei.

¹¹ „Îți voi spune acum ce glorie îi așteaptă în viitor pe fiii lui Dardanus, ce descendenți vom avea în Italia, suflete ilustre care vor duce mai departe numele nostru...” (Virgilius, *Eneida*) (trad. n.).

Patria mea este Latium, această regiune cu pământ fertil, scăldat de râul sacru Tibru. Aici a domnit, cu foarte mulți ani în urmă, Latinus, al treilea descendent al lui Saturn, zeul pe care grecii l-au numit Cronos. Această poveste începe cu regele bătrân, fără fii de parte bărbătească. Cu toate acestea, o fiică frumoasă, Lavinia, îi însenina bătrânețea. Tânăra era cerută pentru Turnus, regele rutulilor. Însă Latinus avusese un vis în care tatăl său Faunus îl anunța că soțul Laviniei va sosi din străinătate și că, din această căsătorie, se va ivi o rasă ce va domina lumea. Bătrânul monarh încetase să creadă în acest vis, când a primit pe neașteptate o solie de la troianul Eneas, care tocmai ajunsese, după nenumărate peripeții, la gura Tibrului.

Dar zeița Iunona, mereu plină de ură față de fiul lui Venus, a trimis Discordia în țara lui Turnus. Regele rutulilor a constatat indignat că un străin este pe cale să-l lipsească de logodnica lui. Și, din nou, o femeie a fost cea care a aprins, fără să vrea, scânteia ce avea să incendieze Mediterana într-un alt îndoliat război. Însăși zeița Iunona a deschis ușile templului lui Ianus; fapt care, în țara noastră, semnifică începutul ostilităților, deoarece templul respectiv este întotdeauna închis în vremuri de pace.

De partea lui Turnus s-a aliniat Mezentius, faimos pentru cruzimea sa; și fiul său Lausus, cu simțăminte mai bune decât tatăl său. Au venit, de asemenea, spre a-i da ajutor, femei războinice conduse de Camila, consacrată încă din copilărie zeiței Diana. Eneas, la rândul său, a dobândit sprijinul lui Evandru, bătrânul rege al arcadienilor, care i l-a trimis pe fiul său Palas; și pe cel al lui Tarcon, puternic conducător al etruscilor.

Știi deja că acest război a fost favorabil lui Eneas? Știi că Eneas s-a căsătorit cu Lavinia și a fost tată, așa cum a anunțat visul lui Latinus, al neamului romanilor, cuceritorii lumii? Dar, pentru ca acest lucru

să se întâmple, a trebuit să se verse foarte mult sânge. Tânărul Palas a fost ucis de Turnus; Camila a expiat în brațele însoțitoarelor ei; iar Eneas a trebuit să-i omoare pe Mezentius, pe Lausus și, în cele din urmă, pe antipaticul Turnus.

Acest pământ udat cu sânge de eroi avea să germineze, în timp, un popor războinic. Însă urmașii lui Eneas, ai Laviniei și ai tânărului Iulius sau Ascanius au cunoscut și ani lungi de pace. Latium a văzut atunci cum apar numeroase sate cu bărbați și femei, oameni simpli, care se trezeau la răsăritul soarelui, petreceau o mare parte din zi cultivând pământul și se adunau ca o familie pentru a mânca și a se închina sufletelor strămoșilor. Așa a fost, tinere prieten, viața în Alba, principala așezare din Latium, până la domnia lui Procas, unul dintre numeroșii descendenți ai lui Eneas.

Procas avea doi fii, Numitor și Amulius. Când a simțit că zilele lui erau numărate, regele i-a chemat și le-a cerut să domnească împreună, sfătuindu-se unul pe altul și controlându-se pentru a nu comite excese sau nedreptăți. Așa aveau să guverneze, secole mai târziu, consulii romani. Dar Amulius nu voia să împartă puterea; astfel încât, când Procas a murit, și-a înlăturat fratele de pe tron și și-a ucis nepotul. Numitor avea o fiică, Rhea Silvia; și Amulius, de teamă că va naște un fiu care și-ar răzbuna bunicul, a închis-o printre fecioarele zeiței Vesta, pe care niciun bărbat nu îndrăznește să le atingă.

Dar Amulius nu știa că Rhea Silvia nu era dorită de niciun muritor, ci de un zeu. Marte, pe care grecii îl numesc Ares, „cel care iubește bătlăile”, se îndrăgostise de ea. Și, ca urmare a acelor iubiri secrete – căci nu există uși sau zăvoare care să împiedice trecerea unui zeu –, Rhea Silvia a rămas însărcinată și a născut doi gemeni: Romulus și Remus. Plin de furie, Amulius a poruncit ca micuții să fie aruncați în Tibru. Slujitorul regelui, căruia i s-a încredințat acest

act de cruzime, a vrut să le ofere pruncilor o cale de salvare. Prin urmare, în loc să-i arunce, i-a așezat într-un coș și i-a lăsat plutind pe firul apei. Zeul-râu Tibru, care fusese alertat de Marte, a profitat de acest prilej: și-a umflat spatele și a format un val care a aruncat coșul pe mal, lângă un smochin ce se afla la poalele Muntelui Palatin.

Și aici trebuie să joc eu un rol fundamental în istorie. Noi, lupii, este bine cunoscut, suntem animale dedicate lui Marte. Din întâmplare, când se petreceau toate acestea cu Romulus și Remus, eu mă aflam în apropiere, alăptându-mi puii nou-născuți. În timp ce împlineam această îndatorire de mamă, am auzit plânsete de prunci; iar, când m-am dus să dau târcoale lângă smochin, am găsit gemenii pe cale să moară de foame și de frig. Ce-ai fi făcut în locul meu? Cu siguranță, la fel ca mine: i-am dus în vizuina mea și i-am hrănit împreună cu fiii mei adevărați, până când însuși zeul Marte a venit să-i caute, pentru ca păstorul Faustulus și soția sa să le ducă la capăt creșterea.

Trebuie să-ți mărturisesc că mi-a fost greu să mă despart de copiii, dar, în schimbul acestei pierderi, zeul mi-a îngăduit o viață lungă, mult mai lungă decât cea a semenilor mei, ca să contemplan astfel roadele acelei adopții. Am putut să-i văd crescând tot atât de puternici ca și lupii mei, iar, mai târziu, să aud că-l pedepsiseră pe răul Amulius și-l repuseseră pe tron pe bunicul Numitor. Am putut chiar să fiu martoră la un alt eveniment memorabil: întemeierea Romei, cetatea nemuritoare, centrul lumii mediteraneene, spre care și astăzi se îndreaptă toate căile.

Lucrurile s-au petrecut așa: după ce Romulus și Remus i-au restituit lui Numitor tronul Albei, au pornit să întemeieze o nouă cetate. Amândoi erau de acord că locul indicat era cel în care i-a depus curentul râului și în care eu i-am salvat de la o moarte sigură. Dar, pentru a determina așezarea exactă a fundației, au

hotărât să consulte augurii, așa cum i-a sfătuit bunicul. Locuitorii Latiumului, sub înrâurirea vecinilor lor mai vechi, etruscii, au citit întotdeauna mesajele zeilor în zborul păsărilor. Prin urmare, în așteptarea unui semn divin, Romulus s-a instalat pe colina Palatin și Remus pe colina Aventin, cu înțelegerea prealabilă ca orașul să fie întemeiat acolo unde augurii vor fi mai favorabili. Remus a văzut șase vulturi și Romulus doisprezece, ceea ce le-a arătat că cerul voia ca orașul să se întemeieze pe Palatin, așa cum știe toată lumea că s-a și întâmplat.

Romulus a fost primul rege al Romei. Cea dintâi grijă a sa a fost popularea noii urbe și, pentru aceasta, a decretat că toți prizonierii puteau obține azil în acest loc. Astfel, au sosit exilații de la popoarele învecinate, datornicii care nu puteau să-și anuleze datoriile, sclavii scăpați de stăpâni prea cruzi, chiar și unii acuzați de omucidere sau de alte crime. Au fost mulți cei care au venit la Roma, pregătiți să se angajeze într-o nouă viață de muncă și de respect pentru lege. Dar, această măsură nu a garantat, în niciun caz, popularea orașului, și asta dintr-un motiv simplu: au sosit mulți bărbați, dar nicio femeie.

Romulus observase însă că satele vecinilor săi, sabinii, erau pline de femei puternice și frumoase. Pentru a le atrage, a organizat curse de cai în cinstea zeului Consus. Și, într-o clipă de nebăgare de seamă a bărbaților, romanii le-au răpit pe toate tinerele care veniseră să-și însoțească părinții. Titus Tatius, regele sabinilor, a adunat apoi o armată și a mărsăluit spre Roma. Zeul Ianus a încercat să-i oprească, făcând să erupă o fântână de foc în fața trupelor, dar asta nu a fost de ajuns. Cu siguranță, sabinii și romanii s-ar fi omorât între ei, dacă nu ar fi intervenit femeile. Postate între cele două armate, ele i-au implorat pe sabini să nu le omoare soții; iar, pe romani, să nu le vatăme părinții și frații. Astfel, ceea ce începuse ca un război s-a încheiat cu o alianță între cele două popoare.

Romulus a domnit treizeci și trei de ani și a fost unul dintre acei oameni pe care nemuritorii îi scutesc de a traversa proba morții. Într-o zi de iulie, regele își trecea în revistă trupele pe Câmpul lui Marte, când, deodată, toată natura păru a se tulbura: pe cer s-a văzut o eclipsă de soare și îndată s-a dezlănțuit o furtună cu ploaie și vânt foarte puternic. Când a trecut furtuna, au fost cu neputință de găsit urme ale lui Romulus. Dar, în aceeași noapte, umbra lui i-a apărut lui Iulius Proculus în vis și l-a anunțat că divinitățile îl luaseră cu ele și că devenise zeul Quirinus. Romanii, conform instrucțiunilor lui Proculus, i-au ridicat un sanctuar pe colina Quirinal.

Am văzut personal toate aceste lucruri pe care ți le povestesc; iar pe celelalte le-am auzit de la păsările sacre ale lui Marte, care zboară rotindu-se mereu în jurul celor șapte coline ale Romei. Datorz asta unei vieți lungi cu care fiul lui Jupiter m-a răsplătit pentru grija mea de mamă. Și am mai avut un privilegiu, dat fiind că zeul care iubește băcăliile nu a îngăduit să dispară fără glorie doica fiilor lui. Când mai rămăsese în trupul meu îmbătrânit doar o suflare de viață, zeul mi-a dus sufletul la această statuie, simbol al Romei și al dragostei generoase pe care o putem oferi și noi, animalele.

De aici m-am bucurat și am suferit cu bucuriile și durerile acestei cetăți și am avut prilejul să cunosc toate celelalte popoare, pe care, așa cum am făcut eu, le va alăpta cu civilizația sa Roma eternă.

II.

ZILE DE RĂGAZ
ÎN ȚARA LUI NIAM

NOSTALGIA EROILOR

În alte vremuri, înțelepții recomandau tinerilor prinți să adopte ca model un erou al Antichității, pentru a-i imita virtuțile și a se sfătui cu acesta în momente de îndoială. Recomandarea nu și-a pierdut valabilitatea, cu condiția să înlocuim cuvântul „prinț” cu „tânăr” sau „adolescent”. Într-adevăr, eroii vechi sunt o sursă inepuizabilă de valori în care ne putem potoli setea căreia îi dă naștere o anumită modernitate dezorientată. Cu ani în urmă, ne-am îndreptat privirile spre lumea clasică și așa am scris *Călătorie în țara Hesperidelor*. Acum le fixăm pe modelele propuse de literatura medievală, mai apropiate de trăirile umane și religioase ale tinerilor noștri.

Dacă eroii antici, adevărații semizezi, erau capabili de isprăvi de neatins pentru muritorul comun, obișnuit, eroul Evului Mediu este o ființă mai apropiată de realitatea noastră. El nu are statura nemăsurată a unui Hercule sau a unui Ghilgameș, chiar dacă poate lupta cu uriași și dragoni sau poate tăia în două un dușman. Eroul a trebuit să muncească din greu de la o vârstă fragedă pentru a deveni paladinul poporului său; în momentele de înfrângere, nu cade în disperare; iar victoriile nu îl fac îngâmfat sau insolent cu cei mai slabi. Deși trăiește într-o lume uneori plină de elemente supranaturale și minunate, virtuțile sale nu i-au venit prin arta magiei, ci printr-un proces de purificare spirituală.

Forța fizică a eroilor medievali nu este un dar de la zei, ca la păgâni, ci, mai degrabă, o exteriorizare a puterii sufletelor lor. În legenda irlandeză a lui Oisín, eroul este pe cale să piară într-o luptă inegală împotriva unui gigant; dar amintirea tatălui său Finn și gândul la cât de mândru ar fi acesta văzându-l că luptă pentru o cauză nobilă îl fac să-și tragă puterea din necesitate și să încheie biruitor. Mai presus de toate, eroul este un om al religiei: Siegfried poartă o cruce brodată pe locul de pe cămașă care îi acoperă punctul vulnerabil; Amadis ascultă liturghia și se împărtășește înainte de a se confrunta cu monstruosul Endriago; Cidul primește în vise vizita Arhanghelului Gavril, care anunță că toate aventurile lui vor fi de folos.

Deși această lume a legendelor pare să fie dominată de bărbați și atrage în principal atenția tinerilor noștri, femeia ocupă un loc de importanță capitală. În legenda lui Oisín, este o femeie, Niam, care merge să-l caute pe erou în Irlanda, captivată de faptele glorioase ce se povestesc despre el: traversează marea pe un cal magic, îl îndeamnă la noi bătălii și, când vine momentul, când lui Oisín i se face dor de patria sa, îi oferă cea mai mare dovadă a iubirii ce i-o poartă, dându-i libertate. Pe de altă parte, ce ar fi Tristan fără prezența Isoldei, sau Amadís fără cea a Orianei? Sunt în aceste povești femei luptătoare, ca Brunhilda sau Urraca, soții credincioase precum Kriemhilda sau Jimena și înțelepte ca Urganda Necunoscuta.

Cardinalul Albino Luciani, care a fost papă sub numele de Ioan Paul I, scria într-o scrisoare imaginară către Sir Walter Scott: „În revistele pe care le citesc micuții noștri, ca și în romanele pentru cei mai mari, rareori se găsesc eroi care, deși împart lovituri de spadă, pumni și palme în stânga și în dreapta, pentru că nu au alt remediu, vin în zbor să-i ajute pe cei slabi și asupriți, așa cum se întâmplă adesea cu protagoniștii tăi. Opusul este mai frecvent:

eroul rău care întotdeauna iese bine și obține victoria definitivă”. Și adăuga, referitor la femeie: „În cărțile de astăzi este greu să găsești fecioare blânde, vesele și sentimentale, dar pudice și rezervate, la picioarele cărora cavalerii se grăbesc să depună, cu inima palpitând, toată ființa și averea lor. Eroinele tale au sentimente delicate și se îmbujorează cu ușurință; protagonistele de astăzi nu se îmbujorează niciodată: fumează, beau, râd în hohote și nu sunt altceva decât un fenomen biologic sau un amuzament. Căsătoria nu este niciodată deznodământul firesc al unui roman. Foarte frecvent, pe lângă faptul că sunt corupte, sunt cinice și sângeroase”.

Cu gândul la recuperarea acelor valori pe care le semnala cardinalul Luciani, ne-am așezat să scriem această mână de legende: *Zile de răgaz în țara lui Niam*. O carte în care, în mâna eroilor, loialitatea, onoarea, patriotismul, solidaritatea și puritatea sunt monedele curente. Nu înseamnă că răul nu are locul său în lumea legendară. El este, dimpotrivă, o realitate care scoate în evidență și mai mult virtuțile celor buni: noblețea lui Siegfried în fața trădătorului baron Hagen, loialitatea lui Bernardo del Carpio în fața dușmăniei lui Alfonso, setea de glorie a lui Amadís în fața lăcomiei materiale a lui Arcalaus... Faptul că literatura le prezintă tinerilor noștri evenimente malefice și personaje perverse nu este ceva de care trebuie să ne temem, atâta timp cât acele evenimente și personaje nu sunt prezentate drept ceva demn de imitat.

A pune în mâinile adolescenților o selecție de legende care au apărut cu atâtea veacuri în urmă poate fi un obiect de critică: de ce să nu apelezi la eroii moderni? De ce să-i familiarizăm pe tineri cu locuri îndepărtate sau inexistente, cu personaje care îmbracă veșminte și poartă arme învechite? În primul rând, mulți eroi moderni sunt, în realitate, acei „eroi ai răului” despre care vorbea „Papa surâsului” în scrisoarea sa: ființe ce acționează din resentiment, răzbunare și fără

un țel transcendent. Pe de altă parte, tinerii care se cufundă într-o operă de ficțiune sunt puțin interesați dacă locul este îndepărtat sau închis, dacă veșmintele sunt exotice sau armele primitive. Mai mult încă: tot ce este necunoscut le stârnește imaginația. O spadă poate fi la fel de atrăgătoare ca un pistol cu laser; și armurile cavalerilor tot atât de utile istoriei precum cele care apar în *Războiul galaxiilor*.

În sfârșit, credem că valorile unei opere literare trebuie să fie, în primul rând, valori estetice; și intuim că, prin mijlocirea acestora, se poate realiza și o ridicare morală. Dar nu este o absurditate să pretinzi că textele tinerilor noștri, mai ales ale celor mai tineri, sunt purtătoare și de alte valori omenești. Elevii noștri sunt dornici de lecturi valoroase: o dovedește succesul unor opere precum *Stăpânul inelelor* sau *Cronicile din Narnia*, inspirate în mare parte din legendele care, din gură în gură, au ajuns la noi încă din Evul Mediu. Dacă, ai domă scutierilor eroilor antici, îi vom face pe tineri să reconsidere teme atât de disprețuite, precum onoarea, patriotismul și sacrificiul pentru ceilalți, sarcina noastră de scriitori și educatori ar fi, în mare măsură, justificată.

INELUL NIBELUNGILOR

*În istoria lui Siegfried, povestită și repovestită de atâtea ori, sunt deja prefigurate toate elementele care îi cheamă pe tinerii cititori să intre într-o lume legendară: talismane și spade prodigioase, eroi invulnerabili, pitici și uriași și dragoni care populează, de obicei, visele copiilor. Ne învață și că, oricât de puternic ar fi un erou, el are întotdeauna punctul său slab, pentru că un erou nu este un zeu, ci un muritor ca noi toți. Aici încep poveștile acestor ființe formidabile, supuse însă, ca oricare altele, iubirii, patimilor și morții. Fiecare poveste este precedată de câteva versuri aluzive, culese din **Romancero spaniol**¹². Aventurile lui Siegfried deschid această altă serie de istorisiri, care debutează astfel:*

La fama del caballero
ya veis adónde llegaba...

*Poema de Mío Cid*¹³

Un ținut întunecat și încărcat de legende! Așa era în vechime teritoriul pe care îl ocupă astăzi popoarele germanice,

¹² *Romancero espanol*: „Culegere de «romances»”. *Los romances* sunt compoziții lirice și epice, de origine spaniolă, cu caracter oral, antologate și publicate pe durata secolelor XV-XVI.

¹³ „Iată până unde ajungea faima cavalerului...” (*Poema de Mío Cid*) (trad. n.).

din interiorul continentului și până la Marea din Nord. Tărâm al luptătorilor înverșunați și al vrăjitorilor, al poveștilor de magie și de sânge, al iubirilor deseori teribile. În vârful munților, încă mai trăiau giganți; iar, în măruntaiele pământului, harnicul popor al piticilor. La rândul lor, oamenii se așezaseră pe malurile marilor râuri. Chiar dacă îmbrățișaseră religia creștină, nu era ieșit din comun ca ei să vadă încă în fântâni și în păduri duhuri ale naturii, precum ondinele râului Rin. Se spunea, de exemplu, că fecioarele acestea aveau misiunea să protejeze o comoară: un lingou de aur mai pur decât oricare altul și care se găsea ascuns în adâncurile râului.

Deși mulți fuseseră ispitiți să răpească acest lingou, exista ceva care îi oprea: asupra comorii apăseau cumplite blesteme și putea fi luată numai de cineva dispus să urască dragostea. În cele din urmă, lăcomia lui Alberico, regele piticilor, cunoscuți ca nibelungi, a reușit mai mult decât orice altceva. Din ziua în care piticul a furat aurul din Rin, râul și-a pierdut bucuria și cântecele melodioase ale ondinelor au devenit bocete.

Alberic nu râvnea metalul doar pentru valoarea lui: știa că el îi dădea și puteri extraordinare cui îl avea. De aceea, le-a poruncit nibelungilor să forjeze cu el un inel și o cască. Cu ajutorul acestora, Alberic putea să se preschimbe într-o clipă într-un șarpe înspăimântător și apoi, aproape de îndată, într-o broască râioasă inofensivă. Dar inelul nu i-a dat istețimea de trebuință și la puțină vreme după aceea i-a fost luat, nu înainte ca Alberic să arunce un blestem îngrozitor asupra celor care l-ar avea.

Inelul și casca au trecut mai târziu în mâinile uriașului Fafner, care, în nesațul său pentru aceste obiecte, nu a ezitat să-și ucidă fratele. Apoi uriașul s-a preschimbat într-un dragon colosal, a cărui singură grijă era să-și păzească toate comorile.

Între timp, din iubirile neliniștite ale lui Siegmund și Sieglinda, s-a născut un băiat, căruia i-au pus numele Siegfried. Mama lui, pe punctul de a muri, l-a încredințat piticului Mime, ca să-l educe. Însă Mime, care era fratele lui Alberic, nu avea bune intenții față de copil. Dimpotrivă, plănuia să-l folosească drept instrument pentru a redobândi inelul și casca magică pe care le pierduse fratele său.

Siegfried, pe măsură ce creștea, a descoperit treptat ghemul originii sale. A aflat că era fiul lui Siegmund, regele Neerlandiei, și că tatăl său i-a lăsat ca moștenire o spadă magică, numită Nothung. Siegmund găsise această spadă ascunsă în trunchiul unui copac uriaș; și, după cum se spunea, era de origine divină și destinată cuiva care ar fi în stare să înfrunte orice primejdie.

Acea era arma glorioasă cu care Siegfried avea să-l înfrunte pe gardianul comorii: atât de faimoasă era, încât purta nume, precum oamenii.

Eroul a plecat să-l caute pe Fafner, urmând drumurile carbonizate, care duceau spre vizuina lui. Uriașul, preschimbat într-un dragon, i-a ieșit în întâmpinare, cu ghearele pregătite să-l nimicească. După cum le descriesese piticul, fălcile dragonului erau atât de mari, încât puteau înghiți un om întreg; saliva lui era în stare să roadă oasele și coada lui de șarpe spărgea stâncile, de parcă ar fi fost din sticlă subțire. Dar Siegfried își amintea că monstrul avea, chiar dacă foarte dură, o inimă. Prin urmare, profitând de același impuls cu care Fafner s-a aruncat asupra lui, i-a înfipt renumita spadă în piept, până a ajuns la acel organ vital.

Sângele țâșnea gros și în torente din fiara pe moarte, iar Siegfried și-a adus aminte un alt amănunt pe care i-l spusese Mime: că acel lichid avea însușirea de a face pielea invulnerabilă. Și-a uns repede toate mădularele cu sângele înspumat. Pielea îl ardea, dar întregul său trup a devenit impenetrabil. Și-a dus apoi

degetele însângerate la buze și – minune – a descoperit că putea înțelege limbajul păsărilor.

– Comoara Nibelungilor îi aparține acum lui Siegfried, a cântat o pasăre.

– Dacă ai alege casca, a ciripit alta, ai face isprăvi minunate.

– Și, dacă ai prefera inelul, ai fi stăpânul lumii...

– Dar ferește-te de Mime, l-au avertizat în cor, că e fratele lui Alberic și se gândește să te trădeze.

Siegfried fu mai isteț și, înainte ca fostul său tutore să-l otrăvească, cum prevăzuse, a luat în stăpânire inelul și casca magică, a călătorit în Țara nibelungilor și, cu ajutorul ilustrei sale spade, a luat în stăpânire acel regat. În luptă a câștigat și un alt obiect de mare preț: o mantie care-i aparținea lui Alberic și care avea puterea de a-l face invizibil pe cel care o poartă.

Faima lui Siegfried se răspândea din gură în gură prin toate popoarele germanice și multe fecioare aspirau să se căsătorească cu el. Dar Siegfried dorea s-o cunoască pe prințesa Kriemhilda, sora lui Gunther, tânărul rege al burgunzilor. Frumusețea Kriemhildei era la fel de vestită ca și isprăvile prințului din Neerlandia. Așa se face că eroul a pornit în călătoria sa spre Worms, capitala burgunzilor, în inima Germaniei.

Regele l-a primit pe Siegfried cu cea mai mare ospitalitate. Și acesta a izbutit s-o întâlnească pe prințesă, care i-a părut mult mai frumoasă decât își imaginase. Dar, pentru a o putea cuceri, trebuia să demonstreze, în fața ei și a întregii curți, valoarea sa nelimitată. Pentru aceasta, s-a pus în slujba regelui Gunther și a luptat alături de burgunzi împotriva saxonilor și a danezilor. Și, în toate aceste întreprinderi, Siegfried a ieșit învingător.

Mai lipsea o singură probă. Gunther era, la rându-i, sedus de renumele unei fecioare: Brunhilda, suverana îndepărtatului regat al Islandei.

– Femeia aceea, i-a mărturisit Gunther lui Siegfried, ar putea foarte bine să concureze la frumusețe cu sora mea; dar, spre deosebire de Kriemhilda, care are vorbă dulce și purtare gingașă, Brunhilda este tare în luptă ca un bărbat și a hotărât că se va mărita doar cu acela care ar învinge-o. Mă tem că prin mine însumi nu voi reuși niciodată să mi-o fac soție.

Gunther i-a cerut apoi lui Siegfried ajutor pentru a o cuceri pe Brunhilda, promițându-i, drept răsplată, că îl va face cumnatul său.

Cei doi prieteni s-au îmbarcat și au pornit spre Islanda; și, după o primejdioasă traversare a unor mări atât de reci, încât până și cuvintele înghețau, au ajuns la curtea Brunhildei. Regina i-a propus lui Gunther un număr de probe pe care acesta, așa cum se temea, nu le-ar fi putut trece. Dar, cu ajutorul lui Siegfried, invizibil sub mantia lui Alberic, a reușit să o învingă și să obțină făgăduința ei de căsătorie.

O mare sărbătoare a fost pregătită la Worms, pe seama nunții regelui Gunther și a Brunhildei, precum și a prințesei Kriemhilda cu Siegfried. Casca și inelul, care îi dădeau eroului putere, deja începeau să lucreze împotriva lui, trezind invidia, ura și lăcomia celor din jur.

Noua regină Brunhilda și cumnata ei se certau mereu pe chestiuni de protocol, se întreceau în frumusețe și încercau să se rănească una pe cealaltă, purtând veșminte de fiecare dată mai scumpe decât cele ale rivalei. Pe de altă parte, cavalerii burgunzi, și în special baronul Hagen, erau geloși pe încrederea ce regele i-o acorda lui Siegfried; care, punând vârf relelor, îi învingea întotdeauna în luptele cu lancea

și în turnirurile ce se puneau la cale în palat. În plus, Brunhilda îl ura tot mai înverșunat: pe de o parte, îl considera un vasal, un curtean de neam inferior; iar, pe de altă parte, bănuia că el era răspunzător pentru înfrângerea ei în fața lui Gunther.

Trupul lui Siegfried nu putea fi rănit, dar, ca toți eroii, avea și el un „călcâi al lui Ahile”. În timpul scăldării în sângele dragonului, o frunză mică de tei, lipindu-i-se din întâmplare pe spate, îi lăsase un loc unde putea fi rănit. Numai soția lui cunoștea această taină. Dar baronul Hagen a meșteșugit o cale de-a o smulge. Confruntat cu anunțul fals al unui război iminent, el s-a prefăcut că își face griji pentru siguranța lui Siegfried și a rugat-o pe Kriemhilda să-i dezvăluie care era punctul lui slab, ca să-l poată proteja în luptă. Atunci ea i-a povestit istoria dragonului și i-a arătat cămășile soțului ei, care aveau o cruce mică brodată în acel loc.

Baronul Hagen, încurajat de Brunhilda și de alți cavaleri invidioși, a profitat de prilejul unei vânători pentru a-și împlini țelul. Într-un moment în care Siegfried urmărea fără grijă niște corbi, Hagen s-a apropiat din spate și a înfipt adânc spada în locul lui vulnerabil.

În mijlocul durerii pricinuite de moartea soțului ei, Kriemhilda a înțeles că aurul Rinului dezlănțuise încă o dată o mare nenorocire. Fără să stea pe gânduri, a scos inelul de la mâna lui Siegfried și l-a aruncat, împreună cu coiful și cu armele sale vestite, în apele râului.

Menestrelii germani povestesc, din cele mai vechi timpuri, că acesta a fost destinul lui Siegfried și al dezgustătoarei sale comori. De-a lungul multor ani, locuitorii din Burgundia ne încredințau că au văzut năluca eroului rătăcind prin păduri: în căutarea, poate, a spadei tatălui său, a mantiei lui Alberic și a inelului nibelungilor.

ZILE DE RĂGAZ ÎN ȚARA LUI NIAM

Vârsta de Aur se încheie în ziua în care înțelegem că fiecare dintre noi va îmbătrâni și va muri. Chiar dacă avem convingeri religioase și credem în altă viață dincolo de moarte, dorința noastră tainică este să rămânem întotdeauna și într-un fel nedefinit tineri. În căutarea „fântâinii tinereții” s-a ajuns la organizarea de călătorii și expediții în ținuturi exotice. Povestea lui Oisín, eroul irlandez care a avut puțința de a se bucura de o iubire și de o tinerețe fără sfârșit, ne arată că există lucruri care, în cele din urmă, sunt mai importante decât acea viață de odihnă neîntreruptă: iubirea de patrie și dorința de a-ți revedea prietenii și strămoșii.

Quien tuviera tal ventura
sobre las aguas del mar...

*Romance del infante Arnaldo*¹⁴

La vremea când Sfântul Patrick a sosit în Irlanda pentru a Răspândi *Evanghelia*, se stinsese deja de trei veacuri neamul glorios al fenienilor. Cu toate acestea, a întâlnit un bătrân care pretindea a fi Oisín, poetul erou, fiu al regelui Finn, mort cu trei sute

¹⁴ „Cine va fi avut asemenea fericire
pe apele mării...” (*Romance del infante Arnaldo*) (trad. n.).

de ani înainte. Când Sfântul l-a întrebat cum de putuse trăi până la o vârstă atât de înaintată, omul i-a spus cea mai minunată istorie dintre câte circulă încă și astăzi pe acele meleaguri.

Totul a început într-o dimineață strălucitoare, în care regele Finn și fiul său, împreună cu alți cavaleri se găseau la vânătoare pe malurile unui lac. Deodată, au văzut că înainteză către ei un călăreț, ce venea de la apus pe un cal alb. Nu era un războinic, ci o fecioară de o nemaipomenită frumusețe supranaturală: purta un veșmânt de mătase cafenie stropit cu stele de aur și atât de lung, încât se târa pe pământ; pletele, cu bucle aurii, erau încinse pe frunte de o diademă; ochii ei erau albaștri și mâinile, mici și albe. La rândul său, calul pe care îl călărea avea căpăstru, scări și potcoave de aur curat. Tânăra l-a salutat pe rege cu grație și curtoazie:

– Nobil rege al fenienilor, într-un ceas bun ai încins spada: numele meu este Niam, cea cu plete de aur, și sunt fiica regelui Țării Tinereții, care se află foarte departe, în Marea de la Apus. Mulți prinți puternici și războinici de seamă m-au cerut de soție; i-am respins pe toți, fiindcă inima mea aparține fiului tău Oisín, despre ale cărui virtuți – curajul, buna creștere și caracterul cavaleresc – am auzit vorbindu-se adesea.

Erau vremuri în care o prințesă se putea îndrăgosti de un erou fără a-l cunoaște, numai datorită faimei ce se răspândea de la o împărăție la alta. Totuși, aceste cuvinte l-au tulburat pe tânăr, căruia Niam i se părea cea mai ispititoare femeie din lume. Eroul a sărutat mâna domniței și i-a mărturisit că ea era aleasa lui dintre toate fecioarele de pe pământ și că o va însoți cu bucurie în Țara Tinereții, spre a deveni bărbatul ei.

Oisín și-a luat rămas bun de la tatăl său și de la prieteni. A urcat lângă Niam pe bidiviul alb, acoperit cu aur, și calul a luat-o pe drumul Apusului. A ajuns la plajă. Când copitele lui au atins apa, a

nechezat de trei ori și a început să galopeze pe marea înspumată, ca și când i s-ar fi așternut sub copite o întindere nemăsurată de iarbă verde.

– Țara mea, îi spunea prințesa lui Oisín, este cea mai desfătătoare dintre ținuturile ce se află sub soare. Are aur, argint și pietre prețioase din belșug; copacii dau fructe de-a lungul întregului an, mierea nu lipsește și culesul viei nu se oprește niciodată.

În timp ce-și asculta iubita, Oisín vedea în jurul său valurile răscolite de vânt și o mulțime de minunății: a trecut un cerb ce sărea pe creasta valurilor, urmărit de un câine alb cu urechi roșii; a trecut și o femeie tânără călare, cu un măr de aur în mână; și, în urma tinerei, un războinic pe un cal alb, cu o pelerină lungă de mătase galbenă.

– Când vei fi soțul meu, continua să vorbească Niam, vei avea o sută de spade glorioase și o sută de veșminte de mătase și satin, o sută de bidivii iuți și o sută de câini ce adulmecă fără greș; vei avea turme de oi cu lână de aur, o haină de zale ce nu poate fi străpunsă și o sabie ce nu greșește niciodată lovitura; este atât de puternică, încât armurierii i-au dat un nume, ca și când ar fi o persoană. Și, cel mai important dintre toate: trecerea timpului nu-ți va aduce bătrânețe sau moarte, vei fi mereu tânăr și frumos și puterea ta nu se va ofili¹⁵.

Calul gonia peste valuri fără să dea semne de oboseală. Deseori, se iveau la dreapta sau la stânga insule verzi și orașe înconjurate de ziduri, conace albe ca de var, case strălucitoare și palate mărețe. Dar Niam stăruia a zice că toate acestea nu erau decât o umbră a minunilor pe care le va vedea în patria sa. În cele din urmă, au deslușit printre ape un palat mai strălucitor decât celelalte. Oisín a crezut că ajunseseră la capătul călătoriei.

¹⁵ Prin aceste promisiuni, Niam ne amintește de basmul românesc *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*.

– Nu, n-am ajuns încă, l-a prevenit cea cu părul de aur. Aceasta este Țara Virtuților, unde domnește uriașul Fomor. De mulți ani, prințesa Țării Vieții este prizoniera uriașului. Și, dacă nu se ivește vreun erou, dintre cei ce la vreme potrivită au încins spada, un erou care să fie în stare a o slobozi, Fomor o va face soția lui.

– Dumnezeu să te binecuvânteze, Niam cea cu plete de aur, a răspuns Oisín, căci nu există pentru un cavaler glas mai dulce decât cel care îl îndeamnă la o faptă nobilă. Să fii încredințată că voi merge la palat și voi încerca să-lucid pe acel uriaș și să eliberez prințesa.

Ostatica i-a primit cu mare bucurie, i-a lăsat să se odihnească și a pus să li se dea bucate gustoase și băuturi întăritoare. Curând, a apărut namila, mare la trup și odios la înfățișare, cu umerii încărcăți de piei de cerb și o bătă de fier în mână. Se năpusti de îndată asupra lui Oisín și cei doi s-au angajat într-o luptă acerbă și inegală.

Înfricoșătoarea luptă a durat trei zile și trei nopți, fără mâncare sau băutură. Deși eroul a purtat multe bătălii în Irlanda împotriva mistreților, a vrăjitorilor sinistri și a invadatorilor străini, niciodată nu i-a fost atât de greu să-și apere viața. Ar fi dorit să aibă, în acea clipă, glorioasele arme făgăduite: zalele și spada mare și de neînvincis a lui Niam. În cele din urmă, fiind pe punctul de a leșina, s-a gândit cât de mândru ar fi fost Finn să-l vadă luptând pentru o pricină atât de cinstită. Atunci și-a adunat ultimele puteri, s-a repezit la matahală, a doborât-o și i-a tăiat capul.

Prințesele au scos trei strigăte de biruință. Oisín era slăbit și acoperit de răni sângerânde. Tânăra domniță din Țara Vieții l-a vindecat cu un balsam fermecat. Leacul s-a făcut simțit într-un timp foarte scurt. Apoi, Oisín l-a îngropat trudnic pe uriaș și i-a așezat pe mormânt o piatră enormă cu numele lui. În zorii zilei următoare, Oisín și iubita sa și-au reluat călătoria spre țara lui Niam.

După o altă traversare peste valurile înspumate, Oisín a dat ochii cu un pământ minunat de verde și acoperit cu flori, a admirat câmpii frumoase, dealuri albastre, lacuri și cascade strălucitoare. Aproape de coastă se găsea un palat cum eroul nu mai văzuse niciodată, în întregime de aur și de pietre prețioase de diferite culori, albastru, verde, purpuriu, galben; și, înconjurând palatul, văzu alte case de mai mică însemnătate, dar construite de cei mai pricepuți arhitecți. De îndată ce au atins țărmul, regele și o ceată de războinici le-au ieșit în întâmpinare. Suveranul purta un veșmânt de satin galben, acoperit cu pietre prețioase, și pe cap – o coroană de aur și diamante. În urma sa, se vedea regina însoțită de o sută de fecioare frumoase. Lui Oisín i-au atras atenția tinerețea regilor și faptul că nu a văzut niciun bătrân în suită.

Sărbătorile de nuntă ale prinților au durat zece zile. Și, de atunci înainte, Oisín a început o nouă existență, foarte diferită de cea pe care o avusese în Irlanda. În țara lui Niam, domnea o perpetuă petrecere a timpului liber. Nu era război. Vitejia bărbaților se măsoară în vânători și turniruri. Nici nu era nevoie să muncească cineva, fiindcă natura dăruia cele de trebuință. Singurele îndeletniciri erau arta, literatura, filosofia, astronomia.

Dar, în ciuda tuturor bunurilor de care se bucura Oisín și a tovarășiei dulci a soției sale, pe erou îl muncea dorul de înverzita Irlandă, de regele Finn și de vitejii fenieni. De aceea, într-o nefericită zi, i-a mărturisit soției că dorește să-și vadă pentru scurtă vreme țara. Niam s-a întristat ascultându-l, presimțind că Oisín nu se va mai întoarce niciodată la ea.

– Nu îți voi refuza cererea, a spus cea cu plete de aur, chiar dacă îmi cășunează mare teamă și suferință. Au trecut deja trei sute de ani de la ziua în care te-am adus în această țară, deși ție cu siguranță că nu ți s-au părut mai mult de trei. Irlanda cea înverzită nu mai este

așa cum ai lăsat-o. Marele rege Finn se odihnește astăzi cu strămoșii săi; fenienii, aproape la fel de puternici și de voinici ca uriașii, s-au stins; și, în locul lor, vei găsi un părinte sfânt și mulțimi de preoți ai lui Iisus Hristos. Dacă și așa mai dorești să călătorești, să știi că nu trebuie, cu niciun chip, să cobori de pe cal. Dacă îți vei pune picioarele pe iarba verde a Irlandei, nu vei mai putea să te întorci niciodată în această țară și nici să mă revezi.

În pofida fricii pe care aceste cuvinte i-au pricinuit-o lui Oisín, dorul de pământul său a fost mai puternic și, după puține zile, a pornit în călătorie, pe magicul cal alb, peste valurile înspumate. Nu după mult timp, a ajuns la țărmurile verzi ale Irlandei. Dar, pe măsură ce străbătea acel ținut, eroul vedea tot mai uimit cât de schimbată îi era țara. S-a întâlnit cu oameni mici de statură, călări pe cai la fel de mărunți, pe care i-a întrebat despre regele Finn și despre fenieni. Omuleții știau despre acel rege și despre poporul său numai din zicerile poezilor, la fel ca și despre fiul său Oisín, despre care se zicea că drumetise în Țara Tinereții și că nu s-a întors niciodată de acolo.

Eroul a continuat să călătorească prin acele ținuturi necunoscute. A ajuns la castelul tatălui său, în care el însuși își petrecuse copilăria și l-a găsit în ruine. În mai multe locuri, s-a întâlnit cu oameni necunoscuți, pe care îi uimea cu statura sa și cu aurul ce-i acoperea calul. Ajungând într-o vale unde, în tinerețe, obișnuise să vâneze, un omuleț s-a apropiat de el implorând:

– Vino, erou puternic, care ai încins la ceas norocos acea spadă înfricoșătoare pe care o porți. Ajută-ne – l-a rugat –, fiindcă pari un om cu mari puteri. Unii dintre însoțitorii noștri au fost prinși sub o stâncă pe care slăbiciunea noastră nu ne îngăduie s-o clintim. Ție îți va fi ușor să o faci, cu brațele tale zdravene sau cu spada ta uriașă. Dacă frații noștri nu primesc ajutor neîntârziat, vor muri striviți în foarte scurtă vreme.

Oisín l-a urmat și s-a încredințat de ce i-a spus omul și de ne-
cazul în care se aflau tovarășii lui. Mai întâi, i-a liniștit zicându-le
că acesta nu este un lucru greu pentru un erou cu statura lui; și
apoi s-a aplecat puțin spre dreapta, a apucat stânca cu o mână
și i-a făcut pe cei care erau prinși sub ea să poată scăpa. Dar, din
pricina efortului, s-a rupt șaua de aur a calului și, deși a încercat
să evite căderea, s-a trezit brusc stând în picioare pe solul verde al
Irlandei.

Calul, simțindu-se liber, a nechezat și a pornit în goană în
direcția înpumatei mări. Iar eroul Oisín a început să-și piardă
vederea, frumusețea chipului și puterea trupului. În puțină vreme
s-a preschimbat într-un bătrân ridat, slab și ofilit. Și așa l-a întâlnit
într-o zi Sfântul Patrick: întristat de pierderea soției sale Niam, cea
cu părul de aur, și amintindu-și mereu cu nostalgie de tatăl său
Finn și de toți cei care fuseseră tovarășii tinereții sale.

BERNARDO DEL CARPIO

În Evul Mediu, simțămintele oamenilor erau uneori de o parte și, alteori, potrivit împrejurărilor, de alta. Regii puteau fi refugiul săracilor în fața bunului plac al nobililor, ca în **Fuenteovejuna** de Lope de Vega. Sau săracii puteau să se sprijine pe vreun nobil virtuos împotriva tiraniei regilor. Exemple de acest fel sunt Rodrigo Díaz de Vivar, Cidul Campeador, și acest Bernardo del Carpio, care apără naționalitatea spaniolă împotriva maurilor și a francezilor. Povestea atinge o temă frecventă în **Romanceros**: iubirea unei prințese pentru un ins de condiție inferioară, ca în **Romance del conde Olinos** sau în **La infanta seducida**.

Tuvieron ambos un hijo
que Bernardo se decía...

*Romance de Bernardo del Carpio*¹⁶

Înainte ca Spania să fie unită într-un singur regat, pe tronul Asturiei se afla regele Alfonso, cel numit El Casto. Alfonso avea o soră, doña Jimena, de care se îndrăgostise don Sancho Díaz, conte de Saldaña. Cum amândoi se temeau că regele n-ar îngădui căsătoria lor, au hotărât să se cunune în taină. Și, din această iubire tinerească, la scurt timp, s-a născut un băiat, pe care l-au numit

¹⁶ „Cei doi au avut un fiu care se numea Bernardo...” (*Romance de Bernardo del Carpio*) (trad. n.).

Bernardo. Părinții lui erau fericiți, dar, în același timp, tulburați de viitorul care îi așteapta. De fapt, când regele Alfonso a descoperit ce s-a întâmplat, și-a închis sora într-o mănăstire și i-a trimis scrisori contelui să vină înaintea lui.

Contele de Saldaña n-a bănuțit că regele pune la cale o trădare împotriva sa. Când a ajuns în fața lui, Alfonso a poruncit cavalerilor să-l prindă. L-a pus în lanțuri tari și în fiare grele și a cerut să fie întemnițat în castelul Luna, din care i-ar fi fost cu neputință să scape.

Deși regele fusese din cale-afară de aspru cu sora lui și cu contele, nu voia să-i facă rău copilului, care, până la urmă, îi purta în vene propriul sânge. Bernardo a crescut la curtea lui Alfonso, neștiutor de soarta tatălui său, fiindcă regele poruncise ca nimeni să nu-i vorbească nepotului despre obârșia sa, sub amenințarea unor pedepse aspre. Dar, într-o zi, două doamne de la Curte s-au învrednicit a-l face pe Bernardo să priceapă că era fiul contelui Díaz, pe care unchiul său îl aruncase în temniță.

Când Bernardo a aflat ce s-a întâmplat, mânia lui nu a avut margini. După ce s-a potolit plângând, a aruncat toate veșmintele bogate cu care îl chivernisea Alfonso și s-a îmbrăcat în sărăcicioase țesături de jelire. În felul acesta, s-a dus să se înfățișeze regelui, care, văzându-l în întregime în doliu, l-a întrebat:

– Bernardo, râvnești oare deja la moartea mea? De ce te-ai îmbrăcat cu pânzele acelea negre?

– Doamne, a răspuns Bernardo, dacă se află ceva pe lume care nu mi-ar plăcea, aceea ar fi moartea ta. Acest doliu este pentru tatăl meu, despre care am aflat că este întemnițat încă de la nașterea mea. Te rog, oh, rege!, să-mi oferi darul libertății sale.

La auzul acestor cuvinte, Alfonso el Casto s-a înfuriat, pentru că și-a dat seama că porunca lui fusese nesocotită și că Bernardo avea să-i devină dușman.

– Pleacă de aici, îl repezi el, și să nu îndrăznești să-mi mai ceri libertatea tatălui tău, dacă nu vrei să te pedepsesc aspru! Îți jur și îți făgăduiesc, Bernardo, că, în câți ani de viață îmi va da Dumnezeu, contele de Saldaña nu va părăsi castelul de Luna!

În ciuda acestui răspuns dur, Bernardo nu dorea cu niciun chip să-și trădeze regele. De aceea, s-a limitat la a observa cât de rău îi plătea el pe cei care, ca și el, îl slujeau cu loialitate. Bernardo nădăjduia că, dacă își înmulțea serviciile către rege, acesta se va gândi odată și odată să-i dea libertatea tatălui său drept răsplată. Și-a făgăduit că va continua să poarte haine de doliu până când acea eliberare se va înfăptui.

Între timp, în castelul de Luna, în fiecare zi, contele de Saldaña își scălda chilia cu lacrimi bogate.

– Anii întemnițării mele, se plângea don Sancho, îmi sunt povestiți de tristețile mele cărunteți. Când am intrat în acest castel, eram atât de tânăr, încât abia mi se ivea mustața. Și acum mă văd cu o barbă de bătrân, crescută și cenușie. Ce nepăsare este asta, Bernardo, fiule? Cum de nu auzi glasul sângelui care te cheamă să-mi vii în ajutor? Toată lumea din acest castel nu face altceva decât să vorbească despre isprăvile tale. Dar nu ți-ar da mai mult renume să spargi aceste ziduri și să-ți slobozești tatăl?

Bernardo nu năzuia altceva decât să-și vadă tatăl liber și de aceea se străduia să-l slujească pe rege, câștigând pentru el bătălii aprige și inegale. După fiecare ispravă, Bernardo îi cerea lui Alfonso libertatea contelui. Și regele, iar și iar, îi răspundea în doi peri.

Odată, Alfonso și Bernardo luptau împotriva maurilor în Mérida. Situația era foarte grea și a fost pe punctul de a deveni fatală, dat fiind că maurii au ucis calul lui Alfonso. Dar Bernardo, descălecând de pe al lui, i l-a oferit pe acesta unchiului și, înarmat cu o lance și un scut, i-a deschis o cale să iasă din încăierare.

Atât de neputincios s-a văzut regele în această întâmplare și i-a fost atât de recunoscător nepotului său, încât i-a făgăduit libertatea lui Sancho Díaz.

Dar timpul se scurgea și eliberarea contelui continua să fie amânată. Bernardo a înțeles că regele își uitase jurământul, fiindcă primejdia trecuse. S-a dus să-i amintească de acesta. N-a reușit decât să-l înfurie pe Alfonso. Atât de mare i-a fost regelui supărarea, că nu doar l-a lăsat prizonier pe conte în turnurile Lunei, ci a mai poruncit și ca Bernardo să fie deșărat din León.

Atunci, Bernardo și-a întărit castelul El Carpio, pe pământurile Salamancăi. De acolo năvălea pe câmpurile lui Alfonso pentru a lua ce-i era de trebuință, căci surghiunul îi dădea drept de război pentru așa fapte.

Multă vreme au ajuns la urechile lui Alfonso plângeri pentru pagubele pe care le pricinuia nepotul său. Regele știa în adâncul inimii sale că toate acestea s-ar fi putut preveni, dacă și-ar fi ținut cuvântul de a-l lăsa liber pe conte. Dar era foarte încăpățânat și nu voia să cedeze. Unii sfătuitori răi l-au îndemnat să-l cheme pe Bernardo și, când acesta va ajunge la curte, să-l ia prizonier. Regele a consimțit să făptuiască această nouă trădare împotriva lui Bernardo și i-a trimis un răvaș, invitându-l la Burgos să vorbească cu el.

Când Bernardo a citit scrisoarea regelui, a avut presimțirea că ea ascundea gânduri rele. Îi era de ajuns să-și amintească depeșa de re-credință pe care regele o trimisese tatălui său. A aruncat scrisoarea în foc, a chemat cavalerii care îi erau loiali și le-a vorbit astfel:

– Când Alfonso m-a surghiunit, voi m-ați însoțit până aici și de atunci ați rămas uniți. Acum a sosit timpul să vă împărțiți. Dintre cei patru sute câți sunteți, o sută vor rămâne străjuind castelul; și alți o sută vor merge să închidă toate drumurile, ca să nu intre și

să nu iasă nimeni. Ceilalți două sute vor veni cu mine pentru a vorbi cu regele. Dacă Alfonso vrea să mă plătească rău, îl voi plăti înapoi și mai rău.

S-a făcut așa cum poruncise Bernardo: o sută au rămas în castel, o sută la drumuri și două sute au mărșăluit cu el spre Burgos. La porțile Burgosului a lăsat o sută dintre cavalerii săi pentru a le avea în siguranță și a intrat cu cei o sută rămași. A ajuns la palat și a lăsat cincizeci veghind asupra porții și a intrat cu cei cincizeci rămași. A ajuns în odăile regelui și a lăsat treizeci să păzească scările și a intrat cu cei douăzeci rămași.

– Dumnezeu să te ocrotească, rege bun, și pe cei ce sunt cu tine, l-a salutat Bernardo respectuos, făcând gestul de a-i săruta mâna. Regele nu a permis să i-o sărute și i-a vorbit cu asprime:

– Nu ești binevenit, Bernardo. Te socotesc un trădător, așa cum a fost și tatăl tău. Acestuia i-am dat toată încrederea mea și a sfârșit prin a-mi ademeni sora. Ție ți-am dat Carpio doar în folosință și tu l-ai luat ca avuție personală. Și de acolo nu încetezi să-mi faci necazuri.

– Minți, bunule rege, a răspuns Bernardo, eu nu sunt trădător și nici nu au existat trădători în neamul meu. Îți amintești când maurii au fost pe cale să te facă prizonier? Îți ucisese ră calul și Bernardo ți l-a dat pe al lui. Așa se poartă trădătorii? Erai împresurat de dușmani și Bernardo te-a salvat. I-a înfruntat cu o lance și te-a acoperit cu un scut. Așa își pune în primejdie viața pentru regele său un trădător? Apoi mi-ai dat ca moștenire El Carpio și mi-ai făgăduit libertatea tatălui meu, dar nu te-ai ținut de cuvânt.

Regele, scos din fire, a poruncit cavalerilor săi să-l prindă, socotind că Bernardo nu-i arătase respect. Toți erau în așteptare, pentru că nu voiau să nu-l asculte pe rege, dar nici să moară de mâna unui războinic atât de vajnic precum Bernardo. La rândul său, acesta și-a

înfășurat mantia în jurul brațului stâng și și-a scos din teacă spada, în timp ce le striga alor săi:

– Aici, aici, voi, cei două sute ai mei, voi care mâncați pâinea mea! Astăzi este ziua în care veți dobândi cu toții o mare cinste!

Când regele a văzut purtarea lui Bernardo, a lăsat mânia și i-a zis:

– Ai porniri rele, nepoate, și iei în serios ceea ce ți-am spus în glumă. Te-am chemat ca să te înștiințez că am hotărât să-ți dau El Carpio, prin jurământ, ca moștenire.

– Aceste glume, bunule rege, a răspuns el, nu trebuiau să se facă. Și nu poți să-mi dai ceea ce este al meu. Pe cel care ar vrea să-mi ia feuda, voi ști să-l împiedic.

În acest fel, cu totul nepotrivit, dar fără ca Alfonso să-și atingă telul, s-a încheiat întâlnirea regelui cu nepotul său.

Bernardo del Carpio călărea pe malurile Arlanzei pe un cal negru, bogat înhămat. Purta o lance de lungime mijlocie și un scut de piele atârnat de șa. De pe zidurile Burgosului, mulțimile îl priveau, minunându-se de cavaler, întrucât știau că nimeni nu s-ar înarma astfel, dacă n-ar fi pregătit să lupte. Regele, care se desfăta cu șoimii săi de vânătoare, a auzit strigătele și, uitându-se la războinicul care se apropia, a zis:

– Iată o lance bună! Dacă nu este Bernardo del Carpio, atunci va fi fiind Muza care a sosit din Granada.

Bernardo și-a oprit bidiviul la o depărtare de la care regele putea să-l audă. Și, fără să lase din mână lancea, pe care a sprijinit-o pe umăr, i-a vorbit astfel:

– Mi se spune bastard, o, rege, dar tu știi că sunt fiul surorii tale. Bănuiesc că tu și ai tăi ați răspândit această infamie, pentru că alții n-ar fi îndrăznit. Dar, oricine ar zice așa ceva, minte de la un capăt la altul. Nici tatăl meu nu este trădător, Alfonso, nici infanta nu este o femeie rea, căci, când m-am născut eu, cei doi erau deja căsătoriți

în taină. Pe tatăl meu l-ai vârat în închisoare în fortăreața Luna și pe mama ai trimis-o într-o mănăstire. Și, cum eu sunt singurul tău moștenitor, te gândești să predai tronul francezilor, ca să nu am eu coroana în León. Dar spaniolii ar prefera mai degrabă să moară decât să se vadă francezi. Este ultima dată când îți cer libertatea tatălui meu și să te ții de cuvânt. Altfel, ți le voi cere pe câmpul de onoare.

De data aceasta, Alfonso a simțit o teamă adevărată și a hotărât să facă pace cu nepotul său. S-au înțeles ca Alfonso să-l elibereze pe don Sancho, iar Bernardo să-i predea regelui cheile castelului din El Carpio.

Bernardo le-a înmănat cu bucurie oamenilor regelui cheile castelului. Dar, când contele Teobalte a ajuns în Luna cu poruncă pentru eliberarea lui don Sancho, a aflat că trecuseră trei zile de când contele de Saldaña murise în durerea grelei sale întemnițări. Când regele a aflat, s-a temut că va deveni din nou mincinos și va câștiga ura perpetuă a nepotului său. Pentru a-și ține cuvântul, a făcut să fie scufundat trupul nefericitului Sancho Díaz în băi medicinale, ca să-și piardă rigiditatea morții. Apoi slujitorii l-au îmbrăcat în haine luxoase, i-au parfumat părul și lungă-i barbă și l-au așezat pe un tron de fildeș în sala palatului din Zamora.

Bernardo, însoțit de unchiul său, a intrat în cameră dornic să-și cunoască, în sfârșit, tatăl. A îngenuncheat în fața tronului de fildeș și a luat mâna contelui, să o sărute. A găsit-o, însă, rece ca marmura și nici în ochii tatălui său nu a descoperit vreo licărire de viață. Atunci a început să plângă și să-și smulgă părul, în timp ce exclama:

– O, conte Sancho Díaz, la ceas rău m-ai născut, la ceas rău am ajuns să-ți scot lanțurile! Nu a fost niciodată un om atât de nefericit cum sunt eu acum! Tu ești mort și El Carpio este pierdut! Unde voi găsi bucurie și adăpost?

Poeții spun că, după acest doliu, Bernardo și-a scos mama din mănăstire. A poruncit ca doña Jimena să fie adusă în acea sală și să-i dea mâna contelui mort. În acest fel, s-a confirmat public căsătoria pe care părinții lui o celebraseră în taină, așa că nimeni n-a mai putut să-l numească bastard.

După atâta durere, cum va fi continuat viața eroului nostru?... Din acest punct, cronicile se despart. Dar îi putem crede pe cei care pretind că, cu inimă frântă de nenorociri, Bernardo și-a continuat cu tristețe destinul eroic, căutând o moarte glorioasă împotriva armatelor invadatorului Carol cel Mare.

TRISTAN ȘI ISOLDA

*Istoria pe care o veți citi, dragi tineri, este aceea a unei iubiri tragice, aiudoma celei a lui Romeo și a Julietei. Pentru aceasta, ne vom deplasa în cețoasele Insule Britanice și în înverzita Irlandă. Nu lipsește din poveste extraordinarul erou care este sfâșiat între a-și urma propriile sentimente și loialitatea față de regele său. Și, ca și în alte povești, sunt aici poțiuni magice, lupte împotriva uriașilor și dragonilor, traversări pe mare și un deznodământ care amintește de mitologicul Tezeu. Atât **Tristan și Isolda**, cât și **Inelul Nibelungilor** sunt esențiale pentru înțelegerea unora dintre lucrările lui Wagner.*

Quien os hirió, don Tristán,
heridas tenga de rabia...

*Romance de don Tristán de Leonís y de la reina Iseo*¹⁷

Cu mulți ani în urmă, exista în sudul Angliei un regat numit Cornwall, a cărui capitală era fortăreața Tintagel. Suveranul său era regele Mark, care ajunsese la maturitate fără a se căsători și fără a avea copii. Acel loc gol era ocupat în simțămintele lui de nepotul său Tristan, primul născut al surorii sale și al căpeteniei scoțiene Rivalin de Lothian.

¹⁷ „Cine te-a rănit, don Tristán,
răni de turbare să aibă...” (*Romance de don Tristán de Leonís y de la reina Iseo*) (trad. n.).

Rivalin îl sprijinise pe Mark, cu ceva timp în urmă, în războiul din Cornwall împotriva înverzitei Irlande. Și Mark, în semn de recunoștință, i l-a oferit drept soț surorii sale, care, din păcate, a murit la naștere. Rivalin i-a dat atunci copilul unuia dintre oamenii săi de încredere pentru a-l educa. Tristan a învățat să vâneze și să lupte, dar și arta diplomației, a muzicii și a poeziei. Când a devenit major, s-a așezat lângă unchiul său în țara care fusese și a mamei sale.

Pe atunci, războiul cu Irlanda se terminase. Dar regele Mark rămăsese obligat să plătească un tribut anual dușmanilor săi: trebuia să livreze, ca sclavi, tineri și fecioare din regatul său. Tristan și-a convins unchiul să nu mai plătească acea datorie nedreaptă; și i-a cerut permisiunea de a se confrunta cu trimisul irlandez, când va veni să-i revendice pe tineri.

Ambasadorul irlandez era gigantul Morholt, cel mai curajos războinic din țara sa. Pe lângă faptul că era fioros, era și foarte puternic, încât plănuia să intre, cât de curând, în familia regală, căsătorindu-se cu Isolda, prințesa cu păr auriu. Tristan l-a provocat și locul de luptă a fost fixat pe o insulă din apropiere. Duelul a început în zori și, deși Tristan purtase deja multe bătălii aprige și inegale, Morholt era un rival atât de puternic, încât uneori a simțit că e pe cale să renunțe. Însă, la apus de soare, Tristan și-a adunat puterile și a izbutit să-l rănească de moarte pe uriaș cu armele sale glorioase.

Trupul neînsuflețit al căpeteniei a fost primit în Irlanda cu mari demonstrații de durere. Isolda a încercat să-l învie prin poțiuni și vrăji, deoarece atât ea, cât și mama sa cunoșteau artele magice. Dar a fost în zadar. Cu toate acestea, a găsit în rana logodnicului ei un fragment din spada lui Tristan. Tânăra l-a păstrat, pentru că plănuia să se răzbune într-o zi pe eroul care încinsese acea spadă într-un ceas rău.

Lucrurile nu au mers prea bine pentru Tristan. În lupta împotriva lui Morholt a primit nenumărate lovituri, de care s-a vindecat, dar și o mică rană la un umăr, care s-a infectat grav și era tot mai amenințătoare pe măsură ce treceau zilele. Medicii au descoperit că sabia uriașului fusese otrăvită și au fost de părere că Tristan se va vindeca doar dacă va găsi antidotul pe insula inamică.

Eroul a ajuns acolo pe un barcaz, dându-se drept un naufragiat. Mulțumită aptitudinilor sale de muzician și poet, a reușit să fie dus la Curte, unde fecioarele Isoldei l-au vindecat cu unguentele lor magice. Odată refăcut, și fără ca cineva să-i fi descoperit adevărata identitate, Tristan s-a întors în Cornwall.

La curtea lui Mark nu toată lumea îl plăcea pe Tristan. Unii nobili meschini se temeau că el ar vrea să preia tronul și, de aceea, l-au sfătuit pe rege să se căsătorească și să aibă un urmaș. Într-o zi însorită, la începutul verii, o rândunică a lăsat să cadă un fir din părul blond al unei femei în mâinile monarhului. Atunci, Mark a declarat că se va căsători doar cu stăpâna aceluia. Și Tristan, care dorea fericirea unchiului său, a anunțat că va călători prin lume până o va găsi.

Nu a ajuns foarte departe, deoarece o furtună i-a adus din nou corabia pe coastele înverzitei Irlande. Acolo a început căutarea femeii cu părul de aur. Nu a putut afla multe, fiindcă țara era devastată de un cumplit balaur. Regele promisese mâna fiicei sale celui care l-ar ucide și Tristan a anunțat că va ataca acel balaur într-o luptă crâncenă.

Eroul a plecat în căutarea monstrului, urmând cărările carbonizate care duceau spre bârlogul lui. Când l-a descoperit, balaurul a încercat să-l ardă cu focul său și să-l înece în fum alb. Totuși, Tristan a reușit să-i împlânte spada sa glorioasă în beregată. Apoi a sărit pe gâtul lui și i-a tăiat limba despicată, pe care și-a pus-o între trup și armură, ca probă a isprăvii sale.

Lui Tristan i-au trebuit câteva zile pentru a-și reveni din lupta împotriva dragonului. Slujnicele Isoldei l-au recunoscut pe tânărul trubadur pe care îl vindecaseră cu luni în urmă. Acum, prințesa însăși a fost cea care s-a ocupat de îngrijirea lui. I se părea ciudat ca muzicianul rafinat despre care vorbeau servitoarele sale să fie și un experimentat războinic. Și-a dorit din toată puterea ca, după vindecarea lui, să se poată mărita cu el. Dar, înainte să se întâmple acest lucru, Isolda a descoperit că spada lui Tristan îi lipsea o așchie. Și toată dragostea pe care începuse să o simtă a devenit ură față de ucigașul lui Morholt.

Când au aflat că nimeni altul decât Tristan era învingătorul dragonului, nobilii irlandezi au încercat să-l determine pe rege să nu-și țină promisiunea. În schimb, tânărul a declarat că îl omorâse pe Morholt în luptă dreaptă și că țelul lui nu era să se însoare cu Isolda, ci să o ceară de soție pentru Mark, deoarece ei îi aparținea părul de aur.

Regele Irlandei nu a văzut cu ochi răi căsătoria Isoldei cu Mark de Cornwall, pentru că aceasta ar fi pecetluit pacea între cele două țări. Regina, însă, deplângea faptul că fiica ei urma să fie dată unui bărbat pe care nu-l iubea. Și, pentru a îndrepta lucrurile, a pregătit un filtru de dragoste, pe care să-l bea amândoi în ziua nunții. Dar, în timpul călătoriei către Cornwall, o slujnică le-a dat, din greșeală, poțiunea lui Tristan și Isoldei. Și, când au ajuns la Tintagel, cei doi tineri se iubeau deja cu patimă.

Viața în Cornwall a devenit cumplită. Isolda suferea din pricină că era măritată cu un om pe care nu-l iubea; iar Tristan simțea mari muștrări de cuget că era îndrăgostit de femeia unchiului său. Niciunul din ei nu putea lupta cu puterile lor omenești împotriva magiei suprafrești a filtrului.

În cele din urmă, s-au înțeles să stea departe unul de celălalt, pentru ca această patimă să nu sfârșească prin a-i nimici. Tristan

a hotărât să se exileze în Britania, unde s-a pus în slujba regelui. Cum nu-i păsa dacă trăiește sau moare, curând s-a remarcat în luptă prin curajul lui. Regele, recunoscător pentru serviciile sale, i-a dat ca soție propria fiică.

Totuși, această căsătorie a fost la fel de nefericită precum cea a lui Mark și a Isoldei. Tristan s-a văzut nevoit să-i mărturisească soției sale că o iubește pe regina din Cornwall, dar i-a promis și că va încerca să o uite și să fie un soț iubitor și credincios.

La scurt timp, Tristan a trebuit să intervină într-o luptă în care a primit răni sângeroase. Deoarece toate leacurile s-au dovedit neputincioase, eroul a chemat un sol și i-a poruncit:

– Spune-i regelui Mark că mor din cauza unei răni otrăvite pe care numai regina Isolda ar putea s-o vindece cu balsamurile sale. Ia corabia mea și, dacă te întorci cu Isolda, să ridici pânzele albe; iar, dacă refuză să te însoțească, să ridici pânzele negre și atunci voi ști că trebuie să mor.

Tristan a agonizat mai multe zile, până când, într-o dimineață scaldată în soare, străjile au deslușit în zare corabia lui Tristan, apropiindu-se cu toate pânzele albe desfășurate. Eroul, cu ultimele sale puteri, și-a întrebat soția ce culoare au pânzele. Iar ea, orbită de gelozie, i-a zis:

– Vine cu toate pânzele negre, bărbate!

Când Mark și Isolda au intrat în încăpere, Tristan murise deja. Isolda a simțit că puterile o părăsesc și a căzut chiar acolo, fulgerată de durere. Bunul rege, care în aceeași zi își pierduse și nepotul, și soția, s-a întors cu cele două trupuri la Tintagel și le-a îngropat în două morminte alăturate. Cu timpul, au crescut pe aceste morminte doi copaci misterioși, care și-au înlănțuit ramurile. Regele Mark a poruncit să nu fie tăiați niciodată.

TINEREȚILE CIDULUI

Înainte de a fi „cavalerul cu barbă lungă”, înainte să dobândească gloria de a fi recucerit multe teritorii pentru creștinism, Rodrigo Díaz de Vivar a fost unul dintre numeroșii tineri care creșteau la Curtea regelui Fernando, împreună cu propriii fii ai acestuia. Împrejurările au făcut să trebuiască a spăla onoarea familiei sale, când încă nu avea destulă putere pentru a ridica o spadă, să se îndrăgostească de o tânără care îl ura și să se amestece mai apoi în luptele pentru putere ale moștenitorilor lui Fernando. **Poema del Mío Cid** nu ne spune nimic despre toate acestea, care circulau totuși, din gură în gură, prin mijlocirea acelor **romances** populare.

¡Afuera, afuera, Rodrigo,
el soberbio castellano!...

*Romance de doña Urraca*¹⁸

Este anul 1065. Suntem în Spania și, pentru a fi mai exacti, ne aflăm în castelul din Cabezón, la numai o zi de mers de Valladolid. Fernando, urmaș al regilor din vechime ai Pirineilor, este pe cale să-și încredințeze sufletul lui Dumnezeu. De aceea, a poruncit să-i fie chemați fiii, între care se află și arhiepiscopul de Santiago, care îl va ajuta să moară în pace. Ceilalți sunt Sancho,

¹⁸ „Pleacă, pleacă, Rodrigo,
trufaș castilian!” (*Romance de doña Urraca*) (trad. n.).

Alfonso și García; plus două femei: Elvira și Urraca. Regele plănuiește să împartă regatul între fiii săi, împotriva legilor goșilor, care spun că Spania nu trebuie să fie niciodată divizată. Această hotărâre, după cum vom vedea, va fi izvorul multor rele. Dar, să mergem mai în urmă, când Fernando era mai tânăr și personajele acestei drame abia niște copii.

În Vivar, un orășel de lângă Burgos, s-a născut în acele vremuri eroice un băiat pe nume Rodrigo Díaz. Era vlăstarul mai mic al nobilului Diego Laínez. A crescut la Curtea regelui, ca însoțitor al prințului Sancho. În tinerețe, Rodrigo s-a îndrăgostit de o fecioară pe nume Jimena, fiica puternicului conte Lozano, unul dintre cei mai influenți nobili apropiați regelui. Foarte curând, tânărul avea să se confrunte cu o dilemă teribilă.

Într-o zi, Diego Laínez și-a chemat cei patru copii și i-a informat:

– Conte Lozano nu mi-a arătat respect la vânătoare. Voi știți că asemenea înfruntări sunt spălate doar cu sânge. Dar eu sunt prea bătrân pentru a mă lupta cu contele, încât dintre voi va trebui să iasă cel care urmează să apere cinstea familiei noastre.

Don Diego i-a pus la încercare unul câte unul și a ajuns la încheierea că, în ciuda vârstei sale fragede, Rodrigo era cel care i-ar ține cel mai bine locul. Tânărul era trist, pentru că, dacă ar asculta de tatăl său, ar pierde dragostea Jimenei; și, dacă nu ar asculta, ar pierde ceva mai însemnat decât propria existență: onoarea. Așa că a plecat în căutarea contelui, l-a provocat la duel și, pe câmpul de onoare, l-a făcut să plătească afrontul cu viața.

La Curtea lui Fernando s-a produs mare zarvă când a venit vestea morții contelui. Avusese printre prieteni mulți cavaleri asturieni; în adunări, votul lui fusese întotdeauna cel dintâi; iar, în război, de foarte multe ori, fusese nevoie de curajul lui. Încât mulți nobili îl sfătuiau pe rege să-l pedepsească cu moartea pe Rodrigo; alții –

printre care se afla și prințul – cereau să nu se treacă la represalii, de vreme ce tânărul omorâse pentru a spăla onoarea tatălui său. Jimena, la rândul ei, a fost să-i ceară regelui dreptate și i-a făgăduit că se va mărita cu acel bărbat care ar pune în mâinile ei capul lui Rodrigo de Vivar.

Într-una dintre acele dimineți în care Jimena era la curte cerând dreptate, s-a înfățișat la rege Rodrigo însuși. A îngenuncheat dinaintea acesteia și și-a pus capul între mâinile tinerei:

– Jimena, i-a zis, ai făgăduit că îl iei de bărbat pe cel care va pune între mâinile tale capul lui Rodrigo Díaz. Ei bine, îl ai aici. Trebuie să știi că nu l-am ucis pe tatăl tău din ură sau trădare, ci, în ciuda voinței, ca să apăr onoarea familiei mele.

În fața acestui act de sinceritate, Jimena și-a înmuiat inima și i-a spus regelui:

– Doamne, dă-mi-l pe Rodrigo în căsătorie, că, dacă atâtea rele mi-au venit din cauza lui în trecut, ceva bun îmi va veni, poate, în schimb, în viitor.

Regele, bucuros de felul în care fusese limpezită cearta, le-a spus celor de față:

– Am auzit mereu zicându-se, dar până astăzi nu am crezut că este adevărat: că mintea femeilor e greu de înțeles. Nu este un lucru firesc. Până acum o clipă umbla după dreptate și acum cere măritiș...

Și, de îndată, a poruncit să fie pregătită nunta Jimenei Gómez și a lui Rodrigo Diaz. Nuntă care a fost strălucită și în care tânărul i-a vorbit iarăși soției despre curăția inimii lui:

– L-am ucis pe tatăl tău, Jimena, dar nu sunt un criminal. L-am ucis de la bărbat la bărbat, pentru a răzbuna o jignire. Și, fiindcă am ucis o persoană, o altă persoană îți dau: acum ești doamna mea și eu sunt în slujba ta. În locul tatălui mort, ai câștigat un soț vrednic de cinste.

Nemulțumit, totuși, Rodrigo a făgăduit că nu va trăi sub același acoperiș cu Jimena până când nu va fi ieșit biruitor în cinci bătălii deschise, ca să nu se poată spune că tatăl ei, contele, fusese ucis de un cavaler fără faimă. Așa că și-a lăsat soția în grija mamei sale și a plecat să lupte la hotarul maurilor.

Trebuie lămurit că, în anii povestirii noastre, Peninsula Iberică era împărțită între două popoare, două culturi, două religii. Nordul, cu ceea ce sunt astăzi Spania și Portugalia, aparținea creștinilor, în timp ce sudul era în puterea maurilor: musulmani care invadaseră din Africa acele ținuturi în secolul al VIII-lea. Războaiele dintre mauri și creștini erau neîntrerupte. Rodrigo la ele s-a dus pentru a-și dovedi vitejia. Omul din Vivar a luptat atât de curajos și a arătat atâtea gesturi de milă față de învinși, încât maurii l-au numit Cid, care înseamnă „domn”. Doar atunci s-a dovedit vrednic de Jimena, ce în anii următori i-a născut două fiice: Elvira și Sol.

Și, astfel, ajungem la locul unde a început povestea noastră, cu regele pe cale să-și dea duhul și să împartă împărăția între copiii săi. Pe patul de moarte, i-a dat gentila Castilie lui Sancho, întâiul său născut; lui Alfonso i-a dat León, cu Asturias și Sanabria; Elvirei, cetatea Toro; iar Urracăi, Zamora, cea bine împrejmuită.

Dintre toți frații, Sancho a fost cel mai nemulțumit, deoarece, ca prim născut, se gândea că ar trebui să fie singurul rege. Rodrigo – pe care toți îl cunoșteau de acum drept Cid – a încercat să-l convingă a respecta testamentul tatălui său. Dar, cum nu a izbutit, nu a avut altă ieșire decât să-și sprijine regele în lupta pe care ar porni-o împotriva fraților săi.

Mai întâi, Sancho i-a declarat război lui García, căruia i-a luat Galicia; fără tron, García a fost înlănțuit în castelul Luna, faimos în alte vremuri pentru întemnițarea pe care a suferit-o contele de Saldaña în carcerile sale. Apoi, Sancho l-a atacat pe Alfonso, care

a trebuit să se refugieze la curtea lui Alimenón, regele maur din Toledo. Și i-a luat Elvirei cetatea Toro. Pentru a fi stăpân al tuturor teritoriilor creștine, îi lipsea doar Zamora cea bine îngrădită.

Sancho și Cidul au asediat orașul. Lupta era atât de acerbă, încât râul Duero curgea roșu de sânge. Un bătrân prudent, Gonzalo Arias, a sfătuit-o pe Urraca să predea cetatea și să plece spre țara maurilor. Dar infanta a vrut să conducă personal apărarea și a urcat într-unul dintre turnurile retezate ale zidului pentru a-și încuraja trupele. De la acea înălțime, a văzut că lupta era mai înverșunată acolo unde Cidul îi comanda pe cei din Castilia. Și, căutându-l pe Rodrigo printre asediatori, i-a strigat cu ură:

– Pleacă, pleacă, Rodrigo, trufaș castilian! Nu-ți mai amintești acele vremuri bune, când te-a făcut cavaler tatăl meu? El însuși ți-a dat spada și mama mea calul; și eu ți-am pus pinteni de aur, ca să ai și mai multă cinste. Pe atunci visam să mă căsătoresc cu tine. Dar tu, adăugă ea cu ură, o iubeai pe Jimena Gómez, fiica contelui Lozano. Cu ea ai avut bani; cu mine ai fi fost ginere și cumnat al regilor. Bună afacere ai făcut, Rodrigo! Ai disprețuit-o pe fiica unui rege și ai luat-o pe cea a unuia dintre vasalii lui!

La auzul acestor cuvinte, Cidul și-a simțit inima străpunsă. Și a cetelor sale:

– Opriți-vă, opriți-vă, voi, oamenii mei, călăreți și pedestri! Fiindcă din acel turn retezat s-a aruncat spre mine o lance – și cum oamenii lui, mirați, vedeau că nu era rănit, i-a lămurit: Vergeaua nu avea fier, dar mi-a străpuns inima. După ce am ascultat-o pe infanta, tot restul zilelor mele îl voi trăi în amărăciune.

În mâinile puternice ale Urracăi, Zamora rezista.

Într-o noapte, în tabăra asediatorilor a apărut un om cu faimă rea, numit Dolfos Vellido. Tatăl său fusese un mare trădător, iar fiul îl întrecuse: trădase de patru ori și era pe cale să o facă a cincea

oară. Le-a făgăduit castilienilor să le dezvăluie punctul vulnerabil al apărării; dar, numai dacă regele mergea fără escortă, în noaptea următoare, într-un anumit loc dintre ziduri. Când Sancho a ajuns la locul convenit, s-a întâlnit cu pumnalul lui Dolfos, care i-a luat viața.

Nu s-a știut niciodată cine a uneltit moartea prin trădare a regelui: dacă a fost Urraca, pentru a pune capăt asediului Zamorei, sau Alfonso, care vedea astfel din Toledo calea de a redobândi ceea ce îi luase fratele său. Dar, după cum se spune, „regele a murit, trăiască regele”: acum era rândul lui Alfonso să domnească, deși cavalerii Castiliei se împotriveau.

– Cum să încoronăm rege, ziceau ei, un om care poate are mâinile murdare de sângele fratelui său?

– Să-l facem să jure pe *Sfintele Scripturi* că nu a avut niciun amestec în uciderea regelui Sancho. Numai așa îl vom accepta, au propus unii.

– Da, foarte bine, a fost de acord majoritatea. Dar cine dintre noi va îndrăzni a-i lua jurământ unui rege?

– O voi face eu, a zis Cidul, chiar dacă voi dobândi ura lui Alfonso. Dacă regii creștini ai Spaniei nu sunt uniți, foarte curând maurii vor sfârși prin a ne stăpâni.

Jurămintele au fost convenite în biserica Santa Gadea din Burgos. Dar, când a sosit ziua, termenii jurământului erau atât de aspri, încât l-au speriat pe rege:

– Să te omoare oamenii de nimic, Alfonso, și nu domnii, oamenii de nimic, încălțați cu sandale și acoperiți cu mantale ude de apă, îi zise Cidul cu sprâncenele încruntate; oameni de nimic cu cămăși de noapte din călți și nu din olandă, care călăresc pe măgari și nu pe cai; să te omoare acești oameni de jos, Alfonso, a continuat el, și să-ți găsești moartea pe arături, nu în conace sau în călătorii; să te

înjunghie cu cuțite cu mâner de corn și mai mult încă: să-ți scoată inima vie prin partea dreaptă; fie ca toate acestea să ți se întâmple – a încheiat el – dacă minți despre ceea ce am să te întreb: tu ai poruncit sau ai consimțit la uciderea fratelui tău mai mare?

Jurămintele erau atât de puternice, încât Alfonso a șovăit să le împlinească, poate fiindcă cugetul său nu era pe de-a-ntregul curat. Unul dintre cavalerii lui s-a apropiat de el și i-a spus la ureche:

– Doamne, dacă nu juri, cei din Castilia nu te vor primi ca monarh. Jură fără teamă, că un rege nu a fost niciodată trădător, nici un papă excomunicat.

Atunci Alfonso a jurat că nici nu ordonase, nici nu consimțise la acea oribilă crimă. Apoi s-a adresat Cidului, împotriva căruia alimenta vechi resentimente:

– M-ai pus la strânsoare, Rodrigo, și mi-ai cerut un jurământ înspăimântător. Dar într-o zi vei implora să-mi săruți mâna. Pleacă de pe pământurile mele, Cidule, că te-ai dovedit a fi un rău cavaler! Și, începând de azi, să nu mai pui piciorul pe pământ creștin timp de un an!

– Acum tu ești regele, i-a răspuns Cidul, și poruncești tot ce îți place. Mă simt la mare cinste, Doamne, că surghiunul meu este primul lucru pe care îl poruncești sub cârmuirea ta. Iar, dacă un an de exil este pedeapsa pe care mi-o dai tu, eu, din partea mea, mă voi alunga pentru patru.

În spatele acestor cuvinte pline de mândrie, Rodrigo simțea o mare durere: pierduse prietenia regelui și trebuia să-și părăsească pentru mult timp familia, palatele și pământurile. De acum înainte, viața avea să-i fie puțin mai grea. Ieșind din Castilia, Rodrigo de Vivar a înțeles că aici se încheia tinerețea lui.

AMADÍS DE GAULA

Aceasta este una dintre istoriile care au „uscat creierul” nobilului Alfonso Quijano, care, la scurt timp după aceea, a devenit Don Quijote de la Mancha. Aici sunt toate clișeele „romanelor cavaleresti”. Amadís este modelul eroului acestor povești: are sânge regesc, dar nu știe; un magician misterios îl ajută; cere să fie făcut cavaler și apoi se remarcă în nenumărate lupte, împotriva oamenilor și a monștrilor; de asemenea, logic, se îndrăgostește de o frumoasă domniță și are un prieten credincios, care îl însoțește în aventurile sale. În fața lui Amadís și a tovarășilor săi de luptă apar figurile sinistre ale lui Barsinán, stăpânul din Sansueña, și Arcalaus Vrăjitorul. Totul se întâmplă într-o geografie unde realitatea și ficțiunea se întrepătrund.

Mozos deseosos de honra
y los más enamorados...

*Romance del obispo don Gonzalo*¹⁹

Amadís a aflat cine era și cum se numea abia la scurt timp după ce i-a răsărit mustața. Până atunci era cunoscut drept „Domnișorul mării”, deoarece un nobil scoțian, Gandales, îl găsisse abandonat pe valurile înspumate, într-o barcă mică. Amadís a crescut cu părinții săi adoptivi, pe care magiciana Urganda îi

¹⁹ „Tineri doritori de onoare și foarte îndrăgostiți...” (*Romance del obispo don Gonzalo*) (trad. n.).

avertizase despre originea lui nobilă. Până când Regele Languines și soția sa, uimiți de marea frumusețe a copilului, l-au cerut pentru a-l educa. La Curtea lui Languines creștea și fiica regelui Marii Britanii, Oriana, o fată atât de frumoasă, că se numea „cea fără pereche”. Cei doi tineri, care aveau în jur de doisprezece ani, s-au îndrăgostit în secret.

În acele zile, s-a înfățișat la Curtea Scoției regele Perión al Gaulei, cumnatul lui Languines, căutând ajutor pentru războiul pe care îl ducea împotriva înverzitei Irlande, dat fiind că irlandezii îi invadaseră teritoriul. Amadís, care știa că Perión era unul dintre cei mai buni războinici ai vremii, i-a cerut să-i dea rang de cavaler. Gandalin, fratele său de lapte, și Oriana cea fără pereche l-au ajutat în acest scop. Amadís și-a vegheat armele în capela palatului, rugându-l pe Dumnezeu să-i dea victorie în războaie și în luptele dragostei. După aceasta, regele Perión l-a numit cavaler, punându-i pîntenul drept și înmânându-i spada.

În timp ce noul cavaler și Gandalin slujeau în războiul din Gaula, Oriana a descoperit un manuscris care spunea că „Domnișorul mării” avea numele Amadís și era fiu de rege. Pe de altă parte, războiul cu irlandezii se intensifica.

Castelul Baladín era pe cale să fie cucerit. Tânărul a luptat cu curaj împotriva paladinului dușmanilor și mai târziu chiar împotriva regelui Abies, pe care l-a ucis. Suferind această înfrângere, irlandezii au renunțat la cucerirea Gaulei.

Abia atunci, printr-o scrisoare de la Oriana cea fără pereche, tânărul a aflat adevăratul său nume și faptul că era fiu de regi. La scurt timp după aceea, a descoperit că un inel pe care îl purta la gât încă de când era copil, era identic cu cel pe care îl avea regele Perión. Regele și soția sa, Elisena, nu-și puteau stăpâni bucuria de a-și fi găsit fiul cel mare, care, din motive pe care istoriile nu ni

le-au transmis, dispăruse la scurt timp după ce s-a născut. Regele a adunat toți nobilii ca să-i cunoască fiul, care de atunci a fost numit Amadís de Gaula.

Tânărul nu a rămas multă vreme lângă părinții săi: a cerut curând îngăduința să plece în Marea Britanie, pentru a-l sluji pe regele Lisuarte, la curtea căruia trăia acum fiica sa: Oriana cea fără pereche. Pe acele meleaguri cețoase, Amadís l-a cunoscut pe fratele său Galaor, dispărut, ca și el, la scurt timp după naștere. Amadís, Galaor, Gandalín, care slujea ca scutier, și un pitic credincios, pe nume Ardián, au devenit protagoniști în nenumărate aventuri.

Regele Lisuarte, care își avea Curtea la Vindilisora, i-a poftit pe toți cavalerii la o adunare în cețoasa Londră, să cadă la învoială asupra rânduielilor legate de ordinul cavaleriei. Printre nobilii care și-au dat întâlnire se afla Barsinán, seniorul din Sansueña, care pusese la cale o trădare împotriva regelui. Arcalaus Fermecătorul i se înfățișase cu câteva zile înainte și îi făgăduise că îl va face rege și îi va da de soție pe Oriana, dacă el se învoia a-l numi seneșalul său.

Prin descântece și alte răutăți, Arcalaus i-a făcut prizonieri pe regele Lisuarte și pe frumoasa Oriana. Piticul l-a înștiințat pe Amadís ce se întâmpla. Și, în timp ce acesta elibera fecioara, fratele său Galaor avea să facă la fel cu Lisuarte. Amadís a reușit să o salveze pe tânără după o luptă cumplită, dar nu l-a putut împiedica pe Arcalaus să fugă.

Amadís a continuat să-l slujească pe Lisuarte. Ajutorul său a fost hotărâtor în războiul englezilor împotriva regelui Cildadan al Irlandei. Atâtea hatăruri i-au împins pe unii nobili de la Curte la a-l face pe monarh să creadă că Amadís năzuia să ajungă la tron. De aceea, cavalerul a trebuit să plece și s-o părăsească pe iubita sa Oriana.

Arcalaus Fermecătorul, la rândul său, s-a folosit de absența lui Amadís și a prietenilor săi, ca să îmboldească la un război împotriva Marii Britanii. În ciuda ofensei lui Lisuarte, Perión, Amadís și un altul dintre frații săi, don Florestán, au decis să-l ajute în secret. Urganda Necunoscuta, magiciana care-l favoriza pe Amadís de la nașterea sa, i-a înzestrat cu scuturi fermecate, cu figuri din șerpi de aur. Cei trei cavaleri l-au salvat pe Lisuarte, au făcut ravagii în rândurile inamice și au dispărut fără ca regele ingrât să-i poată recunoaște.

Înainte de a se întoarce în Gaula, cei trei au fost duși, cu înșelăciuni, într-un castel și închiși într-o temniță întunecată de Arcalaus. Din fericire, scutierii și piticul au reușit să-i ajute. Și, deși vrăjitorul a izbutit din nou să scape, cavalerii au ripostat dând foc castelului.

Deoarece Amadís nu se putea întoarce la curtea din Vindilisora, s-a dedicat unei vieți de cavaler rătăcitor, pentru ca măcar trâmbița faimei să aducă la urechile Orianei acordurile isprăvilor lui. A călătorit prin Germania, Boemia și Țara Românească²⁰, înfruntând mereu cele mai crunte primejdii și săvârșind enorme bravuri. Pe toate aceste meleaguri a fost cunoscut sub numele de „Cavalerul Spadei Verzi”. Unul dintre noii săi tovarăși de aventuri era maestrul Elizabat, știutor în arta vindecării rănilor și preot al Domnului nostru Iisus Hristos. Cu el s-a imbarcat spre Constantinopol. Dar, în timp ce navigau, au fost surprinși de o furtună, care i-a aruncat pe Insula Diavolului. Acolo, eroul a trebuit să se confrunte cu un monstru înspăimântător, o adevărată odraslă a Celui Rău: Endriago.

²⁰ Scriitorul este foarte legat sufletește de România. A întreprins, în vara lui 2023, o vizită de câteva săptămâni în țara noastră (Grădina Maicii Domnului – El Jardin de la Madre de Dios), vizită care i-a lăsat frumoase și tandre amintiri, după cum îi mărturisea lui Eugen Dorcescu, într-o epistolă din 9 iulie 2023: **Me llevo de Rumanía los mejores recuerdos, și, în alta, din 11 iulie 2023: Ningún país me recibió nunca con tanto afecto como Rumanía. Un abrazo enorme, querido amigo, y gracias por todo, pero sobre todo por el regalo de tu amistad. Guillermo**

Era o fiară acoperită cu păr și plăci, asemănătoare stridiilor, care îi făceau de nepătruns trupul. Pentru o mai mare protecție, purta pe spate două aripi de piele neagră, puternice ca un scut, cu care se acoperea până la picioare. Brațele sale erau de leu și ghearele de vultur, dinții ca niște colți de elefant și ochii roșii ca jărăticul. Arunca pe nări un fum gros și mirosea atât de urât, încât câmpurile și izvoarele prin care trecea rămâneau otrăvite. Singura sa plăcere era să ucidă orice ființă vie care i-ar ieși în cale.

Amadís, după ce a ascultat slujba și s-a încredințat lui Dumnezeu, a pornit în căutarea monstrului, urmând potecile carbonizate care duceau la bârlogul lui. Endriago s-a dovedit a fi mai înspăimântător decât în descrierea lui Elizabat, încât Gandalín a fost nevoit să-l lase singur pe cavaler, ca să poată stăpâni caii, care voiau să fugă îngroziți. Omul din Gaula a reușit să-i dea o lovitură de lance într-un ochi, unul dintre puținele sale locuri vulnerabile. Apoi, luând glorioasa spadă, i-a împlântat-o în nas până a ajuns la creier. Monstrul, în agonia sa, i-a sfâșiat trupul și i-a rupt mai multe oase. Elizabat și-a pus în joc toată arta pentru a-l vindeca; iar împăratul din Constantinopol, înștiințat de ispravă, a poruncit ca Amadís să fie adus la curtea sa, ca să se repună pe picioare.

Între timp, Oriana cea fără pereche trecea printr-o încercare îngrozitoare: împăratul Romei îi ceruse mâna; și regele Lisuarte, fără să ia seama la simțămintele ei, a consimțit la căsătorie. Corăbiile romane cu prințesa se îndepărtau deja, când pe marea înspumegată se ivi o flotă comandată de Amadís și de aliații săi. S-a dezlănțuit apoi o bătălie navală sângeroasă, în care, din fericire, Oriana a fost eliberată.

Această mișcare îndrăzneță a aprins un război la fel de răsunător precum cel din Troia, în care Amadís a reușit să-l ucidă pe însuși împăratul Romei într-o luptă aprigă și inegală. Lisuarte, văzând că

era în pierdere și că nu va găsi un pretendent mai bun decât Amadís pentru Oriana, a acceptat ca cei doi tineri să se căsătorească.

Înainte ca acest eveniment fericit să aibă loc, Amadís a avut prilejul să-și probeze fidelitatea față de Lisuarte. Pe neașteptate, a apărut fermecătorul Arcalaus cu vechiul său partener, seniorul din Sansueña; și un nou aliat: puternicul rege al Arabiei. Toți doritori să-i răpească lui Lisuarte tronul încețoșatei Anglii. Dar nu au putut atinge acest scop, deoarece Amadís și toată cavaleria rătăcitoare l-au ajutat pe rege să-i alunge definitiv pe cei răi.

Când s-a făcut iarăși pace, s-a sărbătorit nunta lui Amadís de Gaula și a Orianei cea fără pereche. Și, de asemenea, cavalerii de frunte care au străbătut paginile acestei istorii s-au căsătorit în aceeași zi cu cele mai virtuose tinere de la curtea lui Lisuarte.

CAVALERUL CU BARBĂ LUNGĂ

*Ce s-a întâmplat cu Rodrigo Díaz de Vivar după ce a fost alungat din Castilia de regele Alfonso? Despre aceasta vorbește **Poema de Mío Cid**, în care găsim episoade cu nimic mai prejos decât cele din „romanele cavaleriești”: lupte aprige împotriva unor dușmani mai puternici, dueluri singulare, în care un om este tăiat pe jumătate cu o lovitură de spadă, cai și arme cu nume proprii, prăzi de război, daruri bogate, gineri lași, fice dezonorate și, pentru a încheia povestea, niște înfruntări călare cu lancea atât de impresionante, încât, dacă s-ar fi întâmplat pe vremea noastră, ar fi fost televizate pentru întreaga lume.*

Cosas tenedes, el Cid,
que harán hablar a las piedras...

*Poema de Mío Cid*²¹

Într-o poveste anterioară, l-am lăsat pe Rodrigo Díaz de Vivar, Cidul Campeador, pe cale de a fi exilat din Castilia. Până să pornească pe acel drum dureros, eroul și-a chemat rudele și vasalii și i-a întrebat dacă îl vor însoți. Atunci, unul dintre verii lui, Álvar Fáñez de Minaya, a vorbit în numele tuturor:

²¹ „Lucruri uimitoare, Cidule,
ce vor face pietrele să vorbească...” (*Poema de Mío Cid*) (trad. n.).

– Vom merge cu tine, Cidule, vom trece prin pustietăți și prin ținuturi locuite și nu te vom părăsi niciodată, atâta timp cât suntem în viață; te vom sluji acum și întotdeauna ca vasali credincioși.

Așa se face că, la intrarea în Burgos, șazeci de stindarde îl însoțeau pe Cid. Dar regele Alfonso poruncise deja locuitorilor orașului să nu-i dea niciun ajutor lui Rodrigo Díaz, adăugând că oricine ar face-o și-ar pierde proprietatea, ochii și chiar mântuirea sufletului. Un singur bărbat din Burgos, Martín Antolínez, l-a ajutat cu mâncare și bani pe Campeador, afară din cetate, alăturându-se astfel trupelor Cidului.

Înainte de a părăsi Castilia, Rodrigo s-a dus să-și ia rămas-bun de la soția sa și de la ficele sale, care se aflau în mănăstirea San Pedro de Cardeña. I-a dat poruncă abatelui don Sancho să nu le lipsească nimic și i-a promis că, pentru fiecare marcă pe care o va cheltui pentru îngrijirea lor, el îi va întoarce patru, când va veni timpul. După aceea, Cidul și-a luat rămas bun de la doña Jimena și de la ficele lui, cu aceeași durere cu care o unghie se desprinde de carne.

Pe drumul exilului, i s-au alăturat Cidului mulți alți cavaleri: fără a socoti pedestrașii, îl însoțeau pe Rodrigo trei sute de lănci, fiecare cu stindardul său. În ultima noapte pe care Cidul a petrecut-o pe pământ castilian, arhanghelul Gabriel i s-a arătat în vis și i-a spus:

– Călărește, bunule Cid, călărește, căci niciun bărbat nu a mai călărit cu așa noroc. Atâta timp cât vei trăi pe lume, Dumnezeu nu va înceta să te ocrotească.

După ce a părăsit Castilia, Rodrigo a intrat pe pământurile regelui maur din Toledo.

În timp ce Minaya, cu două sute de cavaleri, străbătea malul râului Henares, însușindu-și animale și bogății, Cidul, cu restul de

o sută de lănci, a luat micuța cetate Castejón. Dar, cum se știa că regele Alfonso se va lupta cu el în acel loc, a preferat să nu lupte împotriva regelui său și a vândut cetatea maurilor pentru trei mii de mărci. Mai mult, i-a eliberat pe prizonieri, pentru a nu se putea spune despre el decât lucruri bune.

Au mers apoi spre Zaragoza, care depindea de regele maur din Valencia. Cidul a tăbărât lângă Alcocer și a asediat cetatea, care, după câteva luni, a căzut în mâinile lui. Trei sute de mauri au murit în luptă, dar, după obiceiul său, Rodrigo a respectat viețile femeilor și ale bărbaților care supraviețuiseră.

Regele Valenciei s-a înfuriat aflând că Alcocer era pierdută și a trimis doi dintre emirii săi cu trei mii de mauri pentru a redobândi cetatea. Cidul nu se putea bizui decât pe șase sute de oameni. Tobele maurilor făceau să tremure pietrele, dar nu l-au speriat pe Rodrigo, care a ieșit să-i înfrunte în câmp deschis.

Lăncile se ridicau și coborau, armurile se sfâșiau, cămășile de zale și scuturile de piele erau străpunse; și steagurile albe se înroșeau de sânge. Creștinii se rugau la apostolul Santiago și maurii la profetul Mahomed. S-au remarcat în luptă Pedro Bermúdez, Martín Antolínez și Minaya. Acesta din urmă și-a pierdut calul și, deși se apăra bine cu sabia, era pe cale să piară. Atunci Cidul, cu o spadă mare, a tăiat în două guvernatorul și i-a dat lui Álvar Fáñez calul maurului.

– Călărește, Minaya, pe acesta, i-a poruncit, pentru că ești brațul meu drept. Astăzi am nevoie de toată strădania ta, deoarece maurii sunt încă foarte tari.

Campeadorul semăna distrugere în rândul cavaleriei musulmane. Până când s-a confruntat cu unul dintre emiri. Rodrigo i-a dat trei lovituri de spadă, dar numai cu a treia l-a atins. Maurul a fugit de pe câmp, în timp ce sângele i se scurgea printre zale. Martín Antolínez,

la rândul său, l-a atacat pe celălalt emir: i-a smuls cu o lovitură rubinele de pe coif și a ajuns până la carne. Și maurul, simțindu-se rănit, a fugit ca și perechea sa și i-a lăsat Cidului tot câmpul.

După această bătălie, în care a păstrat cetatea și a câștigat o uriașă pradă, Rodrigo a hotărât să-i trimită un dar regelui, deoarece, deși greșise, Alfonso era seniorul său firesc. L-a trimis pe Minaya cu treizeci de cai plocon. Fiecare bidiviu purta șei și căpestre frumoase și două spade atârnav la fiecare șa. În plus, a umplut o cizmă cu aur și argint pentru a plăti o mie de liturghii în Santa María de Burgos.

Regele Alfonso a acceptat cu plăcere darul Cidului, însă a socotit că e prea devreme pentru a-l ierta. În schimb, l-a iertat pe Minaya și a îngăduit ca acei cavaleri care ar fi dorit să se alăture Cidului să o facă în deplină libertate. Astfel, Minaya s-a întors la Alcocer cu alte două sute de lănci.

Timp de trei ani, Cidul a pustiit ținuturile regelui maur din Valencia, până când, în cele din urmă, a asediat cetatea. În toate acestea, Rodrigo se legase să nu-și tundă barba, din clipa în care a fost exilat din Castilia. După atâția ani de luptă, era atât de lungă barba, încât stârnea uimire creștinilor și groază maurilor. În luna a zecea, Valencia nu a mai putut rezista asediului și s-a predat cavalerului cu barbă lungă, care a văzut cu mândrie cum steagul lui flutura deasupra fortăreței. Regele din Sevilla a încercat să recupereze cetatea, dar a sfârșit cu trupele nimicite și, pe deasupra, cu trei lovituri de secure în trupul său. În acea bătălie, Cidul a câștigat calul regelui, care se numea Babieca.

Stabilit deja la Valencia, Cidul s-a gândit să întemeieze un stat și pentru aceasta l-a numit episcop pe clericul don Jerónimo, ceea ce a încântat toată creștinătatea. De asemenea, l-a trimis pe Minaya cu noi daruri pentru Alfonso și ca să-i ceară acestuia consimțământul

ca Jimena și cele două fiice ale sale să părăsească mănăstirea și să i se alăture la Valencia.

Femeile au fost primite cu o mare petrecere. Cidul însuși călărea înaintea lor pe Babieca, în timp ce-și purta armele. Apoi le-a dus la castel și de acolo le-a invitat să contemple cetatea, grădina înfrunzită, încărcată de fructe, și înspumata mare. Rodrigo era fericit ca niciodată: era stăpânul Valenciei, se întâlnise cu soția și cu fiicele sale și se apropia primăvara.

Dar aceste răgazuri de pace sunt foarte trecătoare în viața eroilor. Regele Yussuf al Marocului și-a pus în gând să recucerească Valencia la scurt timp după aceea și Rodrigo a intrat din nou în bătălie. Cincizeci de mii de mauri au luptat împotriva a patru mii de creștini. Disproporția era enormă, dar unii cavaleri l-au văzut pe apostolul Iacov însuși luptând în rândurile lor. Încă o dată, Cidul a ieșit învingător. Jimena și-a contemplat soțul întorcându-se cu coiful sub braț și cu spada în mâna dreaptă, de pe care picura sânge de la palmă până la cot. Spada Cidului se numea Colada – atât de valoroasă era, că avea nume! – și o câștigase de la contele de Barcelona.

– Tu, Jimena, ai păzit cetatea și eu am învins pe câmpul de luptă, i-a zis el. Privește această Colada însângerată și pe Babieca acoperit de sudoare: așa obișnuiesc eu să biruiesc maurii. Dacă Dumnezeu îmi dă viață, fiicele noastre vor avea atât de multă cinste, încât toți vor trebui să le sărute mâinile.

Odată ce primedia a fost îndepărtată, Rodrigo i-a trimis pentru a treia oară daruri lui Alfonso. De data aceasta, regele i-a înștiințat pe Minaya și pe Pedro Bermúdez că se va întâlni cu Cidul, pentru ca să se împace după rânduială. Și i-a rugat să-i transmită că cele două fiice ale lui sunt cerute în căsătorie de Diego și Fernando, pruncii lui Carrión.

Peste puțin timp, Alfonso și Rodrigo s-au întâlnit cu mare fast pe malurile râului Tajo și acolo s-au împrietenit din nou. Regele nu se sătura să privească barba cea lungă a Cidului și voia să-l copleșească de daruri. Acolo regele i-a prezentat lui Rodrigo și pe Diego și Fernando, fiii lui Carrión, cerându-i să-i trateze ca pe noii săi fi. Rodrigo i-a împuternicit pe Pedro Bermúdez și Muño Gustioz să aibă grijă de ginerii săi.

Nunțile doșnei Elvira și a doșnei Sol au fost cele mai renumite din Valencia. Sărbătorile au durat cincisprezece zile. Cu toate acestea, Rodrigo presimțea că s-ar putea întâmpla ceva rău. Conții de Carrión aveau multă putere și erau plini de trufie; și, dacă doriseră să se căsătorească cu fiicele sale era mai cu seamă fiindcă îi râvneau bogățiile. Dar ar exista pe lume gineri buni pentru un erou de măreția Cidului?

Foarte curând, bănuielile Campeadorului s-au adevărit. Când infanții au văzut viața de războinic pe care o ducea socrul lor, au început să regrete nunțile și să se gândească la întoarcerea în Carrión, deoarece se temeau că vor muri în lupta cu maurii. Vasalii Cidului și-au dat seama de lașitatea lor și îi umileau mereu, căci, pe lângă faptul că erau fricoși, erau și foarte îngâmfați.

Între timp, regele Búcar al Marocului a pregătit o expediție pentru a recuceri Valencia. Pedestrașii au cerut să atace în prima linie, dar, de îndată ce i-au văzut pe mauri, au fugit rușinați. În schimb, episcopul Jerónimo a ieșit să lupte ca oricare alt războinic și a ucis doi mauri cu lancea și cinci cu lovituri de spadă.

Búcar, văzând bătălia pierdută, a dat pintoni calului în direcția plajei. Cidul, la rândul său, a început să-l urmărească, pe Babieca, și l-a ajuns la trei brațe de marea înspumată. Și-a ridicat Colada sus și i-a dat o lovitură atât de înspăimântătoare, că au sărit carbuncului coifului, în timp ce lama îl despica pe rege de la cap până la talie. În

acea luptă, Cidul a câștigat spada Tizón – era atât de faimoasă, încât avea chiar și un nume! – prețuită la o mie de mărci.

Atât de fericit era eroul de această biruință, încât s-a gândit chiar să porceadă la cucerirea Marocului, în vreme ce ambii infanți se frământau cum să facă să părăsească Valencia și să-și umilească socrul. Au hotărât atunci, din pricina tuturor batjocurilor pe care le-au îndurat și a spaimelor prin care au trecut, să-l înjosească în cel mai dureros mod: lovind în ficele lui.

Cu înșelăciuni, infanții i-au cerut Cidului permisiunea de a-și duce soțiile la Carrión. Eroul trebuie să fi presimțit ceva, pentru că s-a despărțit de ele cu aceeași durere cu care se desprinde o unghie de carne. Așadar, cei patru au plecat din Valencia. Pe drum, când au ajuns la stejărișul din Corpes, fățarnicii infanți și-au făcut soțiile să coboare de pe cai, le-au legat și le-au biciuit cu cruzime. Apoi, le-au lăsat ca moarte la mila fiarelor sălbatice. Din fericire, un nepot al Cidului a avut și el o presimțire rea și, ajungând pe urmele lor la pădurea de stejari, și-a găsit verișoarele pe punctul de a leșina.

Afrontul era atât de mare, încât Cidul a apelat la regele Alfonso ca să-i facă dreptate. Monarhul, întristat de aceste vești, i-a chemat pe Rodrigo și pe infanți la Toledo. Acolo a ascultat cererea Campeadorului, care a pretins ca infanții să-i întoarcă armele glorioase și bogățiile strânse pe când erau ginerii lui. Celor din Carrión le-a fost greu să adune banii, dar au înapoiat totul, gândindu-se că Cidul s-ar mulțumi cu atât. Toată lumea știe că asemenea insulte se spală numai cu sânge. Trei cavaleri au avut onoarea de a-l reprezenta pe Cid în înfruntare: Martín Antolínez, Pedro Bermúdez și Muño Gustioz. În cealaltă tabără erau cei doi infanți, Diego și Fernando González; și un unchi al acestora, Asur González.

Pedro Bermúdez s-a înfruntat cu Fernando. Amândoi s-au lovit fioros în scuturi, până când infantele a reușit să-l străpungă pe cel

al lui Pedro. Dar lancea nu a ajuns la trupul potrivicului său și s-a rupt în trei bucăți. Cavalerul Cidului s-a năpustit atunci cu mai mare noroc: lancea lui a străpuns întreg scutul și l-a lovit pe infante în piept. Și, dacă nu ar fi purtat trei rânduri de zale suprapuse, cu siguranță ar fi murit. Infantul a căzut de pe cal, sângerând din gură, și Pedro s-a pregătit să-l omoare cu spada: a scos-o din teacă pe Tizón, care a strălucit în câmp ca trei sori. Iar Fernando, înainte de a muri sub spada Cidului, s-a declarat învins. Arbitrii, fără a pierde timpul, i-au dat victoria lui Pedro Bermúdez.

Martín Antolínez și Diego González, la rândul lor, s-au atacat unul pe celălalt cu lăncile, care foarte curând au căzut rupte la pământ. Martín a scos atunci Colada – era atât de curată și atât de clară, încât făcea să strălucească tot câmpul – și l-a lovit pe infante în coif. Nu numai că i-a smuls casca, ci a ajuns să-i taie părul și carnea, fără să-l doboare de pe cal. Infantele a priceput că nu va scăpa cu viață de la spada care-l tăiașe în două pe regele Búcar și a fugit laș de pe câmp, lăsându-l învingător pe Martín Antolínez.

În cele din urmă, s-au luptat Muño Gustioz și Asur González. Cel din Carrión era foarte puternic și mai curajos decât nepoții săi. Dar a ratat cu lancea, care a pătruns în scutul lui Muño, fără să ajungă la trupul lui. Cavalerul Cidului a avut mai mare izbândă, pentru că lancea lui a intrat în pieptul lui Assur și steagul i-a ieșit prin spate, roșu de sânge. Muño i-a smuls lancea din trup și, făcând asta, l-a doborât de pe cal. Urma să-l omoare, când infantul Fernando a strigat:

– Nu-l mai răni, pentru numele lui Dumnezeu! Este deja învins în câmp și lupta s-a terminat!

– Toți am auzit aceasta, au spus judecătorii. Și l-au declarat biruitor pe cavalerul Cidului.

Încă nu se uscase pe câmpul de luptă sângele celor din Carrión, când s-a vestit sosirea a doi soli reprezentând infanții din Aragon și din Navarra. Au îngenuncheat în fața regelui și i-au spus că seniorii lor le cer în căsătorie pe doña Elvira și pe doña Sol. Cavalerul cu barbă lungă a simțit atunci că fericirea se întorcea în pieptul său: în aceeași zi în care își recăpătase onoarea, fiicele sale erau cerute spre a fi soții ale viitorilor regi ai Spaniei. Astfel, Cidul vedea împlinit visul pe care i-l transmisese Jimenei după ce l-a învins pe Yussuf:

– Dacă Dumnezeu îmi dă viață, fiicele noastre vor avea atât de multă cinste, încât toți vor trebui să le sărute mâinile.

CUPRINS

PREFAȚĂ (MIRELA-IOANA DORCESCU) / 7

I.

CĂLĂTORIE ÎN ȚARA HESPERIDELOR

COPILĂRIE ÎN ȚARA MUZEI / 17

POPOARELE DE CORĂBIERI / 22

DACĂ BOBUL DE GRÂU NU MOARE... / 29

CĂLĂTORIE ÎN ȚARA HESPERIDELOR / 35

MĂRUL DISCORDIEI / 42

CE LUNG E DRUMUL CĂTRE CASĂ / 51

CREANGA DE AUR / 58

REGINA FENICIANĂ / 65

O DOICĂ CIUDATĂ / 72

II.

ZILE DE RĂGAZ ÎN ȚARA LUI NIAM

NOSTALGIA EROILOR / 81

INELUL NIBELUNGILOR / 85

ZILE DE RĂGAZ ÎN ȚARA LUI NIAM / 91

BERNARDO DEL CARPIO / 98

TRISTAN ȘI ISOLDA / 106

TINEREȚILE CIDULUI / 111

AMADÍS DE GAULA / 118

CAVALERUL CU BARBĂ LUNGĂ / 124